

Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

133

Primul consiliu județean

Iuliu Maniu către Regele Carol al II-lea

Unitatea Națională a fost realizată prin jertfa milioanei de cetățeni și prin voința conștientă a Provinciilor-Unite și nu se poate ca existența ei să fie pusă în joc fără contribuția gândirii și sufletului lor. Jocul este prea periculos decât să nu simțim datori de a ridica cuvântul, fără gândul de a tulbura serbări, ci cu năzuința de a înlătura o nedreptate și mai ales un mare pericol.

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul XII, Nr. 2 (133), februarie 2016.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;

Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciumărnean,

Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca, Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editorilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei.
Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm
să ne contactați telefonic la redacție.

Sumar

- Emilian Galaicu – Păun**, Poeme pentru „Caiete Silvane” p. 1
- Viorel Mureșan**, Preumblare prin grădina Gutenberg. Portrait d`une femme pp. 2-3
- Poeme de **Gheorghe Vidican** p. 4
- Carmen Ardelean**, Decantări târzii pp. 5-6
- Parodie de **Lucian Perța** p. 5
- Poeme de **Ion Noja** pp. 7-8
- Marcel Lucaciu**, Paradoxul poeziei livești p. 9
- Versuri de **Rodica Dragomir** p. 10
- Imelda Chința**, Teatrul – elevație și apostazie p. 11
- Anca Goja**, Primăvară pp. 12-14
- Alice Valeria Micu**, Literatura pe viu cu Horia Bădescu pp. 15-16
- Alexandru Jurcan**, Oamenii-lupi p. 16
- Viorel Tăutan**, Angoase pp. 17-20
- Gheorghe Moga**, Frazologie regională: *avem proaște, dar n-avem proști* p. 20
- Kövary László**, Sălajul în 1840 (1), traducere de **Györfi-Deák György** pp. 21-22
- Dănuț Pop**, Primul consiliu județean pp. 23-29
- Marin Pop**, Iuliu Maniu către Regele Carol al II-lea pp. 30-33
- Simona Ardelean**, Filmografiile Simonei. *Brooklyn* pp. 34-35
- Ioan F. Pop**, Texte inutile p. 36
- Imelda Chința**, Cenaclul „Silvania”. Încercări lirice p. 37
- Versuri de **Antonia Coșar** p. 37
- In memoriam **Viorel Știrbu** pp. 38-39
- Viorel Știrbu**, Vasile Rebreanu și debutul meu la „Tribuna” pp. 40-41
- Ioan Adrian Mironov**, O carte pentru interesele copiilor de acum p. 42
- Daniel Mureșan**, Cronica discului. *Dream Theater – The Astonishing* p. 43
- René Guénon**, Taoism și Confucianism, traducere de **Daniel Hoblea** pp. 44-45
- Un poem de **Alexandru Petrea** p. 45
- Daniel Hoblea, Viorel Mureșan, Alice Valeria Micu**, Malaxorul de februarie pp. 46-47
- Laurențiu Mera**, Șimișna 700. O nouă carte a Editurii „Caiete Silvane” p. 48

Emilian Galaicu - Păun

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

pas des deux

în vârful degetelor: moartea
de parcă s-ar înălța puțin –
de-afară să se uite pe fereastra
orfelinatului, de parcă-ar bate
copiilor (ai cui? ai ei?) ușor
cu degetele-n geamul mat, lăsînd
în loc de stilclă-amprenta-i digitală

în vârful degetelor: sora
împunge pruncii – simplă analiză
a sîngelui – cu-același ac
ca o albină-n uniformă albă
(deosebirea-i minimă: albina
o dată doar dă ac și moare)

în vârful degetelor: noaptea
copiii nimănui la geamul –
amprentă digitală ating ușor cu
buricu-mpuns al degetului sticla
de parc-ar fi-n puterea lor a
reînnoda rîvnita legătură
cu mama-lumea-de-afară care
nu vine nu mai vine n-o să vină

și sticla-i învește ca membrana
placentei: transpirată de-așteptare

levitație (...pe sfoară)

copiii au crescut din haine din ogrăzi nu și din jocuri
le-au murit părinții (ei la rîndul
lor copii n-au mai știut să facă) i-au
îngropat cum în copilărie
se jucau de-a mortu' îngropînd
o păpușă-n țărîină infantilă
le plăceau duminicile când
toți ca unu-ncolonați ieșeau la
demonstrație cu steaguri și baloane
colorate într-o iarnă se născu un prunc
chiar în iesle dolofan și roz
l-au crescut (tot netezindu-i pielea)
un balon de aer ce respiră
singur l-au legat ușor de-un
deget de la picioruș c-o ață și-n
însorite și geroase zile
îi vedeai cum zgomotoși aleargă cu
pruncul înălțat ca un balon în
aer cum îl trag pe sfoară cum
îi imprimă pe trupșor uneltele
de tortură – secera ciocanul

cum îl umflă iar pe sus cum îl
trag pe sfoară cum – date pe spate
capetele – strigă-n cor: „îi sus”

Febră

Incandescență la alb. Fața insului
Perna de albul zăpezii.
Sare din cercul de noapte-al irisului
Tigrul dungat al amiezii.

Salt mistuindu-se-n limbile focului,
Blana-i lumina-n fereastră.
Ca alcoolul ard vămile locului
Ziua cu pară albastră.

Salt! Febra urcă mercurul în pasăre –
Candelă vie-a cetății...
Fața bolnavului – pîlnie-n care se
Surpă imaginea feței.

Aer duhnind a spital cum din gura
Gropii cu lei a profeți.
Salt! Arc voltaic de carne. Curbura
Trupului trage săgeți.

Salt! Prin pupilele țevii de pușcă –
Gemene focuri în rană.
Salt! Consumat în a-și smulge din cușca
Dungilor propria blană.

Lavă scurgându-se pe tencuiala
De catedrală – a amiezii.
Incandescență la alb. Doar spirala
Dungilor să mai vibreze.

Salt! Ca la circ și în semnul supunerii
Unei egale-ntru toate
Capul și labele-și pune pe umerii
Sorei de caritate.

Dungile negre din care se smulse
Blana de foc se fac cearcăn...
Fotosensibilă-asemeni emulsiilor
Pielea lui. Insul încearcă-n

Încrețiturile feței s-adune
Stingerea zilei terestre...

Lichefiată, privirea lui pune
Ochiuri de gheață-n ferestre.

Preumblare prin grădina Gutenberg

Portrait d'une femme

Viorel MUREȘAN

Nimic mai potrivit pentru o carte de versuri semnată de George Achim decât acest titlu, având o vagă sarcină culinară, din care se degajă rafinament și un semn al apropierei de lume cu cele mai vii antene sinestezice: *Dulcețuri din fructe târzii de pădure*, Editura Brumar, Timișoara 2010. Echinoxist dintr-o generație poetică pierdută, când revista este trecută prin umilitoare metamorfoze, George Achim ajunge să aibă cu poezia contingențe, pe cât de parcimonioase, pe atât de tainice. Între debutul său, târziu, cu *Dinspre ieri spre nicăieri* (Editura Dacia, 1994) și acest volum, timpul scurs este de peste trei lustri. Iar reacțiile critice, nu întotdeauna prompte, cum este și cazul nostru, sunt, în schimb, nu doar binevoitoare, ci favorabile. Omul e de o distincție remarcabilă, universitar cu operă științifică, strecurat cu diplomatie și printre intrigi politice. Poezia din volumul de care ne ocupăm surprinde prin frazări și perioade stilistice petulante, precum rochiile de pe femeile lui Klimt. Ea poate să fie un punct de întâlnire a realității și iluziei. Cartea, compusă din două cicluri, e completată de cinci tălmăciri în limba germană de Hans Dama și însoțită de o postfață semnată de Ion Pop. Componenta grafică e asigurată de Valer Sasu prin zece desene care surprind în linii sobre și esența picturală a realității, câte cinci la fiecare ciclu de poeme.

Odată cu titlul primei fascicule, *Minunile vin înainte de inserare*, suntem pregătiți pentru „miracolul/.../ ascuns undeva pe aproape” (p. 7), adică pentru capacitatea poetului de-a genera, prin scrisul său, un spectacol-viziune. Acesta n-ar fi posibil fără descrierile ample și dinamice, bazate pe o stilistică a parantezelor orizontale prelungite, ce fac posibilă interiorizarea peisajelor, ca în pastelul psihologic, activat la noi de Ion Pillat. Mai mult, având în vedere toposul, care își va preciza contururile de-abia în ciclul secund, printre enunțurile fastuoase simțim cum răzbate mirosul unei lumi în declin: „Acolo bărbatul e-n penumbră acum – poate e necesară și-o lumânare-ntr-un colț –/ și în jur e rumoare de inși plictisiți și abulici, o ceremonie înceată de umbre banale/ și nici o străluminare nu are de gând să se arate, când deodată, moment de nimic presimțit, trupul/ ei delicat și prelung, electrizându-se brusc ca sub impulsul unui supravoltaj colosal,/ zvâcnește-ntr-un spasm, incandescent și fluid pe când un norișor ca o ceață verzuie/ se-nvârte cu repeziciune în jur învăluind-o complice, iar verdele ochilor ei alunecă-ncet/ imprimat dureros în țiparul inimii sale, ca și cum în carnea lui ar

fi fost turnată o lavă fierbinte” (*Fleurs de rocaille*, p. 31). Cu aceste instrumente se apropie George Achim de câteva teme, dintre care una, alături de livresc și ludic, a și fost enunțată de Ion Pop, în postfața volumului: „reverii unei iubiri târzii mobilizează atât de intens energiile sufletești, încât acestea capătă un soi de corporalitate eterică, de aură paradoxal senzuală” (p. 127). Dacă, stilistic, nu ne poate scăpa apropierea poetului de experiențele imagistice, un imagism recuperator (Pillat, Voronca, Fundoianu), tematic, se desenează un „portrait d'une femme”, poate că tocmai pe urmele lui Ezra Pound. Aproape toate poemele acestui ciclu converg în căutarea unui portret, iar textul intitulat *O femeie frumoasă cu ochi verzi obosiți* chiar trasează un profil feminin, aproape oniric, de abur, de ceață, de lumină: „V-a căutat o femeie foarte frumoasă, mă întâmpină cu un zâmbet bizar portăreasa/ credeți-mă, nu exagerez cu nimic, era foarte – foarte frumoasă,/ avea, de nu cumva mi s-o fi părut, un soi de ceață ori de brumă prin păr,/ trecerea ei, nici nu știu cum să spun, mi-a lăsat așa un gust acrișor răcoros ca de mentă/ (ori de absinth completezi tu în gând și o înfiorare ți se ridică în trup),/ avea ceva, adică nu, chiar era ireal de subțire și parcă plutea,/ nu exagerez cu nimic, părea învăluită într-un fum parfumat,/ eu nu mă prea pricepeam la de astea la descrieri și alte asemenea, poate dumneavoastră i-ați spune respirație sau șoaptă.// Apoi a trecut fără să spună un cuvânt prin ușa cea veche din lemn de mahon,/ eram trează desigur și vă rog să nu vă mai uitați la mine așa, când s-a întors/ i-am zărit strălucind nefiresc de puternic la gât colierul din jad verde închis,/ iar pietrele acelea, vă spun pe cuvânt, îmi păreau parcă vii și străluceau întunecat,/ purta acum așezată poate puțin neglijent cam pe frunte pălăria dumneavoastră gri-perle, dar borurile îmi păreau mult mai mari,/ fața nu i-am văzut-o – de ce să vă mint – mai mult de o clipă, dar avea ochii mari verzi,/ ușor obosiți și pe pleoape strălucind neguros ceva ca o pudră.// M-a întrebat blând surâzând parcă trist, dar știți asta chiar mi-a plăcut foarte mult,/ unde vă poate găsi” (p. 27).

Înrudită cu descrierea unei lumi care apune este și tema picturii și a arhitecturii, mai ales că din câmpul semantic al acestora, autorul alege, bine cumpănit, câțiva termeni precum: „Secession”, „Jugendstil”, „Art Nouveau”, „Modern Style”. Câteva siluete de pictori, care scot capul de după decorurile baroce ale unor poeme, nu țin numai de latura livrescă, ci prezența lor e

chiar motivată estetic: Chagall, Andy Warhold, Monet, Gustav Klimt. În aria tematică a volumului de care ne ocupăm e circumscrisă și călătoria onirică, pe care, în afară de Leonid Dimov, am mai întâlnit-o în poezia contemporană chiar la poeți din cele mai recente promoții, cum ar fi Teodor Dună sau Radu Vancu. La George Achim, viziunea are o consistență picturală, așa cum se poate vedea în poemul *Un angrenaj prețios, un (poate vetust) vehicul de lux*. Întâlnim și poeme cu tentă moralistă, unde personaje alegorice îi șoptesc poetului la ureche pentru a le face cunoscute lumii, păcatele de neiertat, care sunt mereu aceleași ca pe vremea lui Dante. *Libertango* e un poem nu departe de formula postmodernistă în căutarea căreia se mai află colegii de promoție ai poetului. Întâlnim și o „ars poetica”, tot un poem la liziera postmodernismului, cu intarsii (auto)ironice, după natura destinatarului, poetul Robert Șerban, editorul cărții: *374 de greieri pe-o creangă de frasin, în iarbă*. Cel mai aproape de arsenalul tehnic al lui Mircea Ivănescu, pe care nu-l vom dezvolta acum, ni se pare *Un întuneric fierbinte și blând*. În multe dintre poeme se desfășoară o ceremonie cu răsuciri alegorice funebre. Altele par căte o prelungire livrescă a fenomenului de reificare, întâlnit la Urmuz ori la Kafka. Primul ciclu e încheiat de *Strofe finale pentru domnișoara Ping*, un exercițiu de virtuozitate care pune la lucru predispoziții ludice latente.

Sub titlul generic *Marmația* se adună douăzeci și patru de poeme care alcătuiesc o secțiune, în primul rând tematic diferită de prima. Un „spiritus loci” se instituie încă din titlu, iar el pune în mișcare organizarea, oarecum panteistă a universului. Toposul are consistență prevalent spirituală, fiind văzut în oglinzi paralele de o întreagă comunitate, fapt care apropie poezia de mit. După tehnica *Spoon River*-lui american, ori a seriei autohtone *La Liliaci*, dar cu diferențe specifice, în principal de natură morală și consuetudinară, George Achim își construiește un univers diegetic în care realul cooperează cu ficțiunea, completându-și golurile. Față de prima parte a volumului, perspectiva este radical schimbată: eul liric se metamorfozează într-un eu narator, investit aici cu funcție de regie. Viețuirea este una de castă, iar din gurile atâtor protagoniști cărora li se încredințează cuvântul, se înalță, ca din ape lustrale, un chip esențializat al autorului: „Ești mai bătrân decât noi, mai învățat, mai umblat, despre înțelepciune/las' c-o să vorbim altădată, te prețuim oarecum, ești într-un fel ambasadorul nostru acolo,/ ai citit cărți, ai cunoscut o mulțime de lume/ și de aceea te întreb eu, care am cosit, am arat și-am bătut câmpul cu picioarele goale,/ oare poți tu să-mi spui mie ce-i roua?” (*George*, p. 72). Ca în proza americană a anilor '30, acțiunile personajelor sunt descrise de parcă ar fi cine știe ce evenimente și astfel dispăre o motivare causală, iar poezia se intensifică și pe această cale, până la atingerea cu mitul. În *Baba Onica*, dintr-o datină, azi tot mai îndepărtată: căratul zestrei miresei din satul de baștină

în cel unde se mărită, în care cu boi, poetul deslușește liniile aproape pregnante ale unui destin. În același poem, iar exemplele pot fi sporite, autorul are o intervenție teoretică în genul didascalilor din textul dramatic, prin care ne lămurește asupra codurilor estetice ale întregului ciclu. Și în alte contexte mai apar multe dintre convențiile literaturii, care dau nota particulară a autorului ca exponent al noului ruralism poetic: „Dar dacă vrei, ca scriitor ce te afli, suspans și aventură, mai inventează și tu puțin...” (*Niculae*, p. 80). Acolo unde inserțiile teoretice devin prea insistente, poezia capătă atribute eseistice. Ceea ce credem că nu este chiar în folosul ei.

Unele poeme conțin adevărate izbucniri ale sacrului sau ale supranaturalismului, transgresând granițele, posibile, ale mitului, înspre o formă de realism magic: „Și-ntr-o dimineață cețoasă, pe când lângă vatră, dam să aprind lemnelușele ude/ iar baciul mânecase la vale cu niște mânzișori, de-l pierdusem din ochi, numai ce aud îndărăt/ ca un fășăit puternic de aripi, dar deloc neplăcut, cam ca zborul de uliu,/ și când mă întorc, văd de către pădure, nu prea departe de mine, unde ceața se subțiasse puțin,/ o fată tânără și tare frumoasă, desculță prin rouă, numai în cămeașa cea albă, cum sta și privea doar narnă la mine, fără a zice un cuvânt./ Doamne, grăiesc să-mi vin în simțire, de unde-o fi venit și copila aiasta,/ să n-o muște dulăii, - că aveam pe atunci niște dulăi foarte răi,/ dau s-o agrăiesc, ea nimic și atunci mă îndrept înspre dânsa, dar eu așa frumusețe/ de când sunt n-am văzut, nici până-n ziua de azi nimeni n-o-ntrece, să nu te superi, tu, Floare.// M-au aflat după asfințit, niște cotângani de la o stână din jur, în partea cealaltă de munte,/ că de-aș fi luat-o la pas, două zile făceam până acolo. Ședeam liniștit sub un sânger,/ cu mâna sub cap și priveam țintă-n sus, fără-a blești vreun cuvânt. Nu pot să spun că m-a durut/ oarece. Eram numai așa, amețit, ca și cum aș fi dat pe grumaji, dintr-odată, o țarie aromată.// Ca păhăruțul acesta cu palincă de pere, de pildă” (*Todor*, p. 88). Fabulosul însă e subminat de (auto)ironie și, uneori, de umor. O frazare ușor desuetă, împrumutând pronunția, și câte ceva din topica oralității, se armonizează lexical, frazeologic și onomastic cu însăși substanța ideatică. Toată cartea e pigmentată de un vocabular local savuros, unde, printre straturi de regionalisme și arhaisme, își află locul și pitorești expresii nemțești sau maghiare. Dar poemul ce poartă titlul *Nașa plăcintelor* e o veritabilă crestomație verbală a bucătăriei și artei culinare maramureșene, de o poezie sui-generis. Multe poeme au finaluri deschise către orizonturi semantice multiple, așa cum e și vorbirea în doi peri a personajelor cărții. Masive blocuri de text, poemele lui George Achim seamănă cu o colecție Cezanne, care toată viața a pictat un singur munte, dar vai! din câte perspective, din câte unghiuri de lumină, încât pare că a pictat un întreg lanț muntos.

Gheorghe Vidican

Între mine și mine*

între mine și mine un alt mine care poate declanșa războiul
are mâna obosită de atingerea morții
se clatină frumusețea în paharul cu vin
un imens pustiu al întâmplării
furișează în fotografia de grup a soldatului un alt soldat
un amestec de curiozitate
prin gară soarta trece șoptind tăcerii
nimicul e plin de urmele urii
se duc soldații să aprindă lumina în tranșee
întunericul se furișează în pământ
în timpul sărutului vin vești de pe front
ți-ai pierdut urma în siberia
lasă renii să o pască
foamea a oprit frica în respirația lor
între mine și mine îndoiala din celălalt mine
ochi ai prafului de pușcă în blândețea soldatului
murmurul aspru al frigului poate înșela mirosul câinelui de vânatoare
urma întoarsă în nări e o capcană
ademenește pasărea phoenix
în loc de inimă praful de pușcă are masele
mușcă sărutul venit la reconciliere
despre început și sfârșit vorbesc bătrânii satului
ei înțeleg dorința de mărire a învingătorului
se umple spațiul gol prin suprapunerea dorințelor
vidul afectează mirosul câinelui
între mine și mine un lătrat de câine
prin gară soarta trece șoptind tăcerii că nimicul
a învins

Uneori

uneori sus se roagă nimicul pentru viețile noastre
ne întorcem acasă oaspeți
ruginiți la streășina casei
zborul porumbeilor
devine superstiție
moartea e un înger
își face loc în rana mea
umbra ta aprinde luna
electroșocuri în zâmbetul tău
carbonizează lumina răbdarea cerșetorului
există o dragoste în care nimicul devine dragoste
ușa se pierde în scârțâitul privirii
urma mea

deget
face un semn chinuit să mă așez
un scrâșnet
rațiunea mea primește ordin să tacă
regretele trec șoptă cu șoptă în patul vecinului
mă gândesc că mâinile au umeri
îmi așez cămașa pe îmbrățișarea ta
intri în mine
îmi trezești liniștea
oboseala vine din viitor
mă dor genunchii gândindu-mă la tine
frumusețea nepricepuților să facă dragoste vine
din dragostea ta
trupul tău în stropii de ploaie
face mușuroaie
acoperă privirea
trupul pleacă prin frig
tăcerea ta mucegăiește pe buze
înflorește mâna îngerului

Un kalașnikov pasărea

un kalașnikov pasărea își poartă zborul prin gamela
soldatului
praful de pușcă purtat pe aripi ajută cenușa să
înflorească aerul
îndeapropae îngerul
tăciune în ochiul șarpelui
poartă lanțurile bărbatului
urmele șarpelui crestate pe spate
ochii pasării fumegă luminile ca un scârțâit de clanță
țevile puștii împart divinitatea cu soldatul
răpitorii pasării desprind de mâini zborul
asemuie tunelul de sub canalul mânecii
în haită urmăresc zalele lanțurilor
dezertorii din bărbații singuratici
soldatul își agață de gât mirosul prafului de pușcă
un kalașnikov pasăre zboară prin lătratul câinilor
adormit de lumină
plămânul aerului
țevă a puștii
oxigenează pasărea phoenix
ține mâna la gură
să nu se audă zborul
pe acoperișuri îmbrăcată în blană de pisică
pasărea
învață cenușa să nască șoareci
iubitori de trădare
înfășurată pe aripă nașterea mușcă de nas frigul
până la resfirarea cenușii în viețuitoare
dispreț prin țevile puștii
scurge moartea pe streășina serii
un kalașnikov pasărea își poartă zborul prin gamela
soldatului

* Din volumul „Urma lui Ulysses”, Editura Junimea, Iași, 2016.

Decantări târzii

Carmen ARDELEAN

Universul Mama, Vasile George Dâncu

În tradiția marocană, femeile, împiedicate să comunice direct, au găsit o manieră inedită de a-și transmite mesaje: prin culoarea rufelor întinse la uscat. În tradiția *poezească*, o carte intitulată *Universul Mama* (Editura Max Brecher, 2015) ar dezvălui, prin titlu, ideea de carte-omagi. În fapt, chiar dacă intenția, cel puțin inițială, a fost de a evoca imaginea mamei mutate în alt univers, volumul devine, la o relectură, o carte a fiului rătăcitor prin universul mama, o carte care-i permite lui Vasile George Dâncu să (se) definească, să (se) dezvăluie, să (se) comunice prin culoarea poemelor pe care le scrie. Multe dintre ele sunt în alb-negru, asemenea fotografiilor în care își revele familia, căci instantaneul pe hârtie și privirea-rememorare sunt alegorice reprezentări ale morții din viață, ale vieții de dincolo de moarte, ale trecutului închis într-o imagine-clipă, ale prezentului tributar amintirilor de hârtie.

Lipsit de prețiozitate, dezbărat de solemnitatea care ar fi umbrit mesajul și ar fi diluat starea, volumul are sigiliul sincerității, al sentimentului frust, al rostirii necenzurate. Evocând, rememorând, poetul

retrăiește mai intens, mai conștient, mai asumat fiecare secvență a propriei vieți, ca un ascet care simte mai puternic răceala fiecărei mărgele din rozar, la fiecare atingere. În plus, rememorarea fotografică, focalizarea pe semnificant, îl plasează pe cititor *in fabula*, lăsându-i libertatea decriptării, a surprinderii semnificatului.

Emoționantă, dar la fel de firească este formula lirică pentru care optează poetul; adresarea e directă, iar mama, deși trecută în lumea de dincolo, nu e un interlocutor tăcut, ci unul care brăzdează largile lamentouri cu replici care, în ciuda aparentei lor simplități, sunt atât de profunde, generând un nivel-matrice al textului, cu o autenticitate susținută prin limbajul regional și, deopotrivă, sentențios: „copilu’ meu îi bun/ face școală citește mult/ și-o să ajungă profesor/ nu ca voi uitați de Dumnezeu în Runc/ și mai porniți și televizorul/ sau puneți mâna pe un ziar/ să vedeți cum îi mersu’ lumii”, „ține minte că de două ori atingi buzele/ când spui/ cuvântul Mama”, „o să răzbești/ că nu ești tu/ mai prost/ ca tăta lumea”, „dacă tot citești atâta/ mai scrie/ și despre neamul nost”.

Fotografii de familie, textul care deschide seria celor douăzeci de poeme, orchestrează întregul volum;

(continuare în p. 6)

Parodie de Lucian Perta

Gheorghe Vidican

Între mine și mine

(din *Caiete Silvane*, februarie 2016)

între mine și-un alt poet, să zicem
optzecist,
bine trecut prin acel sistem,
singurul pe atunci, cel comunist,
există o imensă și neîntâmplătoare diferență,
precum un imens pustiu
în care utopia nisipului iese în evidență
doar la mine,
în tot ceea ce scriu,
pe când la ei, încet și bine,

scriitura devine
o sărbătoare vulnerabilă în care
cuvintele se furișează din întuneric,
unele pline de ură, altele de frustrare,
în acel spațiu feeric
și liniștit al poemului –
eu pentru această liniște am scris
chiar un tratat,
la începutul deceniului,
doar așa mi s-au deschis
rigorile cercului poetic,
ca o capcană ademenind vânatul,
dar mie mi s-au ascuțit
toate simțurile, precum la soldatul
rămas singur în tranșee,
am ajuns să disting doar după foșnet
orișice poetică idee
și-ncet-încet,
între mine și ceilalți poeți s-a instalat,
vorba regretatului Traian T. Coșovei:
„un modernism calm de tip Ion Pillat” –
deci, i-am învins, dragii mei!

„punga de celofan/ uitată pe un raft/ între cărți”, cu fotografii vechi, de familie, alături de zgomotul aparatului de fotografiat: „șac pac/ face aparatul/ și noi rămдем/ în timp ce ne pozăm” sublimează o lume de odioară. Poemele care-l succed sunt, de fapt, proiecții ale privirii atente, ce zăbovește pe paginile uzate ale albumului de imagini care nu (mai) există în realitatea materială, dar care sunt încrustate pe suflet. Imagini fulgurante, portrete schițate în câteva tușe sunt materia primă a poeziei care contrariază prin contrastul dintre impresia de evocare naivă și profunzime, gravitate. Clipele, stările sunt, pe rând, ale copilului, ale adolescentului, ale tânărului și ale adultului, a cărui viață a fost marcată de o singură constantă, calitatea de fiu, ipostaziată în sintagme valabile dincolo de vârste și vremi: „puiu’ mamei”, „copile”, „copilu’ meu”, „dragu’ mamei”. Nu timpul, curgerea lui cristalizează imaginile expuse, ci un fluid care irizează, secvențial, amintirile.

Ca un veritabil profesionist, Vasile George Dâncu glisează diafragma aparatului de fotografiat amintiri, în funcție de intensitatea emoției sau luminozitatea imaginii mamei. Se succed, pe fundal și în prim-plan, alternați, mamă și fiu, ca într-un joc de lumini și umbre, prinși în momente fundamentale sau marcante ale existenței: moartea tatălui, plecarea la oraș a tânărului, vizita mamei.

Eliberate de evenimential, poemele dezvăluie sedimentul care concretizează portretul în fărâme al mamei, secundat, adesea, de portretul fiului: „țarancă muncită/ cu o rochie ieftină și niște sandale/ mult mai mari decât piciorul”, „picioarele tale ascuțite la vârf și îndoite”, „dar eu eram mic și nedrept cu tine/ tu erai la fel de mică/ dar demnă ca un brad// iubeai brazii/ mergeai toamna la tăiat crengile/ le puneai la intrare să ne ștergem pe picioare/ le mângâiai mai întâi și apoi le tăiai”, „îmi era cam rușine/ cu tine țarancă/ luasem traista în spinare plasele în mâini/ și mergeam repede/ cu câțiva metri înaintea ta/ să nu mă vadă cineva/ tu înțelegeai/ veneai după mine ca un câțel/ dar ca să nu te lași nici tu strigai/ mai lasă-le jos/ dragu’ mamei/ că ți-or fi grele/ c-am adus de tăte/ de la Runc”.

Emoționante prin intensitatea trăirii sunt poemele care fixează momentul morții sau al înmormântării în conștiința fiului, ca punct terminus al „universului mama”. Portretul mamei e, în aceste poeme, când spectral, când viu: „dragă Mamă/ tu ești cea mai importantă ființă din lume/ ai fost și când erai vie/ dar ești și acum când ești moartă/.../ tu ai fost cel mai frumos mort din lume/ și ești acum dragă Mamă/ cel mai puternic mort din lume// așa cum ai fost în viață/ ești și în moarte/ frumoasă și puternică blândă și demnă/ ploaia îmi spală lacrimile/ dar nu îmi clatină această părere despre tine// puternica/ mea Mamă/ oriunde ai fi/ salutare!”, „tu munceai și te rugai/ uitând de singurătate/.../ tu te rugai/ dragă Mamă/ și erai fericită”. Dramatismul

experienței e surprins fie prin evocarea unor scene care trădau durerea profundă, fie prin expunerea explicită a stărilor, a trăirilor intense. Viața de după moartea mamei impune o continuă resetare; traiecul existenței e altul, linia valorilor e modificată, perspectiva asupra întregului univers familial e reconstruită.

Poemele *Unde a fost fericirea ta?* și *Atunci am înțeles* sunt construite complementar; interogațiile grave („unde a fost fericirea ta/ dragă Mamă-/ când am reușit la facultate/ nu m-am întors cu săptămânile de la Cluj// unde a fost fericirea ta/ dragă Mamă-/ când veneam la Runc/ mă opream pe la o grămadă de oameni din sat/ și la tine stăteam un sfert de ceas”) și răspunsurile de același calibru („Viața ta a fost/ viața tatălui tău căruia nu i-ai ieșit din vorbă// viața ta a fost viața mamei tale pe care ai îngrijit-o până la sfârșit// viața ta a fost/ viața soțului bolnav/ iar boala lui a devenit boala ta// viața ta a fost/ viața fiicei tale/ pașii ei treceau prin inima ta mai întâi/ și apoi pe drumurile pe care și le-a ales// viața ta a fost/ nebunia plecării mele în lume”) dezvăluie spiritul analitic, problematizant, tragică încercare de resurrecție a unor adevăruri, a unor certitudini care lăncezeau în penumbră. Și în *De Sfânta Maria* se întrevide spiritul analitic, dar la o altă vârstă și de o cu totul altă factură; numele mamei, Gafta, devine subiect de studiu pentru a demonta credința mamei că numele ei, rar, atipic, i-ar fi adus ghinion. Mai mult, finalul e o inedită încercare de echilibrare a situației care marcase existența mamei: „nu te-a chemat Maria/ dragă Mamă/ dar e ca și cum te-ar fi chemat”.

O imagine panteistă îi conturează în poemul *Darul* care prinde, între imaginile bucolice, una dintre cele mai tulburătoare scene: „despre rochiile tale lungi vreau să scriu/ căci prima mea realitate/ a fost trupul tău de care dormeam lipit/ și tu mă înveleai cu rochia lungă/ cu care dormeam”. Dragostea pentru pământuri, pentru natură, credința, spiritul matern devin esențe ale creației, esențe ale poeziei: „viața ta este acum poezia mea”.

Deși titlurile sau poemele, prin referințe sau sugestii, trimit la religios, rugăciunea lui Vasile George Dâncu „poate, nu e rugăciune”. Efluviile religioase sunt, în mod evident, declanșate de tensiunea, durerea, deznădejdea provocate de pierderea mamei. Nu pentru sine e înălțată ruga, ci pentru sufletul celei care nu mai putea înălța ruga în cuvinte. Actul e cathartic nu pentru cel care rostește rugăciunea, așa cum ar fi normal, ci pentru cea în numele căreia e rostită. Tonul e de litanie, iar tensiunea lirică e într-un crescendo susținut prin alternarea reproșului cu invocarea.

Vasile George Dâncu dezvăluie, prin volumul *Universul Mama*, un adevăr grav despre sine însuși, și anume că e asemenea orbului care a mărturisit: „Înțeleg ce e întunericul: e ca atunci când tu nu mă mai atingi”.

Ion Noja

Ademenirea de-a fi

Am învățat să tac
și să ascult tăcerea
cum trece prin lucruri ca un regret
pentru ce trebuia să se-ntâmpale
și nu s-a mai întâmplat...

Am învățat să pun și blânde capcane
gândurilor mult prea grăbite
să-mi ducă în lume singurătatea,
dar tot ce se prinde în ele
e un fel de căință
cum numai pe orizonturile toamnei se vede
după plecarea păsărilor migratoare...

Am învățat să mă dezvăț încet
de arogantele certitudini,
să cultiv posibile înțeleșuri
la marginea vorbei,
să simt cum în mersul lui uniform
timpul se freacă de mine
ca un dulău somnoros și împăcat
cu propria soartă.

Nu știi... ezit... dar totuși cred
că undeva între spirit și realitate
locuiește sufletul meu.
Acolo pâlpaie zi și noapte
o sinceră prietenie,
de-acolo, cu blânda-i dogoare
vine spre mine
ademenirea de-a fi.

Asta e!

Nimerisem între cuvinte tăcute.
Fiecare cuvânt preferă să-și poarte
înțeleșul pe dinafară
în loc să-l vorbească.

Astfel se făcea o tăcere de lână
în care pasul meu se afunda vinovat
de propriul mers. Căci și eu
eram înțeleșul sumar

scos la vedere de numele meu;
și eu eram amintirea cuiva despre mine,
a unuia care și-a amintit ceva
în sacra-i neliniște, apoi a uitat,
de unde și șovăielnica-mi viață,
ca timpul mereu schimbător
între noapte și zi.

Pentru că ... asta e!
Când ajungi între cuvinte tăcute,
scoți de la ele atât,
cât vor să-ți arate.

Corabie

Singur te vei mira de câtă realitate încape
în trupul firav și transparent
al unei iluzii,
dar stăpânește-ți mirarea; la rându-i,
fascinația ei ar putea dăuna
obiectelor și ființelor bolnave
de existență.

Nici o iubire nu-ți este inaccesibilă
dacă știi să-i culegi fiorul dorinței
ce pâlpaie dincolo de tine,
căci fiecare lucru își poartă cu sine
propria lui ficțiune,
fiecare gest se stinge
îmbrățișând o intenție.

Vorbești și toate cuvintele tale
se-adună cu bagajele gata făcute,
daca promiți să rostești în cele din urmă
și cuvântul corabie.

Cuibul din liniștea gri

O lumină ce fulguia palidă, încălțită
și semăna la vedere cu un cocoș,
râcăia pe grămada de liniște gri
și scotea la iveală felurime de pete:
galbene – ca o tristețe; albastre – ca o dorință;
roșii precum un reproș...

Cu seara largă pe umerii săi,
câptușită cu molatece umbre,
trecea Zeul apusului către munți,
fără să lase semne sau urme,
altele, decât un foșnet prelung
de dor și alean în frunzare...

Cocoșul de lumină se retrase de-acum

în cuibul ce și-l făcuse în liniștea gri,
creasta abia-i pâlpaia la vedere
ca o părere mereu schimbătoare
între a fi și-a nu fi...

Dilema

Purtam la subsiori două aripi
lungi, ușoare și prietenoase,
însă nimeni nu mi-a spus,
la timpul potrivit, ce e zborul.

Iar eu mi-am pus cele două aripi
la treburi lumești:
la cărat pietre, la spart lemne,
la arat și semănat pământul,
umilindu-le pentru nepriceperea lor
până când, din disperare,
ele și-au scos la iveală
palme, degete, unghii
și-au început să-și arate
nemaivăzute apucături.

Acum, împăcat cu soarta, totuși mă-ntreb:
dacă la subsiori purtam două mâini truditore
în loc de aripi și cineva
îmi explica, la timp potrivit, ce e zborul,
se întâmpla altfel?

Fluturi de lampă

Ca un hotar al frigului pur
se-ntinde uitarea
și tot ce acoperă ea ocrotește
de-mbătrânire.
Știu acest lucru și totuși
treaz mă ține amintirea
să văd disperat
cum trece oboseala prin mine
ca toamna prin frunze,
cum se usucă tristețea pe chipul meu
vecin cu seara târzie,
și fluturi de lampă mi se par cuvintele,
învârtindu-se în jurul poveștii
ce singur mi-o spun.

Muritori și derutați

De câtă nostalgie au adunat în ele,
privind zborul păsărilor pe cer,
pietrelor au început să le crească aripi.
Deocamdată, înăuntrul lor,

dar pe scara evoluției
șansele sunt nelimitate...

După cât au fost călcate pe cap
și aruncate, și zdruncinate,
pietrelor au început să gândească.
Deocamdată au idei
suferinde de înțeleș,
dar pe scara evoluției
șansele sunt nelimitate...

În lumina celor mai sus arătate,
Zeul bun crede că pietrelor
vor salva omenirea,
Zeul rău crede că, dimpotrivă,
pietrelor vor lăpida omenirea.

Noi, muritori și derutați în egală măsură,
umblăm între cele două zeități
cu osanale și rugăminți.

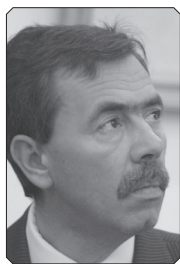
Printre absențe

Și sufletele morților se-ntorc uneori.
Atunci e o mare invazie
de zburătoare fără făptură,
încât cerul tot se-mbujorează
ca un obraz de copil
cuprins de pojar.

Atunci timpul fuge din calendar
și trăiește retras în vechile întâmplări:
copacul și-aduce aminte de când
copăcel – copăcel ieșea din ghindă
și se ținea de poala pădurii;
gândul prinde în ghearele sale
trupul în care adastă,
să nu îl întoarne spre ce-a fost odată
dorul de ducă;
duhul apei se-ntoarce-n secate fântâni,
iar nostalgiile din senin
pun însemnele toamnei în toate
zilele anului.

Ticsit e prezentul de sufletele morților
iar cei vii
tot mai greu se strecoară
printre atâtea absențe,
cătrec destinele lor austere
în care-și exercită existența.

(Din volumul *Fluturi de lampă*, în curs de apariție la Editurile: „Școala Ardeleană” - Cluj-Napoca și „Caiete Silvane” - Zalău)

Paradoxul poeziei livrești

Marcel LUCACIU

Cărțile nu sunt simple vestigii, prăfuite de timp și uitate pe rafturile unor biblioteci (sau librării) sortite pieirii. Scrise la temperatura realității reci ori la șoaptele fierbinți ale Muzelor, ele descriu, adesea, fiziologia unei epoci și, mai ales, anatomia unei inimi.

Vreme de peste trei decenii, universitarul clujean Mircea Muthu a cercetat fiziologia „balcanismului” și a consacrat acestui fenomen cultural studii ample (*Literatura română și spiritul sud-est european*, 1976; *Balcanismul literar românesc*, vol. I-III, 2002; *Balcanologie*, vol. I-III, 2002-2007), fără să uite, în schimb, de marii scriitori transilvăneni (*Liviu Rebreanu sau paradoxul organicului*, 1993; 1998; *Lucian Blaga – dimensiuni răsăritene*, 2000; 2002) ori de aprofundarea esteticii românești (*Studii de estetică românească*, vol. I, 2005).

Poezia s-a strecurat, cu greu, printre numeroasele cărți de eseuri, de istorie și de critică literară, dar a răzbit, în cele din urmă. Cercetătorul Mircea Muthu a publicat, la intervale de zece ani, trei plachete de versuri ce poartă titluri laconice și emblematice: *Esențe* (1994), *Grafi* (2004) și *Umbre* (2014). Reunite sub genericul *Trepte* (Eikon & Scriptor, 2014, Cluj-Napoca), delicatele plachete coincid, în chip fericit, cu parcurgerea unor vârste frumoase și se încheie fiecare cu un poem sensibil, dedicat acestora: 50, 60, 70.

Armonia, simetria și echilibrul sunt principalele însușiri ale stihurilor îndelung cizelate, scrise de Mircea Muthu. E o Poezie, prin excelență, cerebrală, de o stranie muzicalitate și de un ermetism ce amintesc, pe alocuri, de Ion Barbu: „Poezia, poezia/sunt pietrele spălate/ ce privesc/ prin transparențele grăbite/ vibrări lichide și obscure/ pe firul unicului ritm/ de soare, ce apune” (*limite*, 1). Poate fi remarcat, dintru început, caracterul eterogen și livresc al multor creații învăluite de nostalgia Eladei (vechea Grecia), creații în care apar Olimpul, Megara, Ahile, Heraclit, Psellos, Irina Atheniana etc. De altfel, reminiscențele livrești vizează, în treacăt, zone geografice și culturi diferite, fiind menționate, aici, Valea Regilor (Egipt) sau celebra bibliotecă din Coimbra (Portugalia), ca să nu mai vorbim despre poezii Kavafis (Grecia) și Basho (Japonia) ori despre filozoful Immanuel Kant (Germania). Important este că, până la urmă, istoria, mitologia, religia, literatura și filozofia sunt asimilate și transpuse în versuri de o mare suplețe, grație întoarcerii la specificul național, la autohtonism. Iată, de pildă, cum ideile filozofice

ale faimosului Heraclit din Efes („Totul curge, nimic nu rămâne neschimbat”; „Niciun om nu poate să intre în apa aceluiași râu de două ori, deoarece nici râul și nici omul nu mai sunt la fel”) se transformă într-un *bocet* românesc a cărui tulburătoare profunzime se datorează simplității și limpezimii limbajului: „Ce s-a întâmplat cu mine,/ că-s pe pat de rădăcine/ și aprinsu-m-au, de iască,/ flăcări verzi să mă topească,/ să mă nalț ușor-ușor,/ nici cât umbra unui nor,/ spre tăcutul asfințit,/ apa, omul, Heraclit/ Ploaie proaspătă să vină/ să-nfiripe o tulpină,/ ploile-or veni la timp/ să te ude, nou Olimp,/ și-or veni cu noul mit,/ apa, omul, Heraclit!”

Chiar dacă lirica fostului profesor de teoria literaturii e una eclectică și cochetează, la începuturile sale, cu simbolismul (sunt prezente epitetele cromatice, pietrele prețioase, motivele tipice, precum: corabia, marea ș.a.), apoi cu modernismul (uneori, pătrund rezonanțele blagiene; gheața, Soarele și Sudul aceluiași Ion Barbu), odată cu trecerea anilor, ea se așază, firesc, în albia neoclasicismului (prin resuscitarea admirației pentru Antichitate).

În cazul poetului Mircea Muthu actul de creație este o neîntreruptă aventură spirituală. Corabia, respectiv „condeiul” lui, străbate secole de cultură și are drept țintă nu atât răscumpărarea puterii orfice a cuvântului, cât, mai ales, a îndepărtatei Ithaca – o altă Meka sau, mai degrabă, o altă Isarlîk: „Lanțuri de cărți astupă cerul/ și cade rumegușul de hârtie pe pământ,/ cuvântul este moartea vorbeii/ iar din adâncuri ies imagini/ și aerul și timpul sufocând;/ se clatină condeiul – un Ulise/ lipsit de țărni și fără Penelopa/ plutind pe marea de hârtie/ în foșnetul uscat al vremii/ ce se rupe” (*hibernală*).

O melancolie senină învăluie majoritatea poemelor ce resimt scurgerea ireversibilă a timpului în clepsidre sparte, cuprinse de „flăcări reci”. Apa, lacul, oglinda reiterează încercarea de cunoaștere și autocunoaștere a lui Narcis; un Narcis oarecum atipic pentru care viața nu-i decât „...această înaintare cu spatele” (*la meridianul zero*)!

Barocă și livrescă, elegiacă și liniștită, Poezia lui Mircea Muthu este construită, surprinzător, în jurul unui paradox. Ea se bazează pe interdisciplinaritatea transferată din domeniul cercetării și reușește, concomitent, să rămână „ca un măr proaspăt/ rătăcind pe linia orizontului” (*calcule*), grație sensibilității artistice incontestabile.

Rodica Dragomir

Ziua ce vine

Din bogăția viselor de ieri,
astăzi cobori în zarea-ncețoșată
a zilelor pustii și fără vlagă.
Popasuri în neunde te țin
într-o lumină-ngustă, ca o lamă,
în care greu ochiul mai ghicește
albastrul cerului de altădată.

Ziua adună clipele goale,
noaptea se-ntinde nebună.
Singur, te lupți cu demonii ei.
Ziua ce vine miroase-a amintire,
căci timpul te-ajunge din urmă mereu,
în salturi păgâne.

Dintr-o secretă dăruire

Și piatra albă vorbește parcă
spălată de valul trecător,
sub ager ochi de vultur tânăr,
săgeată-n ceruri care dor.

Tu-ți cauți reazem și hotar
în semne vechi și taine de credință
și-n lumea mare, te socoți
focul aprins din neființă.

Tăria gândului crescut
dintr-o secretă dăruire
îți dă durata veșnicirii,
când fulgere îți joacă în privire.

Eu încă bat la porți înalte,
rătăcitor sub stea străină,
sperând ca Sfinxul din pustie
să îmi arate drumul spre lumină.

Cu suflet albastru

Pântecul nopții, răsfrânt monstruos,
mă-nghite de-a valma
cu tot ce e-n cale.
Alerg cu privirile goale
și pași speriați, oprindu-mă-n
plasa țesută de negri păianjeni.

Lumina pierdută e-n ochiul ceresc,
întors înspre mâine,
și-n colțul memoriei mele,
străine.

Copacii cu suflet albastru pornesc
să miște din loc neclintirea și-n valuri,
începe să ningă zăpada luminii.
Trupu-mi renaște ca din păcat
deodată cu viața ce sfâșie
taina tăcerii.

Vremea vremuiește

Păsări se-neacă în zarea zărilor,
vâslind spre neîncepută lumină,
timp încremenit între
roțile lumii.

Vremea vremuiește
până roata iar pornește.
Ochiul vede nevăzutul
și începe nebunia când
lumina se pătrunde
pân' la cel din urmă
munte.

Miezul ochiului zvâcnește,
lumea marginii de sine
se deschide spre
minune.

Zidirea de sine

Îmi tencuiesc casa
ca o cochilie lucioasă de melc,
în care să-mi ascund sufletul.
Zi de zi, noapte de noapte,
mă zbat în zidirea de sine,
râvnind să mă nasc
în lumină
o altă făptură.

Singur ca mine, un câine
latră la lună,
speriat și stingher.
Sunt a nimănui,
făptură închisă în fluxul intern
ce-și varsă preaplinul
în poeme, iarăși captivă
în litere, silabe, cuvinte și versuri
care respiră în ritmul sufletului meu.
E lumea mea, adesea ne-nțeleasă,
e lumea unicornului misterios,
pe care o ofer, ca jertfă,
pe-o tipsie.

Teatrul – elevație și apostazie

Imelda CHINȚA

Ori de câte ori vorbim despre opera dramatică suntem tentați să ne adresăm întrebarea dacă teatrul contemporan trece printr-o criză reală sau nu. A afectat experiența celor două războaie mondiale dezvoltarea operei dramatice? Inimaginabila răspândire și forța de atracție a artelor vizuale, precum cinematograful și televiziunea, amenință aceste două realități incontestabile ale perioadei pe care o traversează însăși substanța teatrului? Îl fac pe acesta desuet, răpindu-i frumusețea, farmecul, păstrându-i doar o valoare istorică, neputând a mai cuceri și a mai sensibiliza sufletul modern?

Acum, când gloria actorului de cinematograf și a vedetei de televiziune nu cunoaște limite, nici în timp, nici în spațiu, făcând ca gloria unor artiști celebri să fie relativă și efemeră, când eroul și vedeta de pe ecran sunt niște autocrați ai spiritului ce dictează gusturile și impun moda, mai putem oare vorbi despre o concurență loială între teatru – cinema și televiziune? Nu l-a transformat oare ecranul pe artist din idol în mit? Aceasta ar fi și opinia lui Gaëton Picon: „Dimensiunea mitică, cinematograful n-a dat-o nici subiectului, nici personajului, ci actorului. Miturile moderne nu se mai numesc Oedip, Hamlet sau Fedra, ci Greta Garbo, Marlène Dietrich, Michéle Morgan, Garry Cooper etc.” Ar trebui de asemenea să mai nuanțăm faptul că, trăind în perioada unei socializări excesive, perioadă în care chiar *poezia și misterul*, cele două elemente inseparabile și în afara cărora teatrul nu poate fi gândit, sunt echivalente și tălmăcite în cifre, în procente și grafice, cinematograful și televiziunea le-au atins pe toate în coeficienți astronomici. Astăzi, valoarea se măsoară în rating de audiență și vizionare, comerțanții fiind într-o permanentă căutare a unor noi grile de programe cât mai incisive cu unicul scop de a capta.

Dacă cinematograful a satisfăcut și satisface setea permanentă de epic, de aventură, pătrunzând în tainele cele mai adânci ale lumii, sfărâmând orice limită de spațiu, teatrului nu i s-a răpit acea „magie a Prezenței, puterea magnetică a contactului uman, virtutea magică de a emoționa în Prezent”, cum spunea Jean-Louis Barrault.

Contactul cu scena nu e numai un contact vizual, cum se întâmplă cu cinematograful, ci e în același timp un contact spiritual, emoțional, actorul dramatic îl ia partener pe spectator la actul artistic, implicându-l afectiv în spectacol. E o trăire și o participare activă, implicată, depășind barierele ecranului.

„Continuând să fie lăcașul vieții celei mai vii, a comuniunii omenești celei mai autentice”, ca să folosim

tot cuvintele lui Jean-Louis Barrault, teatrul n-a trecut decât printr-o aparentă criză.

Începând cu Romain și trecând la Giraudoux, Mauriac, încheind cu Camus și Sartre, opere fundamentale ale teatrului contemporan au fost create de poeți și romancieri. Așa cum consideră Gaëtan Picon: „cele mai multe dintre marile opere dramatice contemporane aparțin teatrului scriitorilor”. Teatrul ajunge deci să aparțină din ce în ce mai mult literaturii, nu numai prin valorile stilistice ale pieselor dar, în egală măsură, prin mișcarea de idei, prin acel flux al marilor întrebări care trec de la un gen la altul, unindu-le într-o sinteză unică.

Peisajul teatral al secolului XX cunoaște o gamă largă de stiluri, forme și tehnici. Opera dramatică se află într-o permanentă tranziție, în căutare de noi și noi modalități de exprimare, încercând continuu să se descopere, să se interpreteze și să-și revalorifice vechile forme, acumulând noi tehnici aparținând artelor moderne.

Cel mai important pas în teatrul contemporan a coincis cu reapariția miturilor antice abordate dintr-o perspectivă modernă: „Una din descoperirile importante ale spiritului modern a fost de a vedea că fabulele antice puteau fi interpretate în lumina psihanalizei și antropologiei”. Autorii interbelici nu reiau mitul antic *ad litteram*. Ei îl interpretează sau îl parodiază în manieră proprie. Camus afirmă că autorii dramatici se află într-o continuă căutare a unui limbaj tragic. Acest limbaj tragic, sau tragedia prin limbaj, poate fi exemplificată prin opera unor autori precum Montherland, Claudel, Giraudoux, iar după cel de-al Doilea Război Mondial, teatrul lui Camus, Sartre și Eugen Ionescu.

Dar, în final, tragicul în teatrul actual nu mai poate fi considerat numai din perspectiva vechii definiții privitoare la legitimitatea ambelor forțe aflate în conflict. Tragedia omului contemporan nu mai este de aceeași esență cu tragedia antică. Adevărata tragedie modernă este cea în care prinde viață ciocnirea între om și tot ceea ce îi este acestuia ostil. Printre Sartre, Camus, Eugen Ionescu și Beckett – toți aparținând „ultimei avangarde”, tragedia modernă refuză aceste categorii simpliste, și au în vedere dialectica etapelor de înălțare și prăbușire, de credință și tăgadă, de elevație și apostazie. Așadar, aici se află una din sursele tragicului modern: nu numai în confruntarea exterioară între om și destin, între om și cei potrivnici, dar în însăși măreția și decăderea lui. Absurdul nu constituie din această perspectivă decât o rezultată a epocii moderne, care generează noi conflicte tragice.

Primăvară

Anca GOJA

Bărbatul pășește în clădirea poștei cu pasul sigur, mândru, și cu spatele drept. Se simte important. Se îndreaptă spre primul ghișeu și, pentru câteva clipe, o privește solemn pe poștășiță. E o doamnă la vreo 40 de ani, blondă, tunsă scurt, cu bucle largi, cu buzele rujate și sprâncenele pensate regulamentar. Ștampilează de zor un teanc de plicuri, scoțând zgomote puternice, seci. În sfârșit, doamna își ridică privirea și o ațintește asupra bărbatului, întrebătoare.

– Bună ziua, îi spune el, zâmbind cât poate de cuccitor. Aș dori 10 plicuri.

– Din care? întrebă ea, săcâită.

– Să fie destul de mari încât să încapă câte o carte din aceasta, răspunde omul, și scoate dintr-o sacoșă din pânză maro o carte subțirică, cu coperta albă, pe care tronează o poză de-a lui. Bărbatul zâmbește amabil, dar cu o oarecare superioritate.

Poștășița nu e impresionată. Rămâne în continuare la fel de bosumflată, cât timp îi numără plicurile și i le înmânează.

Bărbatul, pe care îl cheamă Eusebiu Șofran, ia plicurile și începe să scrie, tacticos, adresele destinatarilor.

– Mergeți la masa aceea, nu vedeți că stă lumea la coadă? îl întrebă poștășița.

Domnul Șofran îi zâmbește, bâiguie ceva ce sună a „Scuze!” și se duce la masă. Caligrafiază, fără grabă, fiecare adresă în parte, fără să uite să-și scrie și propria adresă în colțul din stânga sus al plicului. Apoi trece pe fiecare carte câte o dedicație impersonală („Cu mult drag și respectuoase urări de viață lungă revistei literare X! Al dumneavoastră, Eusebiu Șofran”), vâra în toate plicurile câte un volum, verifică încă o dată, ca totul să fie în regulă, le ia sub braț și se îndreaptă spre ghișeu. Așteaptă ca persoanele din fața sa să fie servite, iar apoi i se adresează poștășiței:

– Nu vă supărați... Aș dori să vă ofer o carte de-a mea. Este un volum de poezii. Mi-ar face plăcere să vă aruncați o privire asupra lui. V-am scris și o dedicație...

Vocea îi e plină de speranță. Cartea aceasta e biletul lui spre fericire. Parcă vede cozile din librării, oameni înghiontindu-se pentru a pune mâna pe câte un exemplar, cititori avizați comentându-i în cafenele poeziile, copii recitând la orele de română versuri ale sale. Inima îi bate puternic. Încearcă să se calmeze, spunându-și, ca și cum l-ar fi liniștit pe cel mai bun prieten: „Toate la timpul lor”. Primul pas este, desigur, să trimită cărțile unor reviste literare de prestigiu. Dar nu strică să testeze efectul versurilor sale și asupra cititorului simplu, iubitor de frumos. De aceea a pus ochii pe poștășiță. Soarta a vrut ca ea să îi iasă în cale tocmai la momentul

potrivit.

Femeia ia cartea, o deschide la pagina de titlu și citește: „Doamnei Nuți Șpor, cu mulțumiri pentru servirea fără cusur. Datorită dumneavoastră, voi ajunge un scriitor celebru. Cu stimă, Eusebiu Șofran, Poet”. Cuta dintre sprâncenele poștășiței se adâncește.

– De unde știți cum mă cheamă? întrebă răstit.

– Scrie pe ecuson, zâmbește poetul, timid.

Pentru prima dată, doamna Șpor zâmbește și ea. Îi ia plicurile, le cântărește și lipește pe fiecare timbrele. După ce îi dă restul bărbatului, privește undeva în gol și rostește cu o voce robotică: „Următorul!” Domnul Șofran, puțin încurcat, se dezlipește de ghișeu și se îndreaptă spre ușă.

Ajuns acasă, stă ca pe ace. Nici măcar buna lui soție, Rozica, nu poate să-i intre în voie. Degeaba îi gătește ciorbă de burtă, preferata lui, și îl lasă să se uite la două meciuri de fotbal, unul după altul, fără ca ea să revendice telecomanda. Eusebiu e în continuare iritat. Are 66 de ani, nu mai e tânăr. Toată viața a trăit în anonim, știut doar de elevii lui și de colegii profesori. Nu a ieșit în evidență prin nimic. Nici bune, nici rele. Nu a fost în centrul vreunui scandal, dar nici nu a excelat prin rezultatele obținute. E, cum s-ar zice, un om mediocru. Da, numai că în urmă cu un an a avut o revelație. Domnul (cine altcineva?) i-a arătat Calea. Și-a dat seama că nu e chiar lipsit de talent, așa cum a crezut toată viața. Mai întâi a scris o poezie. Despre primăvară. Apoi, încă una. Despre copilărie. Și uite-așa, cu multă muncă, a reușit să încropească un volum. Un volum bunicel, spune el, fără falsă modestie. Pentru tipărire și-a cheltuit o parte din banii de înmormântare. Dar nimic nu poate egala bucuria de a-și vedea numele scris pe coperta unei cărți. Eusebiu Șofran. Da. Precum Mircea Cărtărescu. Sau Mihai Eminescu. Sunt colegii lui. Poate nu chiar egalii lui, dar aproape. Ce, ei s-au născut scriind? La un moment dat, cu siguranță, și ei au avut parte de șovăieli, de îndoieli, de greutatea începutului. Acum treaba este gata, trebuie să se ocupe de promovare. Tocmai de aceea a trimis câte un volum la cele mai importante reviste literare din țară. Cu siguranță, vreun critic literar de acolo se va apleca asupra volumului, îi va descoperi valoarea și va scrie o cronică laudativă. Eusebiu vede parcă pagina din *România literară*, cu un titlu mare, scris cu litere îngroșate: „Eusebiu Șofran, noua speranță a literaturii române”. Mândria îi crește în coșul pieptului ca o pâine pusă la dospit. Iar doamna Nuți Șpor... ei bine, are mari speranțe de la ea. În afară de Rozica, doamna de la poștă este primul cititor al cărții. Eusebiu e foarte curios ce impresie o să-i

facă poeziile lui și chiar privește acest lucru ca pe ceva hotărâtor pentru soarta volumului. „O las trei zile, să apuce să citească. Apoi mă duc la ea și o întreb direct. Ba nu, două zile îi ajung. Chiar dacă va simți nevoia să revină asupra unor versuri, pentru a le pătrunde înțelesul în profunzime, cred că două zile îi vor fi suficiente. La urma urmei, i-am dat volumul gratuit. Măcar cu atât îmi e datoare, să-mi spună cum i s-au părut poemele”.

Cele două zile se scurg cu încetinelă. În a treia zi, domnul Șofran își ia sacoul cel bun, maro, o cămașă albă, cravata aleasă de Rozica, haina groasă și iese în lume. Deși primăvara a venit în calendar, vremea e încă friguroasă și niciun mugure nu se zărește în gardurile vii de la marginea trotuarelor. Câte o pasăre zăpăcită mai scoate triluri vesele, dar își revine repede, oprindu-se din cântatul inoportun.

Vederea ușii poștei îi naște o bucurie în suflet, amestecată cu puțină teamă. O împinge cu curaj. Ajuns la ghișeu însă, acesta se risipește într-o fracțiune de secundă. Stă acolo și o privește pe doamna Nuți Șpor, fără să fie în stare să o întrebe dacă a citit cartea. Femeia, la rândul ei, îl privește de parcă nu l-ar recunoaște.

– Ce doriți? îl întreabă în sfârșit, cu o voce ca aceea care anunță trenurile sosind în gară.

Bărbatul își drege vocea. Apoi, hotărându-se brusc, rostește cu jumătate de glas:

– Aș dori un pix, vă rog. Din acela albastru, da. Mulțumesc, spune, plătind, și se îndreaptă șovăind spre ieșire.

În următoarele zile revine la poștă, fără să o găsească pe poștășită într-o dispoziție mai bună. Fie a citit cartea și nu i-a plăcut, se gândește domnul profesor, fie nici nu a deschis-o încă. Pentru că, altfel, ar fi trebuit să îl întâmpine bucuroasă, eventual să-l îmbrățișeze, în orice caz să își manifeste în vreun fel admirația sinceră. „Căci poezia nu poate lăsa pe nimeni indiferent”, decretează domnul Șofran. Într-o zi cumpără o revistă de integrame, în altă zi o felicitare, pe care o dosește într-un sertar, să n-o vadă Rozica și să intre la idei. Oricum, ea a început deja să-și pună întrebări, aflând că soțul său merge zilnic la poștă. Chiar dacă Eusebiu nu i-a povestit despre doamna Șpor, totuși Rozica a început să se gândească la posibilitatea ca vreo fustă să-l fi atras pe bărbatul ei la acea instituție al cărei nume, să fim sinceri, numai respectabil nu e. Dar domnul Șofran nu merge doar la poștă. Cei care îl cunosc au început să îl vadă zilnic la chioșcurile de ziare, de unde cumpără toate revistele literare pe care le găsește. Desigur, nu ca să le citească din scoarță-n scoarță, ci pentru a afla dacă vreuna are în atenție volumul său de poezii. Dar nicăieri nu apare nicio cronică, iar poetul deja a început să-și piardă răbdarea. Se întreabă de ce revistele literare apar atât de rar: o dată pe lună sau din două în două săptămâni. Mai mare rușinea! Astfel de publicații ar trebui să apară cel puțin o dată pe săptămână, dacă nu chiar zilnic. La urma urmei, evenimente culturale sunt destule pe teritoriul țării și al județului, națiunea colcăie de talente care de abia așteaptă să fie descoperite. Iar leneșii aceia de redactori stau prin cârciumi, învâluți în

aburi de alcool și de fum, în loc să-și facă treaba.

Într-una din dimineți, Eusebiu Șofran se trezește pus pe fapte. „Gata. Astăzi voi rezolva problema, fie ce-o fi. Voi tăia nodul gordian. Așa nu se mai poate!”, își spune în gând. Se spală, se îmbracă frumos, o pupă pe Rozi pe obraz, ca ea să nu-și mai facă gânduri negre, și pornește spre poștă cu pas alert.

O urmărește din ușă. Îi cunoaște deja fiecare gest, fiecare cută a feței, fiecare grimasă. Pândește un moment când ea e mai liberă și atunci, ca o panteră, se apropie de ghișeu.

– Bună dimineața! aproape îi strigă, cu o energie care vădește faptul că el chiar consideră această dimineață ca fiind bună.

– Bună, răspunde ea, cam fără chef. Un plic, un pix, o revistă? întreabă doamna Șpor.

– Nu, mulțumesc, zâmbește el cât poate de cuceritor. Astăzi am venit cu o altă problemă. Își drege vocea, căci simte că i se pune un nod în gât. De fapt...

Curajul începe să i se risipească. Dar poetul strânge din pumni și scuipă repede vorbele pregătite dinainte:

– Aș vrea să vă invit la o cafea.

O privește fix, încremenit, ca și cum ar fi șocat de propria îndrăzneală. Sub ochii lui, cuta dintre sprâncenele doamnei Nuți se face șanțuleț, apoi falie; ochii i se măresc, iar gura i se lățește într-o grimasă scârbită.

– Domnule, cum îndrăzniți?! Eu sunt o femeie serioasă. Sunt căsătorită, am un copil de zece ani, pe care mă chinui să-l educ așa cum trebuie. Mă zbat pentru familia mea și muncesc pe brânci zi de zi.

Doamna Nuți se ambalează din ce în ce mai tare.

– Să nu credeți că nu am observat că îmi dați târcoale în fiecare zi. Să nu credeți că, dacă nu am multă școală, nu pricep ce se întâmplă. Bărbații, tot bărbați. Urmăresc un singur lucru. Se poartă curtenitor cu tine până obții ceea ce vor, iar pe urmă devin niște putori exploatoare pentru toată viața. Ehei, pe vremuri era altfel. În tinerețea mea, băieții știau să prețuiască o femeie. Ne făceau complimente, ne invitau la cofetărie, de abia îndrăzneau să ne țină de mână. Acum... Dar ce mă mir, întreaga lume s-a întors cu susul în jos. De pildă, dumneavoastră. De când veniți pe la noi, la poștă, v-ați gândit vreodată să îmi dăruiți un mărtișor? Ce dacă 1 martie a picat duminică? Desigur, voi, bărbații, v-ați bucurat. V-ați zis că scăpați de o cheltuială. Iar a doua zi v-ați purtat de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. De parcă ziua de întâi nici n-ar fi existat în calendar. De parcă trecerea câtorva ore v-ar fi absolvit de orice responsabilitate. La lucruri frumoase nu vă gândiți niciodată. Sensibilitate – zero. În schimb, vă stă capul la prostii. Auzi, cafea! De parcă nu știu eu ce urmăriți. Ei bine, mă jigniți, așa să știți! Cu unul ca dumneavoastră nu m-aș încurca nici dacă aș fi fată bătrână!

Nuți a rostit ultimele cuvinte teatral, încercând să pară cât mai disprețuitoare. Ba chiar și-a ridicat puțin capul, astfel încât nasul să-i stea în vânt, plin de mândrie rănită.

– Dar vă rog să mă credeți, m-ați înțeles cu totul greșit... Eu voiam doar să stăm de vorbă.

– Și în ce scop, mă rog frumos?
 – Păi, ca să ne cunoaștem, să schimbăm păreri despre lume, despre viață... despre literatură.
 – Vedeți? Știam eu. Totul e doar un pretext. Să vă fie rușine că la vârsta dumneavoastră...

Doamna Șpor vorbește întruna. Bărbatul nu se mai poate concentra. Se uită în jur și își dă seama că este privit de mai multe perechi de ochi dezaprobatori. Umilit, se îndepărtează de ghișeu și iese din clădirea poștei. Deși se simte nedreptățit, tot rumegând în gând cele spuse de doamna Șpor (acum nici în gând nu mai îndrăznește să-i spună pe numele mic) îi dă, într-un fel, dreptate. Trebuia să-i fi dăruit un mărtișor. Oare de ce nu i-a trecut prin cap? Blestemata asta de carte... numai la ea se gândește. Se îndreaptă spre centrul orașului, unde sunt amenajate mai multe tarabe cu mărtișoare, jucării și flori. Oare i-ar plăcea un mărtișor clasic, sub formă de potcoavă sau de hornar? Clasicul nu se demodează niciodată, parcă așa se spune. Sau să fie unul modern, plin de culoare, dar abstract? Nu, acelea merg la firile artistice, boeme. Să fie unul tip bijuterie? A văzut el, pe o tarabă, niște mărtișoare cu cristale din acelea care poartă un nume ciudat... seamănă cu Scaraoțchi. Dar nici măcar Rozicăi nu i-am luat așa ceva! La cât e de scump un astfel de mărtișor, aș rămâne fără bani. Și nevastă-mea m-a rugat să fac mici cumpărături în drum spre casă. Și totuși, poate că ar merita. Pare o femeie nefericită, care nu e apreciată la adevărata ei valoare. Dar nu, poate că ar interpreta greșit. Nu mai vreau din partea ei încă o ieșire precum cea de azi. În plus, pare o femeie cinstită, care nu își dorește lucruri scumpe, ci daruri pornite din suflet. Oare să-i cumpăr, mai bine, un buchet de ghiociei? Ei sunt simbolul primăverii și al purității. Da, dar atunci ar trebui să-i cumpăr și flori, și mărtișor. A spus foarte clar că și-ar dori un mărtișor. Ah, am găsit! O să-i iau un mărtișor sub formă de ghiocel! Simbolul primăverii, curățenia, puritatea, floarea și mărtișorul, toate într-un singur obiect. Ei, ce deștept sunt! Doamna Șpor va fi foarte mulțumită. Îl va purta zi de zi și își va aminti că e de la mine. „E de la domnul Șofran, își va spune. Același domn Șofran care mi-a dăruit cartea de poezii. Ia să citesc câteva poeme din carte! Un domn atât de galant nu ar fi putut scrie decât niște poezii foarte frumoase!”, anticipează poetul gândurile poștașitei.

Domnul profesor intră pe ușa poștei ca un învingător. Deși la ghișeu s-a format coadă, el se duce direct în față, cu gândul să-i dăruiască doamnei Șpor mărtișorul. Imediat, din spatele lui se aud voci nemulțumite: „Uită-te la el cât e de nesimțit! Se bagă în față. Hei, nu vezi că e rând? Ne crezi proști?!” Eusebiu privește spre poștașită ca spre singura salvare posibilă. Dar ea se preface că nu-l vede și se ocupă mai departe de coletul din fața ei. Văzând că nu are încotro, domnul profesor se așază la coadă. După o jumătate de oră ajunge la ghișeu.

– Dacă aș putea să vă ofer un mic simbol al primăverii, se roagă el mios, întinzându-i doamnei Nuți pliculețul în care se află mărtișorul.

Doamna Șpor e toată un zâmbet. Este de nerecunoscut. Eusebiu Șofran se dezmeticește imediat și își dă seama că acum e momentul lui.

– Știți, voiam să vă întreb dacă ați apucat să vă uitați peste carte...

Ea îl privește întrebător.

– Ah, cartea, își amintește în sfârșit. Nu am avut timp. Știți, eu sunt căsătorită, am un copil de zece ani, am o grămadă de treabă. Gândiți-vă: în fiecare zi trebuie să gătesc mâncare proaspătă. Două feluri, plus, uneori, desert. Apoi, curățenia. Sunt o femeie foarte curată, credeți-mă. Plus, temele copilului. Și toate astea, după ce ajung acasă de la serviciu, ruptă de oboseală. De multe ori nu am timp nici pentru mine: să merg la coafor sau la cosmetică. Nu mi-e ușor deloc. Poate că o voi citi, totuși, la sfârșitul săptămânii.

Stă o clipă pe gânduri, apoi revine:

– Ah, nu, duminică e 8 Martie. Merg cu prietenele mele în club, zâmbește. Știți, așa, ca fetele. O dată pe an ne permitem. Strip-tease masculin, cocktailuri, rochii frumoase, tot tacâmul. Ne facem de cap, spune, și râde cu un gâlgăit cristalin. Poate în week-end-ul viitor. Dacă plouă, că altfel mergem la țară. Știți, noi avem și un petic de grădină. Ceapă, usturoi, ridichi... acum le e vremea. Dar mai veniți pe la noi, la poștă. Când doriți dumneavoastră, îi susură, apoi privi iar în gol, rostind cu o cu totul altă voce:

– Următorul!

Eusebiu Șofran s-a perpelit o săptămână și jumătate, făcându-i Rozicăi viața un iad. Din fericire, la următorul sfârșit de săptămână plouă. „Pe vremea asta, sunt toate șansele ca măcar Nuți și încă vreo patru-cinci redactori să îmi citească volumul!”, se gândește poetul. Luni, la ora la care poșta se deschide, e din nou la ghișeu doamnei Nuți.

– Ah, ați sosit! Îl întâmpină ea, cu ochii cârpiți de somn. Nu prea am avut timp... aseară am avut musafiri, așa că două zile am tot gătit. Dar, în timp ce musacaua se cocea în cuptor, am răsfoit volumul și am găsit o poezie frumoasă, tristă, emoționantă. V-o amintiți? Aceea despre mamă. Cum se chinuie ea să își crească pruncii, cum renunță la propria viață pentru ei, cum se sacrifică și cum ei nu sunt niciodată suficient de recunoscători. Câtă dreptate aveți! Cât de bine cunoașteți sufletul femeii!

Eusebiu e cutremurat.

– Să știți, continuă femeia, trăgându-și nasul, că am decupat poezia și am lipit-o pe ușa frigiderului. Așa, o văd în fiecare zi. Și o văd soțul și copilul meu, poate așa își vor da seama ce comoară de femeie au alături. Sunteți un mare poet, domnule... cum vă numiți?

Eusebiu Șofran este în extaz. Această cititoare, cu efuziunea ei sinceră, tocmai i-a confirmat faptul că e un poet valoros. Și, chiar dacă revistele literare nu vor scrie niciodată vreun rând despre volumul său, el va ști toată viața că este un talent greu de depășit.

(Din volumul *Fabrica de fericire*, în curs de apariție la Editura Școala Ardeleană.)

Literatura pe viu cu Horia Bădescu

Alice Valeria MICU

Orice configurație interioară a lumii civilizate conține referințe la cărțile care ne-au crescut pe fiecare dintre noi, iar atunci când ajungi să-i întâlnești pe autori, să-i asculți citind din creațiile lor, să asști la lansarea unui volum proaspăt ori chiar să porți un dialog cu scriitorii se cheamă că ai intrat pe tărâmul cărților și al literaturii pe viu.

Echinolist programatic în „Marile Eleusii”, volumul cu care începe odiseea poetică semnată Horia Bădescu, poetul argeșean adoptat în totalitate de Cluj, își jalonează parcursul cu o călătorie prin „Nevăzutele Urse”, „Cântece de viscol”, „Recurs la singurătate”, „Starea bizantină”, „Ronsete”, „Fierul spinilor”, „A doua venire”, „Ziua cenușii”, „Pielea îngerului”, regăsite cu toatele în „Cărțile viețuirii”.

N-am făcut decât să amintesc titlurile câtorva volume de poeme ale lui Horia Bădescu, reunite, alături de unele inedite în ediția de opere complete ale autorului, „Cărțile viețuirii”, apărută la editura clujeană „Eikon”, prin grija lui Vasile G. Dâncu, în colecția Echinox în 2013, când autorul celui mai citat poem legat de Cluj, „De Juventute” împlinea 70 de ani.

Romanul, eseul, truda jurnalistică vin să completeze portretul unui scriitor complex, cu numeroase volume traduse și publicate în străinătate.

Să iubești viața fără să cauți cu tot dinadinsul să o înțelegi, să transfigurezi banalul, fără să eșuezi în monoton și livresc, să te lași pătruns de substanța mitică și să o transpui filosofic, în subtila tradiție blagiană, să-ți asumi geografia culturală interioară, acestea ar fi câteva din muncile poetice ale lui Horia Bădescu, fără să uit șlefuirea versurilor sau chiar inventarea unei forme fix, cum e ronsetul, căci autorul e un perfecționist al stilului.

Nu te întreba dacă ești poet mai înainte de a te întreba dacă ești om

A.V.M.: „Valoarea actului poetic rezidă în puterea de a adăuga valoare pozitivă, aură pozitivă lucrurilor care umplu orizontul infinit al absolutului”

lui”, spuneți în „Dacă Orfeu” (Ed. Limes, 2015).

Poate să treacă poezia dincolo de orizont? Cum rămâne cu emoțiile negative care transcend marea poezie a lumii, plină de angoase, de suferință, de dureri, de remușcări, patimi și disperare?

Horia Bădescu: Un orizont infinit nu are un „dincolo”. Cu atât mai puțin când e vorba de orizontul absolutului. Poezia face parte din acest spațiu infinit dimpreună cu lucrurile cărora e chemată să le adauge aura de care vorbeam. Iar universul nu are doar o natură imnică. Emoțiile negative nu transcend marea poezie a lumii, ci fac parte din ea. Dar, în fond, sunt acestea, angoasele, suferința, durerile, remușcările, patimile și disperarea, emoții negative sau tocmai ecoul umanității profunde căreia i se adresează poezia. Nu doar „ura face versuri”, ci și toate acestea și mai ales acestea. A le adăuga valoare poetică, valoare pozitivă, înseamnă tocmai a le reda umanitatea, epurându-le de animalitate, de abjecție! De la Orfeu încoace abjecția n-a făcut niciodată parte din ființa poeziei. Nimic nu este apoetic dacă slujește sufletul omenesc în ceea ce are profund: demnitatea de a se fi smuls din pielea bestiei. Cum scriam cu câteva pagini mai înainte de citatul dat de dumneavoastră și tot în cartea amintită: „Rostul poeziei este unul civilizator. Civilizarea ființei omenești, îmblânzirea sufletului, a demonilor instinctuali, care scot eul din armonia universală întorcându-l către egoista nevoie de sine, către egolatria care-l așază în afara luminii înțelegerii și iubirii. Civilizarea omului, a «civilizatului» om al acestui secol, umanizarea lui înseamnă redescoperirea lui Dumnezeu... Civilizarea lui înseamnă scoaterea de sub domnia instinctului prin cunoașterea sacrului, ieșirea din accidental și trăirea în perspectiva eternității”. Cum spunea Malraux, cel atât de preocupat de soarta semenilor săi, în acest secol „trebuie să redescoperim zeii din noi”, după ce psihanaliza lui Freud a adus la lumină demonii. Toate cele despre care vorbești sunt excluse poeticului doar atunci când părăsesc umanitatea, adică atunci când stau sub zodia indiferenței de sine, a derizoriului, a vulgarității. Căci nimic din ceea ce este adevărat în om, adică ceea ce se supune respectului pentru ce este el cu adevărat, nu se

asociază lor.

A.V.M.: Care ar fi cea mai potrivită metaforă a vieții unui poet?

Horia Bădescu: Un fir de iarbă printre dărâmăturile zilei.

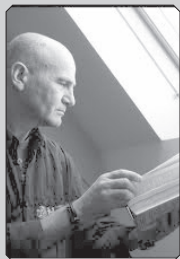
A.V.M.: Este poezia atotvindecătoare? Pe ce piloni se sprijină crezul dumneavoastră poetic și cum poate fi acesta trădat?

Horia Bădescu: Depinde cum înțelegem acest cuvânt: *atotvindecătoare*. Este o evidență faptul că poezia n-a astâmpărat nici setea nici foamea, n-a vindecat vreo boală și n-a oprit niciun război, dar dacă vorbim despre sufletul omului... Ea e făcută să nu-l lase pe om singur față-n față cu abisurile sufletului și cu răutățile lumii, să-i fie alături în imensa singurătate în care îl așază expulzarea sacrului din lumea contemporană. Cum mărturisea cineva „în închisoare, pentru că nu știam rugăciuni, spuneam poezii. A fost singurul ajutor urgent pe care l-am avut!” Mai mult ca oricând, într-o societate sufocată de pragmatism, precum cea actuală, poezia își poate valida natura sa irenică în salvarea umanității de propriile fantasme lucrative, de demența unei existențe în care totul se măsoară după cât aduce în portofel și după cât satisface biologicul. Cât despre crezul meu poetic, am vorbit despre el în esul „Memoria Ființei - poezie și sacru” dar mai ales în această carte cu valoare testamentară care este „Dacă Orfeu”. Dă seamă despre el poezia mea. Ei bine, eu cred că mai înainte de a fi o chestiune de expresivitate a limbajului, poezia e un mod de a ne trăi umanitatea.

Poezia nu este doar de domeniul formalului, indiferent de specificitatea sa expresivă. Poemul care rămâne doar la nivelul formalului n-are de-a face cu poezia. Fiindcă poemul **este**, se constituie ca poem, deopotrivă prin poeticul, dar și poieticul său. Dar conținutul său este forma sa doar dacă aceasta este purtătoare de sens și-și șlefuește structurile din ea însăși. A face din limbaj un scop în sine, înseamnă a scoate poemul din finalitatea sa care este revelarea unui sens, a-l scoate din poeticul său dar și din poietic, acordându-i doar „gradul ornamentalității sale”. Nu poți crea poezie separând-o de adevărul ei și de acele structuri semantice în jurul cărora se structurează opera. „Mare poet este mai puțin acela care inventează decât acela care descoperă”, spunea Borges. Acela care descoperă omul, omul dintotdeauna și din fiecare epocă. Omul și sufletul lui, acel creuzet fantastic în care se forjează elementul fără de care poezia nu poate exista: emoția, lirismul! Nu te întreba dacă ești poet mai înainte de a te întreba dacă ești om. Și meditează la spusele lui Celan: „Sunt prea puține poeme pentru că sunt prea puțini oameni”. Dintr-o asemenea perspectivă, lepădarea de sine, trădarea de sine cum spuneți dumneavoastră, nu poate intra în discuție. Însă nu toți aveam aceeași perspectivă!

A.V.M.: Ce fel de cititori vă doriți?

Horia Bădescu: Cititori care să poarte în ei iubirea și puterea de a se uimi, acea inocență care deșteaptă înlăuntru ochiul închis în afară, vorba lui Eminescu, vederea ce dezvăluie frumusețea lumii și a omului.

Oamenii-lupi

Alexandru JURCAN

Tocmai am terminat lectura romanului *Femeia de pe scări* de Bernhard Schlink, Editura Polirom, 2015, traducere de Gabriela Eftimie și, deodată, am avut o dorință subită să revăd filmul *Europa* de Lars von Trier. Cu siguranță, grație celor două personaje feminine: Irène și Katharina. Femeia din cartea lui Schlink – Irène – a fugit din R.F.G. și se ascunde. Ce fel de trecut vrea să ascundă? La fel, Katharina lui Trier dorește să uite de oamenii-lupi, e mereu trasată, într-o Germanie plină de răni, abia ieșită din război, abulică și bezmetică.

Iată un Lars von Trier rotund, organizat, tulburător. Filmul *Europa* gravitează în jurul vocii naratorului (Max von Sidow). E singura voce din off din toate filmele văzute de mine, care-și găsește justificarea totală, într-un *sine qua non* de zile mari: „Ascultați vocea mea... Cu ajutorul ei vei intra adânc în Europa. Număr până la zece... concentrați-te... (imagine: șinele trenului în mers)... nu uita

de umilință... ești în Germania de după război...” Joacă în film Jean-Marc Barr, Barbara Sukowa, ba chiar Lars von Trier în rolul evreului.

Trenul (*Zentropa*) e metafora clară a unui Germanii debusolate. Imaginea sepia se colorează uneori fragmentar, pe porțiuni, în sensul vreunei sublinieri – ba apa din vană, roșie din cauza sângelui, ba un chip în mulțime. Auzim: „Ești în tren și nu poți coborî... vezi germani care omoară germani... Călătorești prin noaptea germană...” Atât de percutantă e vocea care folosește persoana a doua, adresându-se lui Leopold, americanul devenit responsabil în vagonul de dormit, încât mi-ar fi plăcut să scriu acest articol în acel stil, adică: vedeți slujba de Crăciun din 1945, amestecați-vă între oamenii plini de ninsoare, frigul vă pătrunde în oase... Să auziți obsedanta muzică ritmat-angoasantă din film. Să nu uitați vreodată de umilință. Să observați că ritmul poetic sporește fiorul epic și suspansul.

Angoase

(Continuare din numărul 132/ianuarie 2016
al revistei „Caiete Silvane”)

Viorel TĂUTAN

Cu toată această agitație, timpul trecu oarecum prea repede. Era bucuros că avea ocazia să-și verifice priceperile de comunicare orală în compania unor vorbitoare native, cu toate că și Diana vorbea cursiv și corect, privind accentul și „melodia”.

Sunase de ieșire în pauza mare.

În mod obișnuit, își petrecea „ferestrele” dând o fuguță acasă, la cei doi copii, Sorana și Horațiu, rămași sub îngrijirea bunicilor. De obicei, când îl observau prin geamul sufrageriei urcând treptele spre antreu, lăsau joaca și, odată intrat, Sorana îi sărea în brațe țipând, iar Horațiu, de unde se găsea își întindea brațele implorând în stilul său original, „iii, tatale, i-i-i!” Îl culegea și pe el și dansa cu amândoi în brațe, sărutându-le obrăjorii. Sorana împlinise doi ani la începutul lui aprilie. Horațiu urma să împlinească un an la sfârșitul lunii iunie; mai durduliu, nu își ținea încă bine echilibrul când se-ncumeta să se ridice și să meargă singur. Se lăsa antrenat în jocurile lor. Mai aducea una sau două găleți cu apă de la fântâna aflată în curtea din spatele casei.

Dar vinerea ieșea la o cafea și o țigară în singura cofetărie din oraș, amplasată în zona centrală a urbei. Clădirea fusese special construită, în perioada deceniului trei al secolului douăzeci, pentru a fi spațiu comercial. Administrația comunistă îi dădu o altă destinație: restaurant. Așa îl știa de când începuse și el, copil, să priceapă ce și cum. Construcție în formă de L. Pe lângă ușile masive de la intrare, partea dinspre stradă împunea prin patru vitrine impunătoare, cu sticlă dublă, înalte de peste trei metri și late de aproximativ un metru douăzeci. Acum era cofetărie, ori mai degrabă rămăsese Bar, pentru că se puteau consuma și băuturi alcoolice. Restaurantul fusese mutat în vechiul amplasament din perioada interbelică, la parterul fostului hotel. Până la acest transfer, acolo funcționase cinematograful, iar în spațiul hotelului fuseseră instalate birourile cooperativei de consum.

Găsea de fiecare dată vreun amic sau o cunoștință pentru conversații lejere pe diverse teme, mai ales din domeniul sportului și al culturii „de masă”.

Astăzi, însă, renunțase vrând-nevrând la acest ta-biet. Apoi, urma să aibă oră cu o clasă de-a X-a, profilul matematică-fizică. Cu acordul majorității elevilor și, implicit, al părinților aceluia care povesteau acasă tot ce făceau la școală, renunțase în mare parte la pro-

grama școlară și, prin urmare, la manualul aferent, pentru a-i învăța să dialogheze după un altul, „de conversație”, al cărui autor era cunoscutul universitar clujean Nicoloiță. Avea însă grijă să strecoare în timpul desfășurării lecțiilor și scurte prezentări despre scriitorii francezi cuprinși în programa școlară. Socotise că le este mult mai folositor în viață decât textele greoaie de istorie a literaturii franceze care, pentru a fi parcurse eficient, conform programei, ar fi avut nevoie de patru-cinci ore pe săptămână, în loc de două. În plus, aproximativ jumătate din cei treizeci și opt de elevi ai clasei nu simțeau vreo înclinație spre limbile străine. Tocmai de aceea, le invitase pe Ani și Nicole să asiste, dacă doresc. Acceptară. Le asigură că va veni să le însoțească după epuizarea pauzei mari.

Coborî direct la „fumoar”. Era plin, în accepțiunea ipotezei că șase persoane pot justifica supoziția. Deschisese cineva ușa dinspre terenul de sport. Nu știu care dintre ei dusese discuția înspre sporturile de echipă. Sorin domina discuția cu vocea sa de stentor baritonal: „Fugi de-aici, domnule, U Cluj nu trage la titlu, dar încurcă multe socoteli. Scapă ei de retrogradare, o să vedeți, în ultimele cinci etape” „Așa e, Sorine, aproape că strigă Adi Pascu, împătimit suporter al echipei universitarilor, șepcile roșii știu să-și țină echilibrul. Echipă de intelectuali!” „În devenire, dacă mai apucă”, îl persiflă amical bunul său prieten și coleg, Nicu Meseșan. Le erau cunoscute colegilor ironiile reciproce și gagurile produse de către cei doi în dialoguri prietenești pe diverse teme.

- Nu fumezi, Raul? îl abordă Irina. Ședea pe unul dintre cele două fotolii. Singura consumatoare de tutun din tot colectivul didactic. Era profesoară de engleză. Frumoasă și senzuală, făcea notă aparte printre celelalte colege. Tipul de femeie tânără pe care extrem de puțini bărbați îndrăzneau s-o abordeze altfel decât civilizat, delicat, păstrând distanța prin felul în care îi privea pe îndrăzneți: rece, persiflant sau, dimpotrivă, camaraderesc, în funcție de împrejurări și de tipologie.

- Ba da, pasiv. Savurez tot fumul eliminat de ceilalți, filtrat prin căile lor respiratorii. Am fumat în pauza trecută, însă nici nu prea mai am timp să stric o țigară.

- Dă-ncoace s-o stric eu! sări Sandu. Și imaginează-ți că tu ai stricat-o!

- Nu abuza, Sănducule! Nemulțumitului i se ia darul, știi asta! Își privi ceasul de mână. Imediat sună, am luat startul, ne vedem peste un ceas. Am invitați!

Luă catalogul din rastel primul și o zbughi la etajul doi să-și ia invitatele. Erau deja pe culoar. Sala de clasă unde urma să țină lecția se afla în partea diametral opusă laboratorului de limba franceză. Accesul în sală se făcea din holul scârilor pentru dascăli. Nu-i avertizase pe elevi asupra acestei „inspecții”.

Deschise ușa, se dădu la o parte și, cu brațul ondulând într-un gest larg, le pofți pe cele două invitate să intre. Elevii se ridicară afișând vizibil pe chipuri mirarea, curiozitatea. Sala de clasă era dotată cu bănci școlare clasice. După stereotipicul moment al salutului, „Bonjour, camarade professeur!” - „Bonjour, mes amis (mes élèves)!”, conversația continuă tot în limba franceză, ca de obicei. În derularea etapelor lecției folosea și limba română, acolo unde era necesar. Însuși manualul o impunea.

După ce se așezară, le prezentă situația inedită și pe cele două franțuzoai. Doar un singur loc era disponibil; desigur ocupantul absentă sau întârziase. Îl rugă pe elevul rămas intempestiv fără coleg de bancă să cedeze invitatelor și locul său. Acesta se așeză între alți doi din banca alăturată. Trecut de momentul organizatoric, Raul notă absentă în catalog și își continuă lecția cu dialogurile situative: „În parc”, „La restaurant/cafenea” și „Aniversarea unui prieten”. Răsfoind filele catalogului, numi câte doi elevi pentru fiecare dialog. După consumarea acestuia, îi invita la tablă să scrie ce li se părea mai dificil de pronunțat și de înțeles. Se făceau și comentarii de analiză gramaticală. Pentru susținerea aceluiași dialoguri, desemna încă trei perechi. De obicei, fiecare dialog se repeta de trei ori; *repetitia mater studiorum*, nu? Însă astăzi se limitară la două, pentru ca elevii să poată relaționa cu invitatele. Le comunică elevilor examinați calificativele, urmând să le consemneze în catalog în timpul primei ore de săptămâna următoare. Își privi ceasul de mână. Mai erau douăzeci de minute până la pauză. Pentru optimizarea conversației, le rugă pe Annie și Nicole să vină în față și să-și exprime opiniile în legătură cu lecția la care au asistat, mai cu seamă că sunt absolvente ale unui colegiu pedagogic. Le aminti că trebuie să vorbească mai lent.

Ele se înțeleseră din priviri și gesturi. Annie își îndemnă prietena să înceapă.

Mai îndrăzneță, cu voce de ștregar autoritar, Nicole aprecie efortul elevilor verificați, intervențiile colegilor și faptul că se asimilează mai ușor de către elevi noile structuri prin metoda repetiției. Relațiile dintre profesor și elevi în timpul derulării lecției nu diferă mult de cele din Franța, doar că acolo școlarii sunt mai agitați, mai activi. Se provoacă reciproc, profesorii și elevii, la comentarii complementare convergente și divergente.

Annie zâmbea. Profită de pauza din discursul prietenei sale și-l preluă. Mulțumi „domnului profesor”, „camarade professeur”, completă răsând Nicole, pentru această ocazie neașteptată de a cunoaște un as-

pect din școala românească. Remarcabil i se pare că unii elevi din această clasă pronunță corect și, mai ales, scriu corect din punct de vedere ortografic și gramatical. În învățământul francez, atât limbile străine, germana, engleza, de exemplu, dar și limba maternă corectă se învață mai ales prin exerciții de felul celor văzute astăzi. Se pune mai mare accent pe asimilarea corectă a lexicului, a unui număr crescut de cuvinte, decât pe învățarea gramaticii.

În acest timp, Raul stătuse, cu mâinile la spate, rezemat de un dulap-vitrină pentru materiale didactice, plasat în partea dreaptă a tablei. Își revizui postura, mulțumi pentru aprecieri și își încurajă elevii pentru o „conversație liberă” sau dialog cu invitatele sale. Aceștia începură să se foiască, să schimbe priviri întrebătoare sau îmbietoare. Tiberiu, fiul secretarului primăriei, se încumetă și le întrebă dacă le place localitatea în care se află. Nu mai ține minte care dintre cele două a spus că este un orașel destul de liniștit, cu aspecte rustice, cum ar fi unele căsuțe foarte vechi, în pragul ruinării, cu șanțuri, canale exterioare, de colectare a apelor pluviale ca în evul mediu. Pentru că o altă voce întrebă cum li se par oamenii întâlniți, cetățenii orașului, i se răspunse că par a fi prietenoși, cumsecade, ospitalieri. Sigur, n-au avut timp să cunoască foarte mulți. Abia de două zile se află în orașelul lor. Familia „Nadizan”, cu cei doi copii ai lor, Victor și Maria, care le găzduiesc cu enormă solitudine, doi dintre vecinii acestora, colegii de astăzi ai Mariei și, da, domnul profesor, gest cu palmele întinse înspre dascăl... Raul... „Slavu”, le ajută acesta să-și amintească.

Sonerie. Lecția se terminase. Luă catalogul sub braț, „Au revoir, mes amis” - „Au revoir, camarade professeur..., Annie..., Nicole!” O rugă pe Elvira, colega de limbă rusă, care tocmai cobora treptele, să-i preia și catalogul său, pentru a le conduce pe oaspete până la clasa unde se afla Maria. Aceasta pornise deja să-și recupereze prietenele. Formule reciproce de grațitudine, la revedere, poate ne mai vedem, cât mai stați în orașul nostru?, marți plecăm, trebuie să ajungem și la Sighișoara... pe urmele cavalerilor teutoni....

*

Fusese detașat în interesul învățământului pe catedra de limbă franceză la singurul liceu de provincie dintre două orașe mai mari de pe valea acestui râu important.

Era al patrulea an școlar de când absolvise studiile superioare. La „tombola” repartizării centralizate în învățământul preuniversitar nu participase. Reprezenta țara la un festival internațional al păpușarilor amatori în Cehoslovacia. Îi venise acasă, în plic, repartiția din oficiu la o școală dintr-un sat colinar aflat la circa douăzeci de kilometri de orașul unde locuia. N-avea de gând să intre în sistem. Făcuse impresie bună la festival. Directorul Teatrului de Păpuși îi

oferise un post de regizor; urma să-l trimită la un curs post-universitar de regie în domeniu. I se ivise această mirabilă oportunitate, credea. Își exprimase acordul cu entuziasm. După sosirea din străinătate, rămăsese peste noapte la căminul studentesc unde locuise pe timpul celor cinci ani de studiu.

Avu noroc; la poartă era de serviciu tocmai portarul cel mai agreabil, nea Marian, cum îl apelau colegii sudiști. Îi mai „ierta” pe acei care soseau la cămin după orele 24. Adică nu-i scria în registrul nonconformiștilor. Din când în când, veneau și ei cu câte-o sticlută din aceea hexagonală cu coniac pe care i-o dăruiau în semn de mulțumire. Acesta i-a dat cheia camerei 21, unde fusese cazat în perioada ultimilor doi ani ai studenției. A doua zi, își lăsă rucsacul și sacoșa în grija lui baci Marian: „Cum, da’ tot dumneata ești și astăzi?”, „M-o rugat colegu’ să mai stau în locul lui până la prânz, că are ceva probleme de rezolvat. D-apoi ne mai ajutam, mai cu seamă că în perioada asta e liniște în cămin, mai putem fura și noi trei-patru ceasuri de somn noaptea, știi cum îi. Stai mult în oraș?” „Două-trei ore, nu știu, am tren după-amiază, la două și jumătate, merg să mă interesez, poate găsesc o căsuță de vânzare, vreau să-mi aduc și părinții aici...”, „No, stai un pic, vezi aici, aproape, pe Bisericii Ortodoxe, am auzit că sunt vreo două. Știi unde-i strada, nu?”, „Știi, cum să nu. Am distribuit sticle cu lapte o lună și jumătate, în urmă cu mai bine de doi ani”, „No, succes!” A urmat sugestia lui nea Marian. Strada în discuție este în pantă, paralelă cu strada Republicii, dar ceva mai îngustă. A găsit și casa. Singurul inconvenient ar fi fost, intuind posibila opțiune a mamei sale, faptul că se afla în imediata apropiere a cimitirului central, de care o despărțea o alee largă de acces și zidul înalt de împrejmuire a acestuia. A intrat, a discutat cu proprietarii, și-a exprimat dorința de-a cumpăra, i-a fost prezentat interiorul casei, a privit pe geamul dinspre cimitir, nu se vedeau decât vârfurile monumentelor aflate mai departe, cimitirul fiind situat la un nivel mai ridicat față de terenul pe care fusese construită casa, au convenit asupra prețului, au stabilit o perioadă de așteptare, o săptămână, au schimbat numere de telefon, la revedere, s-a întors la căminul studentesc, prima clădire cu această destinație din centrul universitar, construită înainte de primul război mondial, mulțumesc domnule Marian, succes în viață, prietene, și-a luat bagajele, a prins unsprezecele, autobuzul, din centru până la gară, și-a cumpărat bilet, a urcat în tren și, după o călătorie de aproape patru ore, ajunse în gara urbei sale. Era cald și senin. Acasă îl găsisese doar pe tatăl său. Trebăluia prin curte, cum îi era obiceiul. S-au îmbrățișat, i-a sărutat obrazii, au intrat în casă, a golit una din sacoșe peste pledul recamierului din camera sa, a ales aparatul de bărbierit, spuma de ras și loțiunea after, cumpărate pentru dumnealui dintr-un magazin în Praga: „De ce ți-ai mai cheltuit banii pe ele, n-am eu aparat bun?”

„Da, însă nu ca ăsta, uite cum se deschide”... Bucurie... „Mulțumesc, dragu’ tatii!” După vreo jumătate de oră ajunsese acasă și mama. L-a îmbrățișat plângând de bucurie. Îngrijorarea ei pentru integritatea unicului ei copil lua sfârșit. „Nu știi tu, dragul mamei, ce-nseamnă să fii mamă, să fii părinte. O să afli după ce te vei căsători și o să ai proprii tăi copii”. Îi adusese o trusă pentru manichiură, un spray deo, un parfum și un batic. Și-a spălat mâinile în lavoarul din curte. Se așezară la masa din sufragerie, șnițele, pâine de casă, un pahar cu bere, plăcintă, s-au copt merele de vară din fundul grădinii. Era un specific al casei, al familiei: se găsea permanent mâncare preparată sau semipreparată în camera de alimente și în frigider. Părinții săi erau oricând pregătiți să-și primească oaspeții, de obicei prieteni, cu o gustare, cu un pahar de horincă sau de vin, după preferințe. Raul mesteca, mormăind de plăcere. Stând în picioare lângă soba de gătit, maică-sa îl privea cu drag. Rareori se întâmpla să se așeze cu ceilalți la masă, împotriva reproșurilor acestora. „Ai slăbit, dragu’ mamei, mănâncă să te întremezi! Ești bărbat, trebuie să fii puternic, să nu te îmbolnăvești ușor. Nu peste multă vreme îți vei întemeia o familie. Tu vei fi stălpul”. După ce termină de mâncat, își lipi spatele de speteaza scaunului și se grăbi să le spună părinților despre oferta de serviciu primită, despre intenția sa de-a le propune să accepte mutarea, despre casa găsită în Cluj foarte aproape de centru. Pe măsură ce avansa în expunerea doleanței, chipul mamei se mohorî. Tatăl său privea cu o mimă gravă spre fereastră, în timp ce-și curăța cu vârful limbii interiorul cavității bucale. Mama izbucnise, încercând să-și stăpânească acutizarea vocii. „O să-ți mănânce capul fata aia! Pentru ea vrei să rămâi în Cluj! Noi am crezut că o să termini facultatea și te vei apropia de noi. Sunt destule posturi în școlile din zonă, un an, doi până se va ivi unul și aici, în oraș. Îmbătrânim, nu mai avem nici noi atâta putere. Taică-tău, știi bine, e bolnav. Și-apoi ce să facem noi acolo? Unde mai găsesc eu un serviciu ca ăsta? Cine mă mai angajează pe mine? Nu peste mult, o să ies la pensie. Cum o să trăim numai din două pensii? În Cluj nu avem decât două trei rudenii, aici ne cunoaștem cu toții între noi. Și încă ceva: Mama-tina mai trăiește și-i foarte bătrână; cum s-o lăsăm fără sprijinul nostru? Tu du-te și-ți vezi de viața ta, dacă așa ai hotărât. S-o găsi careva nepot să ne fie de ajutor, atunci când n-om mai putea”. I se înroșiseră obrazii de supărare. Ieșise în curte. Raul se-ntoarse înspre tatăl său: „Ai văzut? Bănuiam că nu va fi ușor cu mama, dar nu chiar așa. De ce s-a enervat în felul ăsta? Puteam discuta liniștiți. Nu intenționam să vă impun în vreun fel să vindeți casa. Eu pot locui în chirie. Mai ales că voi fi plecat un an la perfecționare în capitală. Însă, după aceea, ne-ar fi fost mai ușor împreună. Voi avea și eu un salariu...” „Dragu’ tatii, nu-i asta problema. Noi, maică-ta și eu, te avem numai pe tine. Te-am ajutat, cum am știut și

cât am putut, să poți ajunge și tu în rândul oamenilor, să ai o profesie curată. Sigur, nu uităm că ai fost un copil ascultător și ai răspuns la toate solicitările noastre. La facultate, ai învățat bine și ai avut bursă. Ne-a fost de mare ajutor. Numai așa am reușit să terminăm de construit casa. Ai muncit cot la cot cu noi și cu meșterii la construirea ei. Eu sunt foarte mulțumit că, împreună, am reușit asta. Casa asta și tu, Raul, sunt singurele noastre averi. Deocamdată. Acum tu vii și ne propui să o vindem și să ne mutăm. Eu te înțeleg. A venit, se pare, vremea să-ți iei zborul, cum se spune. Să-ți faci un rost. Al tău. Și sunt bucuros că te-ai gândit să-ți fii alături în continuare. Eu aș fi de acord. Însă, vezi, măică-ta e altfel. Te rog s-o înțelegi. A avut o viață foarte grea, cu refugiul, cu pierderea primu-

lui nostru copil, știi, ți-a povestit, cu naționalizarea, colectivizarea, stabilizarea monetară din '53, cu boala mea. Și tu, în prima parte a copilăriei, ai fost bolnavicios. Adu-ți aminte cât ulei de pește ai înghițit. În cei doi ani de stagiul militar, ba și cât ai fost la facultate, plângea adesea de îngrijorare. Acum, că ai terminat, și-a făcut niște planuri în privința viitorului tău. Sigur că am dori să-ți fie bine, să ai de toate. Cât de mândră ar fi, și-i împărtășesc sentimentele, să ajungi profesor la o școală din orașul nostru. Ești, în fond, și dovada reușitei noastre de părinți. Raul, dragu' tatii, hai s-o lăsăm pe mama Ica să se liniștească. Du-te și spune-i că te mai gândești! E mai bine așa. Ce zici?"

(va urma)

Frazeologie regională: avem proaște, dar n-avem proști

Gheorghe MOGA

La nivelul lexicului, limbajul podgorenilor din sudul Ardealului se particularizează – dincolo de prezența cuvintelor împrumutate din vorbirea sașilor, cuvinte ce denumesc soiurile de struguri (*rulender, naiburg*), obiecte ale vinificației (*corfă, laiter*) sau munci (*a ștecui, a fărbați*) – prin încărcătura metaforică pe care o primesc unele cuvinte de origine latină. Astfel, mugurii viței-de-vie se numesc *ochi*; când aceștia îngheață, via *orbește*. Aceiași muguri sunt numiți uneori *căpușe*. Această metaforă din viața pastorală a intrat cu ușurință în graiul podgorenilor din Răhău, Cut, Călnic, Gârbova, fiindcă hotarul acestor localități nu este departe de Mărginimea Sibiului ai cărei păstori căutau și apreciau dulceața „poamei” din beciurile satelor înșirate pe „drumul țării”. Rădăcinile de suprafață ale plantei se numesc *mustăți*, iar coarda întinsă de la un par la altul se numește *punte*. Când, primăvara, gospodarul leagă doi pari, unul în capătul celuiilalt, pentru a-i prelungi, zice că-i *însoară*.

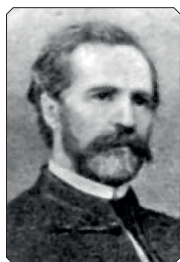
Deși toate lucrările sunt importante, cea mai grea rămâne stropitul culturii cu soluții toxice în scopul distrugerii dăunătorilor. Până la apariția substanțelor sistemice, zeama bordeleză (numită regional *farbă*, după germ. *Farbe*, „culoare”) era soluția cu care bărbații stropeau, săptămânal, via. Această sintagmă, *zeamă bordeleză* denumește o „suspensie de culoare albastră de sulfat bazic de cupru, întrebuițată ca fungicid” și reprezintă o traducere a fr. *bouillie bordelaise*. Din numele propriu Bordeaux provine și adjectivul invariabil *bordo* „de culoare roșu

închis”, aluzie la culoarea renumitelor vinuri roșii ale regiunii Aquitaine. Aparatul portabil folosit pentru stropire are denumiri felurite; alături de comunul *stropitoare* se mai folosesc cu acest sens *pompă* și *proașcă*. Ultimul termen intrat în această serie sinonimică este *vermorel*, ce trimite la numele inventatorului care a realizat și comercializat acest aparat: Victor Vermorel (1853-1927).

Expresia din titlu, deși are o circulație regională, merită atenție, fiindcă se apropie de jocurile de cuvinte ce dovedesc simțul lingvistic al vorbitorului de rând, care-și observă propriul grai. Jocul de cuvinte pornește de la apropierea sonoră dintre cele două substantive aflate la numărul plural (*proaște/proști*). Sub aparența glumeață a „zicerii” se ascunde, de fapt, năduful unei femei care își vede recolta compromisă, fiindcă bărbații plecați, de nevoie, la oraș („*proștii*”) nu mai pot lua *proaștele* în spate pentru a stropi via atunci când o cere vremea. La rândul lor, cei rămași acasă, simțindu-se suprasolicitați, au mărit prețul muncii, replicând: „*S-au scumpit proștii*”.

Din întâlnirea a două cuvinte cu sonorități cvasiidentice (rom. *cald* și germ. *kalt*) s-a născut *cald nemțesc* „frig”, un alt joc de cuvinte pe care l-a explicat și ilustrat Stelian Dumistrăcel în dicționarul său de *Expresii românești*, Iași, Institutul European, 1997, p. 154.

Acolo unde „fărâmițarea” lingvistică este pronunțată, fiecare dialect are propriul dicționar. În frazeologia dialectală, în toponimia unei regiuni, în onomastica unei provincii se păstrează ecouri ale realităților ce alcătuiesc așa-numita „picola storia”.

Sălajul în 1840⁽¹⁾

KÖVÁRY László

Hotarele

Sălajul se întinde între Ardeal și Ungaria, înconjurat de culmile cu căciuli de nori ale munților. De Ardeal îl despart: către răsărit, regiunea Chioarului; înspre sud, comitatele Dăbâca și Cluj. Îl separă de Ungaria: către apus, Bihorul; înspre nord, comitatul Sătmarului. Granița estică o reprezintă râul Someș, în sud Munții Meseș, în vest Munții Seș, la nord Dealurile Sălajului (Codru), care sunt mai joase comparativ cu celelalte două lanțuri muntoase, iar apoi se netezesc la vale, de parcă deschid o poartă înspre Ungaria.

Așezarea și întinderea

Se axează pe longitudinea estică de 40°41' și se situează sub latitudinea nordică de 47°30'.

Atât situarea cât și solurile reprezintă o trecere de la dâmburile de argilă ale Ardealului la șesurile nisipoase ale Ungariei. Și se poate afirma cu îndreptățită îndrăzneală că între crestele păzite de vulturi ale Meseșului și cuiburile de berze din părțile de șes ale Eriului se stabilește un gradient descrescător vizibil. Pentru că, pe măsură ce altitudinea scade, densitatea argilelor descrește, ca apoi să se netezească întrutotul în dreptul Tășnadului, să devină pământ, chiar dacă nu nisip, ci un fel de sol nisipos variat. Are o productivitate medie, dar îl poate răsplăti cu dărnicie pe gospodarul sărguincios. În părțile dinspre Transilvania, agricultura se face în stil ardelenesc, adică unele tarlale nu pot fi arate decât cu pluguri trase de șase boi, iar părțile de la capetele ogoarelor poartă mai degrabă cununi de spini. Fiecare măgură apare în tovărășia unor platouri uimitoare, dar și luncile mănoase ale râurilor, cu începere din bazinul Eriului (Tășnad și împrejurimile) oferă priveliști deosebit de plăcute, o cunună de impresii vizuale necunoscute călătorului din Ardeal, căruia imaginea câmpiei îi este necunoscută. Munții impresionează prin deosebita semeție; pe lângă masivele de la hotare deja amintite se ridică în mijloc Măgura de deasupra Șimleului, în ale cărei nenumărate încrețituri se succed vii atent îngrijite, pe ale cărei coaste abrupte se deslușesc locuințe albe, elegante, ce par tot atâtea cetățui pe înălțimile pitorești.

Apele

Sălajul are parte de același destin nenorocit ca Ardealul: din sânul său izvorăsc ape dar, pe când să tragă un folos de pe urma lor, ele părăsesc pământul natal și curg în afara lui. Așa-s aici Barcăul și Crasna.

Barcăul. Izvorăște din Munții Plopiș la Tusa, iese

din județ după un parcurs nesemnificativ, se unește cu Crișul Repede și îmbogățește Tisa.

Crasna. Țășnește deasupra Cizerului din Munții Meseș, intră la Craidorolț în Ungaria, apoi alimentează mlaștinile din părțile joase ale Sătmarului.

Ambele cursuri au una și aceeași fire: în sezonul uscat, seacă de tot, mai ales Crasna; iar când vin ploile se umflă într-atât încât inundă toate terenurile de dincolo de maluri. Din cauza comportării extreme, nu se pretează la acționarea morilor, astfel încât locuitorii din apropiere macină pe uscat. Cuprind din belșug pește și raci.

Rubedenii mai mici sunt pâraiele Sălaj și Zalău. Primul se varsă în Someș, al doilea în Crasna. Ambele văi sunt stabilizate în întregime, probabil ca urmare a micimii, iar albiile lărgite preiau toate puhoaiile de mică intensitate și-și salvează vecinii de multe neplăceri. Și aici găsim pește și raci în cantități îndestulătoare.

Deși constituie doar o parte insignifiantă din Sălaj, fiind una dintre granițe, râul Someș curge aici cu un vuiet solemn, de parcă unda lui ar vesti mărturia unor evenimente mărețe derulate pe maluri, ca și când ar fi lăsat în urmă câmpuri de bătălii, orașe răvășite, ruine ale unor cetăți arse din temelii. Părăsește județul la Gărdani și se unește cu Tisa. Oferta de pești nu se limitează la speciile indigene, deoarece din Tisa urcă sturioni (șip, cegă) și somni uriași.

Găsim aici și ape curative, dar fără faimă. Pe cât de darnic și-a risipit natura darurile, pe atât de barbari se arată localnicii. Există locuri unde se calcă în izvoare de neprețuit, dar ignoranții nu le apreciază, iar seniorului local nici că-i pasă de ele. Printre băi, s-ar putea aminti cele din Zăuan, deoarece împrejurul lor se văd urmele trecutului – se află la o jumătate de oră depărtare de sat, sub o coastă pustie. Înfățișarea de băi le este dată doar de două prăjini care susțin conductele prin care apa curge în ceaunul unde este încălzită. [...] Cel mai bine se potrivește la tratamentul gutei; apa bogată în săruri de fier pare sângerie în transparență.

În Sălaj, sunt și alte izvoare, care n-au fost examinate oficial din punct de vedere medical și chimic, iar pacientul intră în cadă sau în groapa încălzită cu fiare fierbinți, rugându-se bunului Dumnezeu să nu-l părăsească la greu. Asemenea locuri sunt lacul Iaz din Plopiș, Pocoltaul de lângă Măgura Șimleului, Baia Cantorului din hotarul satului Derșida, comuna Bobota. Izvorăsc și-n capătul Jiboului și cine știe în câte alte locuri.

În hotarul Jiboului, în pădure, s-a descoperit un izvor cu apă sărată, căutat de vite și turturele, păsări dintre care multe au căzut împușcate de vânători.

Cu toate că este împânzit de felurite izvoare, Sălajul este un ținut lipsit de apă. Cea mai rea dintre toate este lipsa de apă potabilă. Întrucât râurile curg în albiile pline de mâl, pietrișul și nisipul din matcă nu ies curate la iveală – cu toate acestea, la nevoie, apa Barcăului poate fi băută. Fântânile și izvoarele nu ies în evidență, nu răcoresc, nu înviează ca și apele țâșnite din stâncile Ardealului; ci adesea au o nuanță palidă, sunt călduțe și cu un gust neplăcut – proprietăți determinate în bună parte de ghizdul din lemn, căci piatră se găsește greu pe-aici. Fântâni [cu ghizd de zid] sunt foarte puține, pentru că rari sunt oamenii care se străduiesc să le scoată din nou la lumină după o surpare ori să care piatră de la mare depărtare.

Organizarea administrativă

Sălajul este format din două comitate: Solnocul de Mijloc și Crasna.

Solnocul de Mijloc cuprinde o suprafață de 39 leghe pătrate, pe care se găsesc 2 orașe și 146 de sate cu 79 mii de locuitori.

Crasna măsoară 19 leghe pătrate și are 2 orașe, 67 sate, 58 mii de locuitori.

Despre orașe nu se poate spune, în general, decât că sunt un pic cam la fel: nici unul nu-l depășește pe celălalt din punct de vedere cultural sau comercial. Cu toate acestea, voi prezenta câteva caracteristici ale fiecăruia.

Zalău (Solnocul de Mijloc) este o localitate situată la poalele Meseșului. Aici se țin ședințele comitatului; i-a mers vestea înfloritorului gimnaziu reformat; aici se găsește cazinoul din județ. Orașul este condus de un birău-șef și doisprezece consilieri: numirea primarului se face cu avizul curții, în vreme ce în alte orașe se cere doar acordul județului, lucru care-l ridică deasupra celorlalte. Merită amintite baia comunală, iar dintre clădiri noua casă a sfatului și gimnaziul.

Șimleu Silvaniei (Crasna) este o localitate situată la poalele Măgurei, pe malurile Crasnei; aici se țin ședințele comitatului, tot aici se găsește și cazinoul, primul dintre cele ardelenesti, care a cunoscut o perioadă de strălucire cât contele Bánfi László a deținut funcția de prefect. Entuziastul fiu al patriei i-a sprijinit activitatea din răspuțeri, lucru dovedit de înființarea unei biblioteci ce numără două-trei mii de volume, inițiativă lovită acum de blestemul nepăsării. Printre cele demne de amintit sunt seminariul romano-catolic și mănăstirea fraților minori – sfinții părinți de aici sunt totodată și profesori la seminarium. Aici locuiesc unul dintre preoții parohi ai romano-catolicilor și vicarul greco-catolicilor; iar acum și protopopul reformatilor. Sunt celebre ruinele cetății familiei Báthory, între ale cărei ziduri și bastioane dărăpănate acum se coace pâine pentru soldați. Deasupra porții de intrare de la

turnul nordic se văd și azi două scuturi, unul cu cele trei gheare de leu și altul gol. Sub ele, anul: 1575.

Tășnadul (Crasna) este un târg. Merită să fie amintită școala reformată, unde studierea științelor umaniste sub îndrumarea unui rector și co-rector stă la mare preț în prezent; tocmai a demarat strângerea de [mijloace] materiale pentru construirea unui gimnaziu. S-ar cuveni să amintim și spitalul de boli nervoase, dacă el ar corespunde scopului. În localitate, s-a organizat și un cerc de lectură destinat citirii săptămânalelor. Târgul de vite atrage lume de la mare depărtare.

Jibou (Solnocul de Mijloc) este un târg pe malul Someșului, al cărui nume s-ar trage de la strămtarea râului. „Zsibou” înseamnă „loc îngust” în românește. A devenit cunoscut în toată țara ca și centrul domeniilor baronului Wesselényi Miklós, unde funcționează singura școală de economie [agrară din Ardeal], sub îndrumarea câtorva supraveghetori. Tinerii dornici să deprindă știința [administrării unei moșii] se grăbesc să vină aici, unde, după câțiva ani de practică, dobândesc abilitatea să lucreze oriunde. Vara, vin aici studenți, ba chiar și odraslele unor latifundiari, care acceptă să se conformeze regulilor existente. Principala activitate o reprezintă creșterea animalelor, cu seamă a cailor și a oilor din cele mai nobile soiuri aclimatizate. Merită văzută noua ciutărie, unde se găsesc numai cerbi. Culturile rotite anual arată minunat, la fel precum mânăzaria sau fazaneria tivite cu livezi de pruni. Celebritatea îi este asigurată de marmura [cenușie] și de bătaia urmărită cu lacrimi în ochi de către principele Rákóczi de pe piscul situat în dreptul localității, o înfrângere care i-a spulberat toate strădaniile. Pe vârful acestui masiv, Rákóczi și-a luat rămas bun de la oștire, a renunțat la mărețele sale planuri, a spus adio patriei iubite. Piscul este numit și în prezent Muntele lui Rákóczi.

Deci, dacă ar fi să însumeze principalele caracteristici ale orașelor sălăjene, ele ar fi: sunt mici, privite din depărtare par să se pitească în mijlocul livezilor, precum satele [în original, în latină: villa] de odinioară. Să treci prin ele e comun, plictisitor: nici nu înalță, nici nu coboară dispoziția călătorului.

Pe lângă cele amintite, alte așezări mai cunoscute, totodată târguri, sunt: Crasna, cândva un oraș important, a decăzut în prezent; în Cehu Silvaniei locuiesc mai multe familii nobile; Hododul este cunoscut și azi ca urmare a cetății din vechime; Nușfalău, pe cât de întins, pe atât de frumos; și Arinișul.

(va urma)

Traducere de Györfi-Deák György

Ediția de bază:

Kövary László, *Tájképek utazási rajzokban*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1984, pp. 74-92.

Primul consiliu județean

Dănuț POP

Aspecte privind administrația județului Sălaj în perioada interbelică (1926-1929)

După Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 administrațiile județene au fost puse și în Transilvania sub autoritatea prefectului, sistemul evoluând către unificarea administrativă (conform situației existente în Vechiul Regat). „Decretul nr. IV pentru satorirea unor denumiri românești în administrație și justiție”, din 7 februarie 1919, semnat de Iuliu Maniu, președinte al Consiliului Dirigent și șef al Resortului de Interne și de dr. Aurel Lazăr, șeful Resortului de Justiție, „în scopul de a fixa în mod unitar unele denumiri în limba română din legile și normele de până acum, a decretat și decretează: Art. 1. În administrație se vor întrebuița pentru a indica: a) circumscripțiile administrative: în loc de comitat (varmegye, megye) județ, în loc de cerc (jaras) plasă, cu indicarea numirii respective puse la Nominativ (d.e. județul Alba inferioară nu Albei-inf, plasa Vințul de-jos nu Vințului de jos); în loc de oraș cu magistrat (rendezett tanacsu varos) oraș cu consiliu; b) funcționarii administrativi: în loc de comite suprem (foispan) prefect, în loc de protonotar (fojegyzo) primnotar, în loc de vice-notar (aljegyzo) notar” ș.a.m.d.¹. Reorganizarea totală a administrației nu s-a putut face, însă, imediat, iar unele legi administrative rămân, o vreme, în vigoare.

„Legea pentru unificarea administrativă din 14 iunie 1925”² a pus bazele noii organizări a administrației locale. Legea se baza pe art. 4 din Constituția din 29 martie 1923³ și abroga toate celelalte legi de organizare administrativă. Potrivit legii, teritoriul României a fost împărțit din punct de vedere administrativ în județe, iar județele în comune (art. 1). Existau două tipuri de comune: rurale și urbane (art. 2). Comunele rurale erau alcătuite din unul sau mai multe sate, dintre care unul era desemnat „reședința comunei” (art. 3). Comunele urbane, „centre de populație declarate astfel prin lege”, se împărțeau în comune urbane reședințe de județ și comune urbane nereședințe (art. 4). Pentru „înlesnirea controlului, supravegherea aplicării legilor și buna îndrumare a administrației, județele se împart în circumscripții numite plăși, cuprinzând mai multe comune, iar comunele urbane, în circumscripții numite sectoare. Sectoarele și plășile nu sunt persoane juridice” (art. 5). Legea mai stabilea că „județul și comuna sunt persoane juridice. Ele au deplina capacitate pentru tot ce privește inițiativa și adminis-

trarea intereselor locale, exercită aceste atribuțiuni în limitele legilor și suportă sarcinile aferente” (art. 9). Prefectul rămânea „capul administrației județene. În această calitate, el executa toate hotărârile Consiliului și ale delegației permanente județene și împreună cu aceasta controlează administrația județeană, precum și aceea a comunelor din județ, afară de municipii” (art. 11). Pe lângă calitatea de reprezentant al puterii centrale, prefectul avea controlul și supravegherea tuturor serviciilor județene și comunale.

Titlul III din lege, intitulat „Județul”, reglementa, în capitolul I, compunerea Consiliului Județean, astfel: „Consiliul județean se compune din: a) Trei cincimi membri aleși de toți alegătorii județeni, cu vot universal, egal, direct, secret, obligator prin scrutin pe listă și reprezentarea minorității; b) Până la două cincimi membri de drept” (art. 101).

Numărul consilierilor județeni aleși se stabilea în „proporțiune cu populațiunea, fără deosebire de sex, vârstă sau naționalitate. În acest calcul nu intră populațiunea orașelor reședință de județ. Acest număr este de 36 consilieri în județele care au populațiune mai mare de 400.000 locuitori; 30 membri în cele mai mari de 200.000 locuitori; 24 în celelalte județe. Odată cu consilierii se aleg și un număr de supleanți, egal cu o treime din numărul acestora, cari vor fi chemați a completa vacanțele legale ivite în sânul consiliului” (art. 102).

Consilieri de drept erau, conform art. 103, următorii: „Primarul și eventual până la doi consilieri aleși din consiliul comunei urbane de reședință; Revizorul școlar și reprezentanții cei mai vechi în grad ai învățământului profesional și secundar; Reprezentanții cei mai înalți în grad ai Ministerelor Sănătății Publice și Ocrotirilor Sociale, Agriculturii și Domeniilor (serviciul zootehnic și casa pădurilor) și de Lucrări Publice; Administratorul Financiar; Consilierul Agricol; Protoereul cultului care are cei mai mulți credincioși în cuprinsul județului și cu reședința în capitala județului. Dacă sunt mai mulți protoerei în această situațiune se va prefera cel mai vechi în funcțiune. Câte un reprezentant al Camerelor de agricultură, comerț, industrie și muncă; Șeful Serviciului contencios al Statului în județul respectiv; Un reprezentant al cooperației și anume: președintele federalei de producție și în lipsă președintele federalei băncilor populare, care are sediul în capitala județului”. Capitolul II din lege era consacrat constituirii consiliului județean și comisiunilor județene. Art. 108 preciza: „Consilierii noi aleși vor depune în prezența prefectului următorul

jurământ: „Jur credință Regelui și Constituțiunii, jur să aplic cu nepărtinire legile țării și să apăr interesele județului”. „După depunerea jurământului, consiliul, prezidat de cel mai în vârstă dintre membrii săi, își alege prin vot secret biourul pentru patru ani. Biourul se compune dintr-un președinte, doi vicepreședinți, doi secretari și doi chestori. La expirarea termenului de patru ani, până la constituirea noului biou, funcționează vechiul biou” (art. 109).

După constituirea biroului, consiliul, „ținând seamă de cunoștințele și specialitatea membrilor cari îl compun, va forma cinci comisii, fiecare din cel puțin cinci membri și cel mult opt membri”, care aveau atribuția „de a studia cu amănuntul toate chestiunile care intră în căderile consiliului județean și a referi în scris acestuia printr-un raport, sub forma căruia chestiunea va veni în discuțiunea plenară. Consiliul județean, odată cu alegerea comisiunilor, desemnează prin votul său, pentru fiecare din ele, câte un raportor și un supleant. Raportorii și supleanții nu pot fi desemnați dintre membrii consiliului cari ar fi funcționari ai Statului” (art. 110). Legea stabilea și care sunt comisiile care se constituiau, atribuțiile fiecăreia dintre ele (art. 112), precum și modul de lucru (art. 113-116).

Atribuțiile Consiliului județean erau stabilite prin capitolul III al legii, art. 117 și 118, iar modul în care funcționa Consiliul Județean era stabilit în capitolul IV: datele sesiunilor ordinare (1 martie și 1 octombrie), durata acestor sesiuni (15 zile, cu posibilitatea prelungirii în urma hotărârii consiliului care se comunica și prefectului), întrunirea în sesiune extraordinară (ori de câte ori reclamă interesele județului, cu aprobarea ministrului de interne), locul întrunirilor (localul prefecturii județene), cine conduce ședințele, modul de votare în consiliu ș.a. (art. 133). La ședințe „asista, întotdeauna, în calitate de reprezentant al guvernului, prefectul județului, sau în caz de împiedicare a acestuia, subprefectul. În toate chestiunile cari se desbat, prefectul județului poate cere cuvântul și da explicațiunile necesare. El nu ia parte la vot. La ședințele consiliului județean ia parte întotdeauna, și secretarul consiliului, care urmărește și înregistrează mersul debaterilor, redactând procesul verbal al ședinței” (art. 134-136).

Capitolul V, intitulat „Delegațiunea permanentă județeană și atribuțiile ei”, stabilea componența acesteia: „Raportorii celor cinci comisii de specialitate compun delegațiunea județeană. Supleanții lor sunt supleanții membrilor acestei delegațiuni. Președintele delegațiunii permanente este prefectul. În lipsa acestuia ședințele se prezidează de cel mai în vârstă dintre membrii prezenți ai delegațiuni”, locul întrunirii și modul de lucru: „Delegația se întrunește la Prefectură. Ea va avea de secretar pe secretarul consiliului județean însărcinat cu ținerea lucrărilor. El ia parte la toate ședințele și contrasemnează toate actele delegațiunii. În caz de împiedicare, secretarul este înlocuit de către un funcționar administrativ județean,

delegat de prefect. Delegațiunea județeană lucrează în permanență. Delegația poate lucra în mod valabil cu trei membri. Prezența prefectului sau a înlocuitorului său este obligatorie” (art. 138-141).

În conformitate cu aceste prevederi legislative (la care se adaugă și Decretul Regal nr. 1329 din 6 mai 1926⁴) în „Gazeta oficială a județului Sălaj”, sub nr. 7557 – 1926 adm., era publicată Ordonanța prefectului județului Sălaj, Dr. Nicodim Cristea⁵, care dispunea: „Alegătorii județeni din întreg județul Sălaj, sunt convocați pentru primele alegeri județene, conform Art. 165 din suszisa Lege, pe ziua de 4 iunie 1926”.

Pentru județul Sălaj urmau a fi aleși „un număr de 30 consilieri și un număr de 10 supleanți”⁶. Votarea urma să înceapă „la ora 8 dimineața și va dura până la ora 17, cu o singură întrerupere de 2 ore în timpul mesei, putându-se prelungi până la ora 22, dacă mai sunt alegători care nu au votat. Au dreptul la vot toți alegătorii județeni înscrși în listele electorale, rămase definitive în Februarie 1926”.

Însă, în județul Sălaj, „alegerile nu s-au ținut deoarece s-a stabilit o singură listă a Partidului Poporului, Partidului Național și Partidului Maghiar din județul nostru”, iar această singură listă depusă a fost declarată aleasă⁷.

A existat și o contestație, până la urmă respinsă, de aceea adunarea de constituire a Consiliului Județean a putut avea loc abia la 10 august 1926. Ea s-a desfășurat în localul Prefecturii județului Sălaj, local în care, astăzi, își are sediul Primăria municipiului Zalău. Ședința a fost deschisă de Nicodim Cristea, prefect al județului Sălaj în perioada aprilie 1926-mai 1927⁸.

Iată, în întregime, procesul-verbal al ședinței de constituire a Consiliului județean Sălaj, document păstrat la Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale:

„Proces-Verbal

Dresat azi 10 august 1926 în ședința de constituire a Consiliului Județean Sălaj, întrunită conform art. 108. din Legea pentru Unificarea Administrativă și Ordinul Ministerului de Interne (Direcțiunea Județeană) No. 8184 din 30 Iulie, în localul Prefecturii Județului Sălaj.

Ședința se deschide la ora 10 de către prefectul județului în calitate de reprezentant al Guvernului.

Domnul Dr. Nicodim Cristea, prefectul județului aduce la cunoștința consilierilor prezenți ordinul Ministerului de Interne (Direcțiunea Județeană) no. 8184 din 30 iulie 1926 prin care se face cunoscut că ministerul cu deciziunea No. 8184 din 30 iulie 1926 a respins contestația făcută în contra alegerii Consiliului acestui județ, efectuată în ziua de 4 iunie 1926 și a hotărât constituirea consiliului azi la 10 august 1926.

S-a făcut apelul nominal al Consilierilor, în urma căruia s-a constatat:

Prezența:

Consilierilor aleși: Dr. George Pop, Dr. Mihai Pop, Cont. Coloman Beldy, Dr. Cornel Pop, Teodor Bohă-

țiel, Dr. Zoltan Boloni, Ioan Costea, George Filep, George Kaizler, Teofil Dragomir, Tanase Pușcă, Ludovic Vida, Dr. Sever Oros, Acoș Lengyel, Dr. Clemente Barbul, Dumitru Mureșan, Ludovic Zovanyi, Emil Deac, Alexandru Orțan, Dr. Desideriu Kaizler, Matei Mărășescu, Ernestin Jakab, Petru Cupcea.

Consilierilor de drept: Dr. Ioan Gheție, Dr. Andrei Gazda, Ioan Mango, Ioan Rinea, Gotthard Simonek, Iosif Fejer, Ioan Rădulescu, Traian Trufașiu, Emil Ostatea, Ioan Iuga.

Absența:

Consilierilor aleși: Ioan Oltean, Eugen Horvath, Baron Ioan Josika, Virgil Barboloviciu, Ludovic Ciato, Constantin Opreș, Dr. Iuliu Gașpar și a supleanților Patrițiu Mureșan, Alexiu Nagy, Aurel Bădescu, George Vastag, Alexandru Vetzak, Gligorie Cadar, Gregoriu Oltean, Iosif Brandt, Ernest Kerekes.

Consilierilor de drept: Vasile Cloaje, Ioan Rădescu, Dr. Emil Mihalcea, Desideriu Szoke, Dumitru Nica, Nicolae Petculescu.

Din partea consilierilor prezenți ca președinte de vârstă s-a desemnat Dl. Teofil Dragomir consilier ales, care fiind asistat de Dl. Dr. Cornel Sima secretar al Consiliului Județean, a procedat la următoarele lucrări:

S-a luat în dezbatere cazurile de incapacitate, nedemnită și incompatibilitate, asupra cărora Consiliul a fost sesizat de consilierul ales Matei Mărășescu, privitor la mandatul Consilierilor: Tanase Pușcă, Virgil Barboloviciu, Constantin Opreș și Dr. Desideriu Kaizler, excepționând validitatea acestor mandate în baza dispozițiilor art. 161 din Legea pentru unificarea administrativă, fiindcă numiții sunt funcționari retribuiți de stat, iar dl. Tanase Pușcă îndeplinește funcțiunea de președinte al Com. Int. din comuna urbană Șimleul-Silvaniei.

La excepțiunea Dlui. Matei Mărășescu aderează și Dl. consilier de drept Dr. Ioan Gheție, adăugând că și față de Dl. Dr. Cornel Pop există caz de incompatibilitate, fiindcă în calitate de jurisconsult al comunei urb. Carei este retribuit din bugetul acestei comune.

Excepționează mandatul Dlui Dr. Clemente Barbul pentru motivul că nu are domiciliu real de un an în acest județ, prescris de art. 156, din legea pentru unificarea administrativă.

Mai excepționează mandatul Dlui Ludovic Zovanyi, pentru motivul că îndeplinește funcțiunea de învățător, ci ca atare este retribuit cu salar bugetar.

Consiliul județean în conformitate cu dispozițiunile art. 108 din legea pentru unificarea administrativă, luând în deliberare cazurile invocate de Dnii Matei Mărășescu și Dr. Ioan Gheție a respins excepțiunile contra mandatului de consilier a Dnilor Tanase Pușcă, Dr. Cornel Pop, Dr. Clemente Barbul și Ludovic Zovanyi, deoarece nu cad sub prevederile dispozițiilor art. 161 validând mandatul consilierilor menționați.

A hotărât ca față de Dnii Virgil Barboloviciu și Dr. Desideriu Kaizler, sunt aplicabile dispozițiunile cuprinse în art. 161 deoarece primul este funcționar (șef de serviciu) la Primăria comunei urbane Șimleul-Silvaniei și retribuit cu salariu bugetar, iar al doilea în calitate de șef medic de secție la Spitalul de Stat Zalău este în funcțiunea statului și retribuit cu salariu de către Stat.

Asupra validității mandatului Dlui Constantin Opreș consilier ales, actualmente nu se pronunță consiliul și amână chestiunea pe sesiunea următoare, pe când respectivul va fi invitat a se declara pentru opțiune în sensul art. 162, alin. 2.

Vacanțele devenite prin invaliditatea Dlui Virgil Barboloviciu și Dr. Desideriu Kaizler se completează cu supleanții Patrițiu Mureșan și Ioan Oncos.

După ce s-a procedat la constatarea cazurilor de incapacitate, nedemnită și incompatibilitate, toți domnii consilieri aleși și de drept, cari sunt prezenți au depus în fața Dlui Prefect Dr. Nicodim Cristea jurământul prescris de art. 108 din legea pentru unificarea administrativă.

După depunerea jurământului s-a procedat prin vot secret la alegerea biroului consiliului județean, conform art. 109 din legea pentru unificarea administrativă, pentru 4 ani.

La facerea scrutinului, pentru alegerea președintelui au întrunit:

Dr. George Pop 30 voturi, Dr. Cornel Pop 1 vot. Dr. George Pop întrunind majoritatea voturilor este proclamat președinte al biroului.

La facerea scrutinului pentru alegerea a 2 vice-președinți au întrunit:

Dr. Mihai Pop 28 voturi, Cont. Coloman Beldy 24 voturi, Traian Trufașiu 7 voturi, Dr. Cornel Pop 2 voturi. Domnii Dr. Mihai Pop și Contele Coloman Beldy, întrunind majoritatea voturilor sunt proclamați vice-președinți ai biroului.

La facerea scrutinului pentru alegerea a 2 secretari au întrunit:

Ludovic Vida 23 voturi, Ioan Costea 21 voturi. Domnii Ludovic Vida și Ioan Costea întrunind majoritatea voturilor au fost proclamați secretari ai biroului.

La facerea scrutinului pentru alegerea a 2 chestori au întrunit:

Dr. Sever Oros 23 voturi, Tanase Pușcă 21 voturi, Dr. Ioan Gheție 1 vot, Ioan Costea 1 vot, Dr. Andrei Gazda 1 vot. Domnii Dr. Sever Oros și Tanase Pușcă, întrunind majoritatea voturilor au fost proclamați chestori ai biroului.

Astfel constituindu-se biroul Consiliului județean pentru 4 ani, s-a retras președintele de vârstă Dl. Teofil Dragomir, continuându-se ședința sub președinția președintelui ales Dr. George Pop, care fiind asistat de domnii dr. Mihai Pop și Coloman Beldy vice-președinți, Ludovic Vida și Ioan Costea secretari, Dr. Sever Oros și Tanase Pușcă chestori, în asistența Domnului

Dr. Nicodim Cristea, prefectul județului, au procedat la următoarele lucrări:

Se aleg prin vot secret, pentru 4 ani, Comisiunile de specialitate, prevăzute de art. 110 din legea pentru unificarea administrativă, precum urmează:

Comisiunea administrativă, financiară și de control.

Raportor: Dr. Clemente Barbul

Suplent: Dr. Sever Oros

membrii: Dr. George Pop, Dr. Cornel Pop, George Kaizler, Andrei Gazda, Dr. Mihai Pop

Comisiunea de lucrări publice:

Raportor: Matei Mărășescu

Suplent. Dumitru Mureșan,

Membrii: Teodor Bohățiel, Dr. Iuliu Gașpar, Ioan Oltean, Ioan Costea, Baron Ioan Josika.

Comisiunea economiei:

Raportor: Teofil Dragomir

Suplent: Dr. Mihai Pop,

Membrii: Dr. Clemente Barbul, Dr. Cornel Pop, George Filep, Cont. Coloman Beldy, Acoș Lengyel.

Comisiunea Cultelor și a învățământului:

Raportor: Dr. Ludovic Ciato

Suplent: Ludovic Lovanyi

Membrii: Tanase Pușcă, Traian Trușașiu, Ludovic Vida, Ioan Rinea, Acoș Lengyel.

Comisiunea sanitară și de asistență sanitară:

Raportor: Traian Trușașiu

Suplent: Petru Cupcea

Membrii: Emil Ostatea, Emil Deac, Alexandru Orțan, Ludovic Lovanyi, Dr. Ioan Gheție

Luându-se în deliberare dispozițiunile art. 147 din legea pentru unificarea administrativă consiliul a hotărât ca membrii delegațiunii permanente să fie retribuiți lunar cu un salariu fix de 6000 lei, iar supleanților lor, pentru fiecare ședință a delegațiunii în care vor lua parte pe baza art. 141 din legea pentru unificarea administrativă s-a stabilit o diurnă de 300 lei.

Salariul membrilor delegațiunii permanente, precum și diurnele stabilite pentru supleanți se vor plăti pe anul curent de la cap. II, art. 4 al bugetului județului pe exercițiul 1926.

Conform dispozițiilor cuprinse în art. 133 din legea pentru unificarea administrativă, consiliul a fixat pentru consilierii județeni pentru fiecare zi de lucru în ședințele consiliului județean și în comisiunile prevăzute de art. 112 din această lege și în orice delegație, cu care vor fi însărcinați, câte 500 lei pe zi. Afară de acestea consilierilor cari au domiciliul în afară de comuna urbană Zalău, se vor achita cheltuielile de transport.

Diurnele și cheltuielile de transport pe anul curent se vor achita consilierilor de la cap. II, art. 5 al bugetului județului pe exercițiul 1926.

Nefiind alte chestiuni la ordinea de zi, președintele Consiliului Județean Dr. George Pop declară ședința închisă la ora 16.

Drept care s-a dresat prezentul proces-verbal⁹.

Prima sesiune ordinară a Consiliului Județean Sălaj, după adunarea de constituire, urma să se desfășoare în ziua de 1 octombrie 1926. Convocarea, semnată de Dr. Gheorghe Pop, președinte și Dr. Cornel Sima, secretar, este publicată și în Gazeta Oficială a județului Sălaj, din 18 septembrie 1926. Programul cuprindea depunerea jurământului consilierilor județeni aleși, de drept sau supleanți, care au absentat de la ședința de constituire din 10 august, validarea consilierului ales Constantin Opriș, modificarea bugetului pe exercițiul 1926, cereri ale unor comune, întreținerea drumurilor județene și comunale în bună stare, „dându-se atenție deosebită drumurilor din plășile noi alipite la județ”, canalizarea râului Crasna „în părțile mai expuse inundațiilor, pentru a se evita atâtea pagube cari le cauzează acest râu în fiecare an locuitorilor mărginași”. Adunarea a fost amânată, prin ordonanța nr. 11651/1926 a Ministerului de Interne, pentru data de 1 noiembrie, cu aceeași ordine de zi.

Despre această ședință, gazeta „Meseșul” din 6 noiembrie 1926 (nr. 35-36), publica un articol, pe prima pagină, cu titlul „Consiliul județean”¹⁰. Articolul, nesemnat, face o prezentare a rolului Consiliului Județean, „menit să fie artera principală, care să dea nutremânt întregii vieți din județ, din toate punctele de vedere. Chestiunile de interes general sub toate aspectele trebuie să fie preocuparea principală a acestui consiliu și soluționarea tuturor problemelor în interesul județului trebuie să dea vecinic de gândit membrilor lui și deosebit raportorilor diferitelor comisii”. Acest lucru se va petrece, continua autorul, doar atunci când „consiliul va ajunge să funcționeze normal”. Scria aceste cuvinte deoarece ședința la care a participat i-a făcut „mai degrabă impresia unei ședințe comunale din nu știu care sat, decât a unei adunări care avea să soluționeze probleme de interes vital pentru popor. Enciclopedismul nostru atotștiutor, improvizarea unora în cunoscători ai tuturor chestiunilor, tendința altora de a-și arăta verva oratorică etc., etc. au dat dovadă de lipsă de seriozitate suficientă”.

În ședința ordinară a consiliului din 1 martie 1927, depun jurământul Ioan Josika și Alexiu Nagy, „care au lipsit dela ședințele sesiunilor precedente”. De asemenea, ceea ce va constitui o practică uzuală, se dă citire procesului verbal al ședinței precedente; abia după aprobarea acestuia se trecea la dezbaterile chestiunilor aflate pe ordinea de zi. În cadrul acestei ședințe a Consiliului se prezintă și un raport al delegațiunii permanente între cele două sesiuni.

Iată, pe scurt, ce cuprinde acest raport, prezentat de Matei Mărășescu, membru al delegațiunii: „Delegațiunea permanentă județeană și-a început activitatea la 3 septembrie 1926. De atunci a lucrat săptămânal în câte o ședință și în mai multe când a fost nevoie. În fiecare ședință s-a desbătut și hotărât asupra chestiunilor, care formau obiectul programului acelei ședin-

te. În general s-au desbătut următoarele chestiuni: 1. Deschideri de credite suplimentare, pentru cheltuielile necesare la întreținerea și repararea automobilelor din serviciul prefecturii și serviciul șoselelor, în sumă de 186.000 lei pentru cheltuielile anterioare. 2. Diferite aprobări de licitații pentru aprovizionări de pietriș pentru șoselele județene și lemne pentru încălzit prefectura. 3. Aprobare de reparații la localul preturii din Valea lui Mihai. 4. Aprobări de ajutoare la unii studenți conform prevederilor bugetare. 5. Verificări și aprobări de bugete la anumite comune pe anul 1926. 6. S-a aprobat modificări de bugete la diferite comune. 7. S-a aprobat înființări de taxe și cotizațiuni la diferite comune. 8. S-a dat aviz pentru disolvare de consilii comunale, la unele comune, conform legii administrative. 9. S-a aprobat încheierea conturilor de gestiune, la unele comune, pe anul 1925. 10. Verificări de bugete la unele comune urbane. 11. S-a rezolvat diferite apeluri relativ la edificări de case. 12. S-a rezolvat diferite apeluri relativ la stabilire de cetățeni străini în comune. 13. S-a hotărât asupra unor vânzări de către comune a diferite terenuri, cum și asupra cumpărarea unei clădiri pentru notariatul din comuna Creaca. 14. S-a aprobat de delegație, cumpărarea pentru prefectură a 2 automobile, pentru care s-a plătit 532.000 lei și pentru care nefiind acoperire bugetară de cât 360.000 lei, pentru rest s-a dat un automobil vechiu, iar 105.000 lei, ce urmează a se mai plăti, să se prevadă în bugetul pe anul curent 1927 (această chestiune urmează a se discuta la votarea bugetului). Idem plata funcționarilor județeni și la o parte din administrația financiară cu gratificații egale cu leafa pe o lună, în sumă de lei 27.000 lei, de asemenea fără a avea acoperire bugetară. 15. De asemenea s-au rezolvat și alte chestiuni mai mărunte. Toate chestiunile s-au rezolvat în conformitate cu legea adm. în afară de acelea arătate în această dare de seamă. Țin încă să amintesc că Prefectura Satu Mare a dat ordin comunelor din plasele Carei și Valea lui Mihai ca să aducă hotărârea că ele doresc a se realipi județului Satu Mare”.

Am redat o parte a acestui raport, deoarece procesele verbale ale ședințelor delegației permanente din anii 1926-1927 nu s-au păstrat. Totuși, trebuie să spunem și că un asemenea raport al delegației permanente este singular, deoarece, începând cu ședința din 15 octombrie 1927, fiecare comisie depune și prezintă câte un raport scris.

Din cele consemnate în aceste rapoarte ale comisiilor putem vedea care era starea județului la un an după înființarea Consiliului Județean. Raportul Comisiei administrativ-financiare menționa că de la ultima sesiune, din martie 1927, „Delegațiunea permanentă a ținut în total 26 ședințe rezolvând în total 899 chestiuni”. De asemenea, aflăm că „în urma demisiei Dlor. Colonel M. Mărășescu și protopopul Traian Truțașiu din funcțiunea de membri în delegațiunea permanentă vacanțele ivite s-au completat după cum

urmează: În locul dlui. Matei Mărășescu a intrat supleantul Dumitru Mureșan, iar în locul dlui. Traian Truțașiu în lipsa de supleant a fost delegat în baza art. 143 din legea pentru unificarea administrativă și până la întrunirea consiliului care va completa acest loc prin alegere, dl. Emil Ostatea, supleant în comisiunea Cultelor și învățământului”.

Raportul comisiei de lucrări publice, scotea, printre altele, în evidență, faptul că se putea constata „îmbunătățirea simțitoare a căilor de comunicație”.

Comisia economică analiza alte probleme cu care Sălajul se confrunta. Agricultura era caracterizată ca fiind într-o „criză fatală, care o amenință cu degenerare deplină, din cauze independente de străduința agricultorilor”. Printre ele, raportorul enumera: creșterea impozitelor pe terenul agricol, reducerea prețului produselor agricole sub costul producției, înglodarea agricultorilor în datorii bancare. Toate la un loc vor împinge „spre o ruinare totală a agricultorilor mici și mijlocii și vor provoca trecerea moșiiilor noastre în mâinile acaparatorilor bancari”. La fel stau și „industriașii, care de o parte lipsiți de sprijinul agricultorilor – cari strâmtorați și ei – își reduc comenzile sub strictul necesar – iar de alta impozitați cu felurite impozite și taxe insuportabile, își părăsesc moșiile, iau lumea în cap și își tânjesc zilele ca salahori pe la fabrici, porturi și alte mari exploatare, reducând numărul meseriașilor de breaslă, sporind numărul proletariatului disperat și coborând nivelul industriei noastre. Întocmai resimțesc această situație și comerțianții de meserie”.

Raportul comisiei cultelor și învățământului este mult mai scurt, deoarece: „Durere, suntem un județ sărac pronunțat și ca urmare ne bazăm pe un buget cât se poate de modest, încât nu ca să putem produce ceva mare, monumental, dar și lipselor celor mai arătoare abia le putem sta în față. Ne apasă sărăcia, care s-a legat de ființa noastră românească de până acum. Dar cum este Dumnezeu și cu ajutorul lui o vom scutura de pe grumazii noștri și pe aceasta, cum am scaturat și jugul cel de multe veacuri ale robiei”. Totuși, raportul vorbește de ajutoare acordate comitetului județean școlar, societăților și așezămintelor de binefacere, persoanelor lipsite și studenților, funcționarilor județeni bolnavi, bisericilor ortodoxă și greco-catolică din Zalău (cărora li s-au repartizat sume egale: 211.668,7 lei).

Ultimul raport prezentat a fost cel al comisiei sanitare și de asistență socială, care concluziona: „starea sanitară în județul nostru până în prezent a fost mediocră”. Găsim informații despre cazuri de epidemii (scarlatină, pojar, dizenterie, febră tifoidă, difterie, tuse convulsivă, poliomielită, erizipel, tetanos, gripă spaniolă și antrax), numărul de cazuri și numărul de decese pentru fiecare boală în parte. Aflăm că erau în județ 35 de medici oficiali și 36 medici practicieni, 28 moașe de circumscripție și 204 moașe comunale, 4

agenți sanitari și 2 surori de ocrotire. De asemenea, că aveau 24 de farmaciști și 8 practicanți de farmaciști. Sănătatea publică era considerată de autorii raportului „capitalul cel mai scump al județului”.

Ultima decizie luată în cadrul acestei ultime ședințe de consiliu județean (nr. 37) din anul 1927, este următoarea: „Consiliul luând în dezbatere propunerea domnului Leontin Ghergariu, prin care cere îndepărtarea monumentului «Turul» situat în parcul «Regina Maria» proprietatea județului, care simbolizând cucerirea acestor ținuturi, de către Ungurii cotropitori și care constituie o adevărată rușine pentru stăpânirea românească Decide cu unanimitate îndepărtarea acestui monument, iar cu executarea îl însărcinează pe domnul prefect al județului”¹¹.

La 1 martie 1928, Consiliul județean Sălaj, convocat în „sesiune ordinară în localul Prefecturii”, înainte de a intra în ordinea de zi propriu-zisă, la propunerea președintelui Gheorghe Pop aducea un pios omagiu „memoriei defunctului I.C. Brătianu. Subliniază rolul ce l-a avut în realizarea unității naționale. Totodată cu durere aduce la cunoștință membrilor consiliului încetarea din viață a consilierului Dr. Mihai Pop, fost vicepreședinte al acestui consiliu și accentuează activitatea defunctului ce a dezvoltat în sânul consiliului. Consiliul se asociază la omagiul adus”. Se confirmă apoi, ca membri de drept în consiliu, dr. Emil Mihalcea, medic primar titular, reprezentant al Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale, în locul dr. Edmund Margulies, a cărui delegație de medic primar a încetat. De asemenea, se numește ca membru de drept, din partea camerei de Comerț și Industrie Cluj, dl. Vasile Buzagiu, în locul lui „N. Petculescu, transferat”. În cadrul aceleiași ședințe, datorită decesului lui Mihai Pop și a plecării definitive în Ungaria a lui Andrei Horvath, se completează consiliul cu supleanții Gregoriu Cădar și Gregoriu Oltean și se fac alegeri pentru ocuparea postului de vicepreședinte al biroului consiliului, ocupat de Mihai Pop, fiind ales „întrunind majoritatea absolută a voturilor exprimate” Dr. Ioan Gheție. În următoarea ședință, din 12 martie 1928, este ales chestor al biroului consiliului Leontin Ghergariu, în locul lui Ioan Gheție, ales vicepreședinte în ședința precedentă.

În același an, se hotărăște trecerea comunei Tusa de la județul Cluj la județul Sălaj: „Consiliul județean i-a în desbatere chestiunea alipirea comunei Tusa, dela județul Cluj, la județul Sălaj. Având în vedere Deciziunea no. 16-1928, pronunțată de acest Consiliu în ședința dela 15 Mai 1928 prin care s-a aprobat cererea locuitorilor din comuna suszisa. Având în vedere dispozițiunile art. 211 din legea pentru unificarea administrativă, Cu unanimitate Decide: Se aprobă în a doua citire realipirea comunei Tusa la județul Sălaj, urmând a se înainta, respectiv a transmite întreg dosarul Prefecturii județului Cluj, pentru al înainta Ministerului de Interne” (decizia

Cons./no. 13222-1928 adm.)¹².

În același fond arhivistic, Prefectura județului Sălaj, sunt păstrate și celelalte procese verbale ale ședințelor Consiliului Județean Sălaj (sau, după caz, ale Comisiei Interimare sau Delegației Permanente). Din cuprinsul lor putem afla care erau cele mai importante probleme ale județului în perioada analizată și cum erau ele rezolvate de oamenii politici sălăjeni. Apăreau frecvent: discutarea și votarea proiectelor de buget ale județului, deschideri de credite extraordinare, analiza fondului pentru sinistrați (înființat în 1926), cumpărarea/închirierea/cedarea unor imobile și automobile, întreținerea și repararea acestora, instituirea de taxe suplimentare la nivel local, procurarea medicamentelor și instrumentarului medical pentru spitalele din județ, dezlipirea unor sate de la comunele de care aparțineau și constituirea lor în comune independente, organizarea și verificarea unor licitații, acordarea de ajutoare invalizilor și văduvelor de război, unor societăți culturale ori elevilor săraci, numirile, eliberările, detașările și transferurile personalului funcționaresc, construirea, întreținerea și repararea drumurilor și podurilor, prelungirea unor termene de execuție a lucrărilor, încheierea și rezilierea unor contracte de arendare, plata lucrărilor, procurarea de mașini de calcul și scris, arendarea unor terenuri proprietatea județului, stabilirea prețului pentru abonamentele la Gazeta Oficială a județului și pentru publicitatea în aceasta, deschiderea și funcționarea unor târguri de vite și mărfuri în localitățile județului, aplicarea sau ștergerea unor amenzi, acordarea de ajutoare școlilor pentru procurarea combustibilului necesar încălzirii în sezonul de iarnă, aprobarea de fonduri Legiunii de Jandarmi Sălaj, acordarea de ajutoare pentru parohiile din județ, achitarea chiriilor pentru posturile de jandarmi din județ, clasarea drumurilor ca județene, descărcări/aprobări de conturi de gestiune pentru comune ș.a.m.d.¹³

„Legea pentru organizarea administrațiunii locale din 3 august 1929”¹⁴, aducea câteva modificări de organizare administrativă. Mărea numărul consilierilor aleși în consiliul județean: „Acest număr este de 42 consilieri în județele cari au o populațiune mai mare de 400.000 locuitori, 36 de consilieri în cele mai mari de 200.000 locuitori (cazul județului Sălaj), 30 în celelalte județe. Din 10 în 10 ani consiliul județean va verifica dacă creșterea populației nu necesită o schimbare în numărul consilierilor județeni aleși în conformitate cu normele stabilite mai sus” (art. 197). Totodată, împărțea în două categoria consilierilor de drept: membri cu vot deliberativ și membri cu vot consultativ: „Sunt membri de drept cu vot deliberativ: primarul orașului sau al municipiului de reședință al județului, președinții Camerelor de agricultură, industrie și comerț. Cu vot consultativ: șefii serviciilor: de finanțe, de învățământ, al sănătății publice, al lucrărilor publice, al agriculturii și domeniilor cu atribuții asupra

județului și cu reședința în județ; protoereii bisericilor naționale cari își au sediul în orașul de reședință al județului, precum și cel mai înalt în grad dintre reprezentanții cultului minoritar cu cel mai mare număr de credincioși pe teritoriul județului” (art. 198).

Totodată, legea lărga atribuțiile Consiliului județean. Consiliul își alegea un Birou și o Delegație. Președintele Delegației era organul executiv al Consiliului și șeful administrației județene, conducând toate serviciile administrației județene și stabilind sfera de activitate a funcționarilor. În locul Consiliului de prefectură a fost înființată, cu aceleași atribuții, comisia administrativă județeană. Aceasta era compusă din prefect – ca președinte, primarul reședinței de județ, primul procuror, protoiereul din orașul de reședință al cultului cu cei mai mulți credincioși în județ, medicul primar al județului etc. (art. 267). În același timp, legea crea și șapte „centre de administrație și inspecție locală, numite directorate ministeriale locale” (art. 292), directorul ministerial având sub ordinele sale prefectii tuturor județelor care fac parte din directorat și fiind șeful poliției din aceste județe (art. 297)¹⁵.

Acesta era cadrul legislativ în care se produce dizolvarea acestui prim Consiliu județean. În locul lui este aleasă o „Comisiune interimară județeană”. Instalarea noii comisii, instituită prin Decretul regal nr. 3359 din 1929, are loc la data de 19 octombrie 1929, în localul Prefecturii județului Sălaj. Erau prezenți „Dr. Alexandru Aciu, prefect președinte, Dr. George Pop, Traian Truțașiu, Teofil Dragomir, Ernestin Kerekes, Dumitru Mureșan, Dr. Sever Oros, Valentin Sima, Acațiu Lengyel membri¹⁶ în comisiunea interimară și Ioan Deleu secretar”. Prefectul județului prezintă Decretul regal nr. 3359 din 1929 prin care se dizolvă Consiliul județean și se numește comisia interimară, compusă din cei amintiți mai sus și care va „gira afacerile județului în conformitate cu art. 536 din legea pentru organizarea administrației locale”. Apoi, membrii din comisie au depus jurământul. Imediat după aceasta s-a trecut la constituirea propriu-zisă, „proclamându-se ca președinte, în baza ordinului ministerului de Interne No. 8367 J. din 14 Octombrie 1929 domnul prefect Dr. Alexandru Aciu”. S-a decis, apoi, ca verificarea conturilor să fie făcută de o „comisiune compusă din dnii. Teofil Dragomir, Dumitru Mureșan, Ernestin Kerekes, Traian Truțașiu și Dr. Sever Oros”, fiind desemnați raportorii și supleanții pentru structurile constituite, astfel: chestiunile lucrărilor publice: Dumitru Mureșan, supleant Teofil Dragomir; administrativă: Dr. George Pop, supleant Dr. Sever Oros; financiară: Traian Truțașiu, supleant Ernestin Kerekes; economică: Teofil Dragomir, supleant Acațiu Lengyel; culte: Valentin Sima, supleant Vasile Pop; sanitară: Dr. Sever Oros, supleant Acațiu Lengyel; învățământ: Ernestin Kerekes, supleant Valentin Sima. S-au fixat și sumele ce se cuvin membrilor comisiei interimare pentru prezență, 500 lei pentru fiecare ședință,

precum și cheltuielile de transport, toate urmând a fi acoperite din „fondul prevăzut în bugetul județului”. Se fixa, de asemenea, „termenul ședințelor pe fiecare zi de Marți la orele 10. a.m.”¹⁷.

Alegerile pentru noul Consiliu județean sunt organizate în data de 5 februarie 1930, dar constituirea propriu-zisă a acestuia are loc abia în data de 3 iunie 1930. Dr. Gheorghe Pop a fost reales președinte¹⁸.

Note:

1. *Gazeta oficială a județului Sălaj*, an I., nr. 1, din 3/16 mai 1919.
2. C. Hamangiu, *Codul general al României, Legi noi de unificare*, vol. XI-XII, 1922-1926, pp. 338-403.
3. Vezi textul integral al Constituției în C. Hamangiu, *op.cit.*, pp. 3-20.
4. Decret publicat în *Monitorul Oficial*, nr. 104 din 10 mai 1926.
5. *Gazeta oficială a județului Sălaj*, an. VIII, nr. 15, din 18 mai 1926.
6. Județul Sălaj avea, după reforma administrativă din 1925, o populație de peste 340.000 locuitori și o suprafață de 5191 kmp; vezi G. Ursu, *Dicționar Enciclopedic Administrativ*, Cluj, 1935, p. 555.
7. *Meseșul*, an. II, nr. 15-16, din 8 iunie 1926.
8. Vezi, referitor la prefectii județului, D. Pop, D.E. Goron, *Prefecții județului Sălaj. O istorie în documente*, Editura „Caiete Silvane”, Zalău, 2007.
9. Urmează semnăturile prefectului județului, președintelui și secretarului Consiliului Județean, membrilor comisunilor de specialitate și a consilierilor aleși și de drept; o copie a acestui proces-verbal a fost înaintată Ministerului de Interne, Direcțiunea Județeană, de către Prefectul județului la 28 august 1926, cu nr. 13129; vezi Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale, fond Prefectura Județului Sălaj, dosar nr. 10322/1926 (în continuare: S.J.A.N. Sălaj, fond P.J.Sj.).
10. *Meseșul*, an. II, nr. 35-36, 6 noiembrie 1926.
11. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N. Sălaj), fond P.J.Sj., Consiliul județean-Procese verbale, dosar nr. 1/1927.
12. S.J.A.N. Sălaj, fond P.J.Sj., Consiliul județean-Procese verbale, dosar nr. 2/1928.
13. Unele dintre aceste hotărâri sunt publicate și în *Gazeta Oficială a județului*, denumită, în perioada 1927-1930, *Monitorul Județului Sălaj*; colecțiile revistei sunt păstrate la Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale.
14. C. Hamangiu, *op. cit.*, vol. XVII, 1929, pp. 921-1016.
15. Aceste directorate au avut o viață scurtă, fiind desființate, la 15 iulie 1931, în timpul guvernării Iorga.
16. Iată care sunt profesiile/ocupațiile și domiciliul celor aleși: Dr. George Pop, avocat și senator Zalău, Traian Truțașiu, protopop și senator Zalău, Teofil Dragomir, proprietar Jibou, Ernestin Kerekes, profesor Zalău, Dumitru Mureșan, protopop Chechiș, Dr. Sever Oros, avocat Tașnad, Valentin Sima, protopop Curitâu (azi Sălăjeni), Acațiu Lengyel, proprietar Crasna, Vasile Pop (care a lipsit la această primă ședință), preot Valcău de Jos.
17. S.J.A.N. Sălaj, fond P.J.Sj., Consiliul județean-Procese verbale, dosar nr. 3/1929-1930.
18. Dr. Gheorghe Pop a deținut și funcția de Prefect al județului Sălaj, în două rânduri: aprilie 1919 - aprilie 1920, și iunie 1932 - noiembrie 1933; vezi D. Pop, D.E. Goron, *op. cit.*, p. 55.

Iuliu Maniu către regele Carol al II-lea

Marin POP

Despre revenirea lui Carol al II-lea în țară – deziderate și consecințe

Pe data de 8 iunie 1938 s-au desfășurat la București fastuoasele serbări ale Restaurației, cu un cult al personalității nemaîntâlnit până atunci. Țara se găsea la șase luni distanță de la instaurarea regimului autoritar personal al regelui Carol al II-lea, care a desființat partidele politice, a introdus cenzura și a interzis apariția mai multor ziare. Ziua de 8 iunie, ziua proclamării lui Carol al II-lea ca rege, în momentul revenirii sale clandestine în țară, în anul 1930, devenise un fel de zi națională.

În aceste condiții, marele om politic sălăjean, Iuliu Maniu, liderul opoziției democratice din România, concepe și trimite spre publicare ziarului „Dreptatea”, oficiosul P.N.Ț., un memoriu în care face un aspru rechizitoriu al celor opt ani de domnie, mai bine spus guvernare, ai regelui Carol al II-lea și atenționează asupra dezastrului spre care se îndrepta țara. Cenzura l-a oprit de la publicare, cum făcea de obicei după instaurarea dictaturii regale. Noi am descoperit manuscrisul lui Iuliu Maniu în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) din București și îl dăm spre publicare, datorită importanței sale istorice.

Iuliu Maniu ține să precizeze în primul rând faptul că era un monarhist convins și credea în necesitatea menținerii regimului monarhic. Subliniază, însă, că un regim monarhic se bazează pe stabilitate și continuitate. Era un adept al constituționalismului, motiv pentru care odată ajuns la guvernare, în decembrie 1928, pe lângă reforme importante pentru societatea românească a realizat și Restaurația, adică readucerea principelui Carol în țară. Credem că la fel ca marele om politic liberal, Ionel Brătianu, își dorea să-l aducă pe Carol în țară, să-l împace cu regina Elena, mama regelui Mihai și să-i încoroneze la Alba Iulia. Încoronarea regelui Ferdinand I Întregitorul și a reginei Maria la Alba Iulia, la 15 octombrie 1922, a constituit apoteoza Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 și realizarea României Mari.

Din păcate, Iuliu Maniu a fost înșelat amarnic de principele Carol, care odată venit în țară nu a păstrat etapele necesare urcării sale pe tron, trecând prin Regentă, ci s-a autoproclamat direct rege, sub numele de Carol al II-lea, bazându-se pe o mare parte a ofițerimii, al unor oameni politici, inclusiv din P.N.Ț., al opiniei publice și pe a fratelui său, principele Nicolae, care renunța și el la tron, cum făcuse și Carol în anul

1925, tot pentru o femeie de rând. Era prima victorie a lui Carol împotriva lui Iuliu Maniu, care era pus în fața faptului împlinit. Mai mult, Carol nu a renunțat nici la metresa lui, Elena Lupescu, pe care colaboratorul său apropiat, Mihail Manoilescu, a adus-o clandestin în țară, cu pașaportul soției sale. La auzul acestei vești, Iuliu Maniu, care era prim-ministru și-a dat seama că a fost înșelat și i-a înmânat regelui demisia de onoare, în octombrie 1930.

A mai fost amăgit și mințit încă o dată de rege și a acceptat să mai conducă un guvern național-țărănist în octombrie 1932. Regele Carol al II-lea i-a promis că va avea mână liberă, însă Camarila regală se infiltrasă adânc în societatea românească. În momentul când prefectul poliției Capitalei, Gabriel Marinescu, membru al Camarilei regale formată în jurul Elenei Lupescu din trădători și parveniți nu se supune ordinului ministrului de Interne, Ion Mihalache, atât el cât și Iuliu Maniu își prezintă demisia de onoare, pe data de 12 ianuarie 1933. Înainte cu câteva zile, pe data de 8 ianuarie împlinise 60 de ani, din care 40 i-a dedicat luptelor naționale, înainte de 1918 și încercării de instaurare a democrației în cadrul României Mari.

Din acel moment, Iuliu Maniu începe un război personal, de uzură, împotriva Elenei Lupescu și a Camarilei regale, sperând până în ultimul moment că regele mai putea fi salvat din această cloacă. Se retrage din fruntea guvernului și a partidului, în liniștea satului natal, Bădăcin, lăsându-l în fruntea partidului pe bunul său prieten și colaborator, Ion Mihalache.

La fel ca Iuliu Maniu, Ion Mihalache a fost amăgit și el de regele Carol al II-lea. În anul 1937 se încheiau cei patru ani de guvernare liberală, iar în conformitate cu indicațiile electoratului și rotativei guvernamentale, regele Carol al II-lea trebuia să desemneze un prim-ministru național-țărănist, în speță pe Ion Mihalache, pentru formarea unui nou guvern și organizarea alegerilor parlamentare. Dar regele i-a impus lui Mihalache o condiție pe care știa că național-țărăniștii o vor refuza: formarea unui guvern comun cu Alexandru Vaida Voevod, demisionat din P.N.Ț. și președinte al unui partid minuscul înființat de către el, Frontul Românesc, cu tendințe evidente de dreapta. În condițiile în care tactica politică a lui Ion Mihalache eșuează, Iuliu Maniu revine în fruntea partidului și reîncepe lupta politică.

În memoriul trimis spre publicare, după terminarea serbărilor Restaurației din vara anului 1938, Iuliu Maniu îl acuză pe Carol al II-lea că a instaurat un regim

dictatorial, fiind susținut de oameni politici trădători și dornici de parvenire. Subliniază apăsat că o societate nu poate prospera fără libertăți și drepturi cetățenești. Reformele au fost stopate, spune el dând exemplul reformei agrare, care necesita revizuire, datorită numeroaselor nedreptăți și abuzuri. Nu mai vorbea nimeni de izlazarile comunale, nu se mai ocupa nimeni de drepturile muncitorilor, funcționarii și-au pierdut statutul, magistrații inamovibilitatea, iar bolnavii nu aveau locuri în spitale. Țara nu era înzestrată cu armament, în schimb străjeria țării, precursorii pionierilor comuniști, organizație înființată de rege cu scop propagandistic, dădeau asigurări societății că vor crește mari și vor apăra hotarele țării.

Iuliu Maniu avertizează că un astfel de regim nu putea dura mult. Situația era foarte gravă și pe plan extern, iar neluarea unor măsuri urgente putea aduce statului român „prejudicii ireparabile”, ceea ce din păcate s-a întâmplat în vara anului 1940, cea mai neagră vară din istoria României, când am pierdut Basarabia, nordul Bucovinei, Cadrilaterul și o mare parte din Ardeal.

În finalul memoriului, Iuliu Maniu face apel la realizarea unui consens al întregii națiuni, care se afla, după părerea sa, în criză economică, dar mai ales într-o profundă criză morală. Aici face probabil aluzie la Camarila regală, la clica formată în jurul Elenei Lupescu și la faptul că regele trăia în concubinaj cu aceasta.

Era nevoie de mobilizarea întregii națiuni mai mult ca oricând, deoarece, spune el, se simțea apropierea unui nou „războiu al lumii”, iar vecinii amenințau hotarele țării din toate părțile. Era în joc viitorul națiunii, iar regelui îi ardea de serbări fastuoase și exacerbări ale cultului personalității.

Încheie cu un episod relevant din istoria Franței, afirmând că Napoleon al III-lea a dat o lovitură de stat în anul 1851 invocând anarhia internă. Peste puțin timp, însă, despotismul s-a prăbușit, având de suferit în primul rând Franța. Era o aluzie directă la regimul dictatorial instaurat de Carol al II-lea și pericolul care amenința România. Din păcate, analiza obiectivă făcută de vizionarul Iuliu Maniu și viitorul sumbru descris în memoriu s-au adevărat nu peste mult timp. Regele Carol al II-lea și-a pierdut tronul, dar România a pierdut mult mai mult.

În continuare, redăm manuscrisul memoriului elaborat de Iuliu Maniu:

*

„Terminate serbările Restaurației, putem să dăm curs reflexiunilor ce în mod natural se desprind din ele. În deosebi noi, membrii Part. N.Ț. suntem în drept și datori să recapitulăm antecedentele restaurației, desideratele cari se leagă de ea, consecințele cari le-a avut și semnificația serbărilor prin cari se comemorează.

Partidul N.Ț. și în special eu am fost întotdeauna de convingeri monarhice și de necesitatea menținerii re-

gimului monarhic.

Un regim monarhic însă se sprijină în primul rând pe principiul stabilității, continuității și al autorității și pentru acest motiv când o greșită politică a partidului liberal și a factorilor dinastici au înlăturat pe principele Carol de la ordinea normală a succesiunii la Tron, am luat din primul moment atitudine pentru înlăturarea acestei măsuri, care atingea grav toate aceste trei principii.

De aici a urmat împrejurarea că imediat după Consiliul de Coroană din Sinaia, la grija ce am pus atât în opoziție cât și la guvern, pentru întronarea principiului legalității și a constituționalismului, s-a adus aceea de a restabili principiul autorității, stabilității și continuității la Tron prin restaurarea ordinii legale în succesiunea Coroanei.

Sub guvernarea partidului N.Ț. am reușit să ducem la bun sfârșit năzuințele noastre mănate de aceste griji. Am întronat în toate ramurile vieții de stat și administrative legalitatea și am pus în deplină aplicare constituționalismul nostru. Am realizat reforme hotărâtoare aproape în toate ramurile administrației de stat și am realizat Restaurația contra tuturor celorlalte partide.

Prin întreaga această activitate a partidului nostru n-am fost decât executorii voinței naționale manifestată în deplină legalitate și continuitate de drept.

Din opera de boltă a guvernării partidului N.Ț.: restaurarea, trebuia să urmeze cultivarea izvorului din care a răsărit și ea: respectarea voinței naționale, a legalității și a continuității de drept. Cu respectarea acestor temelii a unei vieți serioase de stat trebuie să se facă reformele necesare pentru evoluția sănătoasă și veșnic ascendentă a vieții de stat provocate de schimbarea firească a împrejurărilor între cari o națiune trăiește.

Servarea Restaurației prin urmare, întrucât ea pornește din adâncul sufletului mulțimei, iar nu numai din forma exterioară în care se prezintă un stat cu organele sale, trebuie să fie apoteoza izvorului din care a răsărit și a mijloacelor prin care s-a realizat.

Ne cuprinde însă, mai ales pe noi cari am realizat Restaurația o adâncă durere că tocmai în aceste zile de aniversare suntem forțați de diverse întâmplări să constatăm că mulțumirea ce simte Țara că în succesiunea Coroanei s-a realizat stabilitatea și continuitatea, este turburată de faptul că ordinea de drept, legalitatea și principiile constituționale au fost complectamente nesocotite și s-a trecut peste voința națională, instalându-se un regim dictatorial prin nimic justificat, fără a fi la baza lui o idee regeneratoare, fiind susținut de oameni cari între cadrele constituționale n-au știut să realizeze o forță politică și a altora mânați de dorul de parvenire chiar și cu prețul trădării.

Calitățile personale distinse ale Suveranului, care și-a recâștigat pe dreptate Tronul prin Restaurație, nu pot să facă să dispară nici să aline durerea poporului românesc, văzându-și drepturile călcate în picioare și jignită demnitatea sa națională.

Desigur nu e comod a spune adevărul, însă, mai ales atunci, când el privește interesul general, e o crimă a-l ascunde. „Cine laudă o acțiune rea o face și el”, zice un proverb persan, același lucru î-l face și acela, adăog eu, care nu-l contrazice.

Cunoaște toată lumea adevărul atât de banalizat prin continua lui repetare și permanenta sa nerealizare, că o societate nu poate prospera fără libertate și justiție socială.

Orice deprindere presupune un timp mai îndelungat pentru a ajunge trainică. Sub raportul acesta poporului român i s-a dat o grea lovitură: procesul său de democratizare, de dezvoltare a ideii de libertate și de dreptate socială cu multiplele ei consecințe în toate domeniile a fost oprit brusc sub pretextul unei turburări în bună parte inventată și în mare măsură pregătită din vreme. În direcția reformelor sociale lucrul e și mai grav că s-a oprit complet. Mai mult, se reacționează prin sancțiuni severe în contra încercărilor de a vorbi de ele. Nimeni nu mai are voie să vorbească de completarea de izlazuri atât de necesare sătenilor, nici de revizuirea exproprierilor și a împrumutărilor unde s-au făcut atâtea nedreptăți. Nu se mai poate vorbi de păduri comunale, nici de protecțiunea muncii țărănești sub nici o formă! De muncitori nu se mai ocupă nimeni afară de eforturile din ultimele zile de a le „organiza câte-va zile de odihnă pe an”; nimic de asigurările sociale, de îmbunătățirea condițiilor de lucru ale muncitorilor și mai ales nimic despre naționalizarea industriilor de interes obștesc și despre tirania economică a cartelurilor! Peste toate aceste probleme s-a așezat o tăcere de mormânt.

Funcționarilor li s-a suprimat statutul, magistraților inamovibilitatea. Viața s-a scumpit în ultimele luni cu peste 30 la sută iar salariile le-au fost scăzute pe 1 Aprilie. Sarcinile fiscale cresc mereu, palate noi se ridică dar bolnavii rămân mai departe fără locuri în spitale și înarmării Țării se afectează sume derizorii în raport cu cele necesare. În schimb străjerii ne asigură de zile mai

bune în viitor când vor ajunge ei mari și ne vor conduce, trebuind deocamdată să ne mulțumim cum scade puterea vitală a poporului românesc prin subalimentarea la care sunt forțați și prin bolile sociale cari îl mistuesc.

În sate, în special acele prin cari trec drumuri principale cu frecvență selectă, se vâruesc gardurile și balustradele podurilor, punându-se de la sine întrebarea pentru acei ce cunosc lucrurile, că oare în dosul gardurilor vopsite au oare copiii goi bucata lor de mămăligă?

Aspectul vieții noastre interioare este atât de trist încât cu drept se întrebă fiecare „o mai ține mult?” Apa care se oprește artificial nu poate fi ținută în loc decât numai dacă nu se adună prea multă. Totul se reduce la o chestiune de rezistență. „Așteptarea este amară însă fructul ei dulce” zice un proverb în cunoașterea căruia nu ne-ar fi greu să așteptăm cu oarecare liniște filosofică trecerea acestui val negru de dictatură peste capetele noastre dacă ar fi vorba numai de considerațiuni de natură sufletească și de interes interior al Țării noastre.

Ceeace ne îndeamnă însă să facem aceste reflexiuni chiar din ocazia Restaurației și să ieșim din cadrele unui fatalism liniștit, este împrajurarea că în raporturile externe ale statului nostru se petrec lucruri mai mult decât îngrijorătoare cari pretind atitudini, măsuri și acțiuni imediate a căror întârziere pot produce statului nostru prejudicii ireparabile. Aceste atitudini, măsuri și acțiuni trebuiesc însă luate cu consentimentul opiniei publice ca o emanațiune a voinței naționale, tocmai pentru a angaja întreaga națiune pentru a putea apela cu drept cuvânt la sacrificiul tuturor. Or, la acest lucru nu se poate ajunge în regimul dictatorial de azi, în care adevărurile se ascund, evenimentele externe sunt tănuite, intențiunile diriguitorilor sunt necunoscute, țintele de atins sunt neclarificate și mijloacele prin cari ar trebui atinse sunt neexaminat de opinia publică.

Cele mai mari interese ale Națiunii pentru cari obștea românească va trebui să-și sacrifice avutul, sângele și viața, cele mai mari probleme de cari depind integritatea și independența statului nostru sunt puse la discreția câtorva oameni lipsiți de încredere obștească și rezolvate în afară de cunoștința și voința Națiunii.

O stare de lucruri nu numai adânc jignitoare pentru Națiune ci și profund periculoasă. Națiunea este împedată nu numai de a cunoaște lucrurile și de a-și spune cuvântul, ci și de a-și desvolta forțele vii, sufletești și economice pentru a preântâmpina cu succes pericolul care ne amenință. În loc de a mobiliza întreg sufletul românesc cu tot fanatismul de care este capabil, se produce o dezagregare morală și sufletească și în loc de a organiza puterea economică și de producțiune a întregului popor românesc, este aruncat într-o criză economică și financiară care sleiește orice avânt și materialicește face imposibilă organizarea Națiunii într-o forță de rezistență neînvinsă.

Știe toată lumea că se pregătește noul războiu al lumii. Știm cu toții că vecini de ai noștri amenință hotarele noastre și totodată vreau să aibă cuvânt în organi-

zarea vieții noastre interne de stat. Aflăm de diverse discuții și demersuri oficiale făcute de reprezentanții oficiali ai statului nostru dar nimeni nu știe ce gând au cărmuitorii noștri, aleg ei, fără a întreba Națiunea, cari interese de stat și naționale pot fi sacrificate și cari sunt acele pentru cari Națiunea trebuie să-și pună în joc averea și viața cetățenilor și chiar existența ei.

Unitatea Națională a fost realizată prin jertfa mili-oanelor de cetățeni și prin voința conștientă a Provinciilor-Unite și nu se poate ca existența ei să fie pusă în joc fără contribuția gândirii și sufletului lor. Jocul este prea periculos decât să nu simțim datori de a ridica cuvântul, fără gândul de a tulbura serbări, ci cu năsuința de a înlătura o nedreptate și mai ales un mare pericol.

În 1851 Napoleon al III-lea a dat celebra lovitură de stat, sugrumând Constituția Țării sub pretextul „anarhiei interne”. Proudhon citind manifeste placardate pe zidurile Parisului zise unui prieten: „nimic nu este mai puțin durabil decât despotismul”. Și în adevăr peste puțin timp regimul se prăbuși dar odată cu el Franța cunoscă mari nenorociri!

Năsuința noastră patriotică este de a feri Țara noastră de ele.

Iuliu Maniu

Cota: ACNSAS, Fond Documentar, dos. D 10.165, f. 190-201

Noul proiect al Uniunii Scriitorilor din România: *Scriitorul anului*

Mircea Cărtărescu,
scriitorul lunii
noiembrie 2015

Ana Blandiana,
scriitorul lunii
decembrie 2015

Gheorghe Grigurcu,
scriitorul lunii
ianuarie 2016

Au fost desemnați scriitorii lunilor noiembrie 2015, decembrie 2015 și ianuarie 2016

Un juriu format din nouă critici literari, votat de Consiliul Uniunii Scriitorilor din România, alege în fiecare lună, din noiembrie 2015 până în octombrie 2016, *Scriitorul lunii*, în cadrul unui nou proiect literar al U.S.R.

Criteriile pentru desemnarea *Scriitorului lunii* sunt următoarele: scriitorul care a publicat o carte excepțională (nouă, antologie, reeditare, opere complete etc.); scriitorul care a împlinit o vârstă rotundă semnificativă; scri-

itorul care a creat un eveniment cultural deosebit; scriitorul care conduce o instituție culturală cu o activitate remarcabilă; scriitorul care s-a bucurat de recunoaștere în străinătate.

Juriul format din **Adriana Babeți, Dan Cristea, Daniel Cristea-Enache, Ioan Holban, Eugen Negrici, Irina Petraș, Alex Ștefănescu, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir** (președinte) a desemnat *Scriitorul lunii*: noiembrie 2015 – Mircea Cărtărescu, pentru romanul *Solenoid*; decembrie 2015 – Ana Blandiana, pentru traducerea volumului său în limba

italiană, *Patria mea A4*, și publicarea lui la edituri prestigioase din străinătate; ianuarie 2016 – Gheorghe Grigurcu, pentru ansamblul operei sale și pentru primirea Premiului Național „Mihai Eminescu”, Botoșani, 2016.

În zilele de 14-16 octombrie 2016, cei 12 scriitori nominalizați vor fi invitați la Iași împreună cu juriul și cu președinții tuturor Filialelor U.S.R., participând la lecturi publice și întâlniri cu cititorii în instituțiile de învățământ din Iași.

Într-o gală moderată de Nicolae Manolescu, președintele U.S.R., se va anunța *Scriitorul anului*.

Filmografiile Simonei

Brooklyn (2015)

Brooklyn este un film emoționant despre oameni obișnuiți. Povestea tinerei irlandeze care emigrează în anii '50 într-o Americă mult mai prosperă decât țara natală ar putea fi povestea a milioane de oameni. Și pentru acest motiv, filmul este unul care va sensibiliza toți acei spectatori care s-au aflat măcar pentru o vreme departe de casă. Îi va sensibiliza pe toți aceia care au cunoscut dorul de cei dragi, efortul de adaptare într-o lume nouă, diferită ca mentalitate, cu provocări care le-au testat limitele și i-au forțat fie să se remodeleze pentru a triumfa, fie să accepte că zidurile sunt insurmontabile și trebuie să se întoarcă acasă, dacă au unde.

Forța filmului stă tocmai în această putere de evocare a unor situații similare de viață, în povestea spusă într-un mod neobișnuit de simplu, în alegerea unor actori care vibrează și mai ales a unei actrițe în rol principal a cărei expresivitate trece dincolo de marele ecran. Uneori, în timpul filmului, senzația pe care Saoirse Ronan (în rolul lui Eilis Lacey) ți-o dă e că e suficient să privească pentru a-ți transmite o lume întreagă. Poate tocmai pentru această naturaleză, pentru această sensibilitate cu care interpretează acest rol a fost nominalizată atât la Oscar pentru Cel mai bun rol principal feminin, dar și la Globurile de Aur, Premiile BAFTA, câștigând până în prezent premiile Societății criticilor din Boston, cele ale Societății criticilor din Detroit, New York și Nevada, pe cele britanice ale Filmului independent sau pe cele ale Festivalului internațional de film din Palm Springs, Santa Barbara sau pe cele ale Cercului criticilor din San

Francisco. Pe Saoirse Ronan o văzusem anterior, dar fulgurant și fără impactul unui nume mare pe care să-l așez în sertarele memoriei, în *Atonement* (2007) unde reținuse atenția mult mai charismatica și fluida Keira Knightley ori în rolul adolescentei din *The Lovely Bones* (2009).

Eilis nu e neapărat o frumusețe la început de film și portrețizează perfect rolul fetei comune care trăiește o viață monotonă în sud-estul Irlandei, în măruntul Enniscorthy. Localitatea, trebuie să spunem într-o paranteză, nu este aleasă întâmplător. Este locul de naștere al lui Colm Tóibín, autorul romanului transpus ulterior de către John Crowley în această peliculă cinematografică. Este numele unei localități pe care James Joyce o menționează în al său teribil *Ulysse* și prilejul pentru scriitorul Nick Hornby de a-și exercita încă o dată talentul de scenarist (și-i reușește fiind nominalizat pentru a doua oară la Oscar pentru cel mai bun scenariu după *An education* din 2009). Eilis pleacă în America având sprijinul surorii sale, Rose, și al unui preot. De la începutul filmului, sentimentul de culpabilitate pe care Eilis îl simte vizavi de sora rămasă în urmă pentru a-și îngriji mama este subtil trasat. Conflictul sufletesc mijeste aici și se amplifică în Lumea nouă, căpătând valențe maladive. Când, în sfârșit, viața tinerei pare a se așeza domol între malurile unui râu cuminte (reușește să urmeze cursuri de seral de contabilitate, își găsește un iubit cu care are planuri de căsătorie), de acasă sosește vestea morții subite a surorii sale. Întoarsă acasă pentru a-i alina suferința mamei, Eilis descoperă

Simona ARDELEAN

o Irlandă care-i oferă șanse anterior refuzate: o slujbă frumoasă, un curtenitor posibil iubit, o mamă care dorește s-o păstreze lângă sine și care-i accentuează sentimentul de culpabilizare. Pentru o vreme, identitatea ei se fragmentează plutind pe un metaforic Atlantic între o lume nouă în care s-a redescoperit și e gata să-și întemeieze propria familie și orașul natal în care oamenii o privesc acum cu respect și-i oferă toate lucrurile refuzate anterior. Pasărea însă a învățat să zboare și cuibul matern are toate șansele să rămână gol. Filmul spune povestea unei dileme sufletești, în ale cărei îte încurcate se amestecă și iubirea care în afară de tema familiei este o altă temă importantă.

Tony (interpretat de Emory Cohen), italianul despre care alege să nu-i spună mamei (parțial din pricina naționalității sale – irlandezii și italienii nu se prea simpatizau și parțial pentru că nu știe cum să comunice cu adevărat cu

aceasta) joacă un rol fermecător, al unui instalator ingenuu, familist, cald. Scenele în care-i zărim pe stradă plimbându-se de mână (el mai scund decât ea), de multe ori în tăcere, este o exemplificare perfectă a ideii de oameni obișnuiți. Filmul renunță la efecte speciale, la idealizări, la scene voit lacrimogene și tocmai de aceea este un film deosebit. Personajele sunt oameni comuni pe care i-am putea identifica printre cei care trăiesc pe strada noastră de pildă, dar, desigur, învăluiți în parfumul prăfos al anilor `50 în care este plasat fil-

mul. Nici Jim Farrell, pretendentul de care pare a se îndrăgosti la întoarcerea în Irlanda, nu este decât o partidă bună, un bărbat educat pe care-l place în timp, nu abrupt ca-n filmele hollywoodiene.

Există două scene filmate la bordul vaporului. Ambele pe drumul spre America, cu plecare din Cobh, lucru care mi-a trezit melancolice reverii legate de o vizită personală a acelor locuri în 2009. Cobh este portul din care în 1912 pleca spre Lumea Nouă faimosul Titanic. Călătoria lui Eilis (nu știu dacă numele are voite trimeri la

Ellis Island, simbol al imigrației americane), este însă o călătorie încununată de succes. Cu toate acestea, scena inițială în care primește sfaturi de la o călătoare cu experiență și cea finală în care – la rândul ei – dă sfaturi unei fete șterse care are toate șansele să devină o luminoasă Eilis o aruncă pe protagonistă într-un intenționat anonim. Este ca și cum lupa unui narator s-ar fi apropiat pentru o clipă cu interes de colecționar asupra unei comunități de viețuitoare mărunte al căror tumult se pierde apoi în marea vieții.

„Diaspora” sălăjeană mulțumește

Stimate domnule Redactor-șef,

La peste 45 de ani de la plecare în diasporă, am citit o revistă editată în Sălaj, *Caiete Silvane*. Mă bucur imens și nu am decât cuvinte de mulțumire. Îndrăznesc să constat că este o revistă foarte echilibrată în conținut și, prin semnături, conținând pe un areal mult mai larg. Din rândul oamenilor bine cunoscuți, rețin numele domnului *Viorel Tăutan*, fostul meu profesor de franceză la liceul din Jibou. Dânsul a făcut o succintă prezentare a cărții mele, *Sufletul nostru*. În aceeași zonă a revistei, v-am cunoscut on-line și pe dumneavoastră, domnule *Daniel Săuca*; semnalând cartea, ați citat un fragment cu parfum sălăjean. Îmbietoare și amuzantă, remarca domniei voastre, cum că sălăjenii sunt pe val – o dovadă fiind Prim-ministrul de Pericea – deci Zalăul a ajuns un *buric* al lumii românești contemporane, iar sălăjenii de bună seamă că au încurcat-o, vorba sudiștilor: „succesul îi mănâncă!” Înspre partea de mijloc a revistei, am remarcat-o și pe doamna *Alice Valeria Micu*, prin ce a scris despre un prieten comun, pe care, din păcate, nu l-am mai regăsit la întâlnirea de 45 de ani: *Alexandru Vlad*...

Sincer, s-au adunat atât de multe evenimente, în anșorii aceștia, încât nu prea știu cu ce să continui... Cum e viața aici, printre „străini”? Bună întrebare! M-am întrebat și eu, împreună cu alți *diasporeni*. La un curs post-universitar de la C.E.P.E.C.A. eram odinioară coleg de cameră cu un oltean ce se *diasporise* la Târgu Mureș. Am *conferit* mai ales despre trecerea lui de la perfectul simplu tocmai la... antipozi, la perfectul compus; eu, din fericire, nu avusesem parte de o tranziție chiar atât de dramatică. După revoluție, nimerit la aceeași masă cu un medic, tot

oltean, la o nuntă unde ne duseseră nevestele, i-am pus două întrebări. Prima: *Domnule doctor, ce vânt v-a adus tocmai la Brăila, din frumoasa Oltenie natală?* A ridicat scurt din umeri: *Femeile, dom-le; ce altceva să te aducă aici decât brăilencele?* A doua întrebare: *Când mergeți acasă, cum s-ar zice, vă pică pre limbă faimosul perfect simplu?* A reflectat un pic, apoi a recunoscut: *Cam după Slatina*... În ce mă privește, era mult mai lejer: cum treceam munții, pe la Brașov, Sibiu – nu mai puteam *vorovi* decât la perfectul compus...

Nu în ultimul rând, mă bucur că l-am cunoscut și pe domnul *Eugen Crihan*, prin cartea primită împreună cu revista. Răsfoind-o febril, să-mi fac o idee asupra conținutului, am rămas uimit: unul dintre paragrafele cărții sale despre satul sălăjean în tranziție se numește *Rostul*; în timp ce un capitol din romanul meu *Cămașa de forță*, scris în jurul anului 1985 se numește... *Rostul și baiul!*

Sper ca bunele noastre relații să țină mai mult de clasică *lună de miere*, spre a-mi cunoaște mai bine „conurența”; și chiar mai mult de-atât. Adevărul, așa cum îl văd eu din Brăila, nu este prea frumos. După atâtea războaie, revoluții, contrarevoluții și gulaguri, literatura română are prea puțini prozatori de notorietate. De la Rebreanu încoace, linia graficului valorii acestora a tot coborât, încet-încet; gata, nu se mai poate dom-le, musai să și urcăm! Iar pentru aceasta, logic și dialectic, este nevoie de cât mai mulți prozatori, de cât mai multă proză valoroasă...

Cu mulțumiri și plecaciuni, frați sălăjeni!

Paul Strepol,
Brăila, 30 ianuarie 2016

Texte inutile

Ioan F. POP

Cultura este o necesitate creată din aspirații inumane, din imposibilitățile puse la îndemână de propria natură. Ea ne ajută să învingem cu tot ceea ce ne cucerește. Viața nu este decît un mod de a *citi* lumea pînă rămîne pagina goală. Doar o mînă pustie continuă să mai rătăcească serafic printre file... Cultura este concomitent sublimitate și trădare a vieții, împlinire și eșec al ei. Căci o viață deplină, suficientă sieși, nu ar avea nevoie de nici un adaos, nici chiar de amăgitoare perspectivă a eternității. Ce să facă viața cu atributele non-vieții, cu cohorta idealităților deșarte? Doar moartea mai strecoară o *logică* în acest proces natural scăpat de sub control, care este viața. Cultura îi măsoară subliminal amploarea prăbușirii.

*

Debutat, *illo tempore*, în revista *Familia*, sub bunele auspicii ale lui R. Enescu, nu încetez încă să mîzgălesc hîrtia cu un entuziasm suspect. Deși golul din jurul meu se mărește generos, cu fiecare carte publicată, continui să tot *debutez* cu fiecare nouă bucovină, într-o zădărnice fascinată de ea însăși. De fapt, scrisul adevărat este doar un continuu început. Primele mele puseuri literare au fost învăluite în ceața incertitudinilor, în atmosfera apăsătoare a indiferenței. Versatilitatea mediului cultural, dublată de propriile timidități, fobii și angoase, m-au determinat să nu pot conta decît pe propriile slăbiciuni. Am încercat să răzbat singur (fapt care mi s-a și reproșat), fără să apelez obsecvios la grupuscule și cîrdășii, crezînd, în mod naiv, că scrisul în sine este suficient. Am debutat sub zodia singurătății, singurătate în care tot *debutez* și acum.

*

O știință absolut inutilă: știința sigură a faptului că vom muri. Am fi mult mai cîștigați dacă, în acest domeniu, am fi total ignoranți. Moartea nu este nimic. Dar tocmai din cauza acestui fapt poate ea desface fenomenul care se cheamă viață. Căci, dacă ar fi ceva concret, s-ar adăuga mai degrabă vieții. Aflăm că am avut de trăit o viață abia cînd sîntem gata să o pierdem. După cum avem de murit o moarte chiar din prima clipă a vieții. Nu am făcut decît un mic semn pe nisipul temporalității. Moartea ne scade eternitatea cu o viață. Ne aruncă în hăul uitării.

*

Realitatea nu e decît suma iluziilor cu care o încărcăm. Lumea ajunge la noi printr-o simultaneitate contradictorie de situații și întîmplări. Noi ajungem la lume doar rătăcindu-ne. Ne integrăm în ea abia cînd o pierdem definitiv. „Dacă vrei să vezi realitatea, privește de două ori – dacă vrei să vezi frumusețea, privește o singură dată” (H. F. Amiel).

*

Răul există doar în măsura în care are ce anula, adică prezența unui bine. Binele există ca manifestare a unei promisiuni, răul – ca negare a oricărei promisiuni (bune). Ca atare, există doar binele, pentru că nu poate fi anulat decît ceea ce există. Orice tip de rău trimite reflex la binele pe care, parazitărilor, îl anulează. Sursa și etiologia răului stau în chiar binele pe care îl poate anula. Existența lui presupune anterioritatea, *id est* dorința concretizabilă a binelui. Totuși, doar mairăul pune în evidență maibinele.

*

O situație ușor hazlie: prin 1994 am fost la Chișinău, în Republica Moldova. Printre alte întrevederi cu cîțiva scriitori, trebuia să mă întîlnesc și cu ministrul culturii. Rătăcindu-mă, în drumul de la hotel la redacția unei reviste, mi-am dat seama că nu mai pot ajunge la minister la ora stabilită. Așa că l-am sunat din redacție pe ministru, explicîndu-i situația. Acesta mi-a spus să stau liniștit că mă așteaptă la birou. A fost primul și, cu siguranță, ultimul ministru care să mă aștepte o jumătate de oră. Dar nu numai că m-a așteptat, ci mi-a reparat și reportofonul, pentru a putea purcede la un dialog al regăsirii nu doar în imediat, ci și în datele încheșate ale trecutului...

*

Prea mulți au răspunsuri la orice. Chiar și pentru o neîntrebare, ei au deja un răspuns. În fața tăcerii, au toate răspunsurile. Pe care le toarnă indiscernabil în urechea oricui, oriunde și oricînd. Unii știu prea multe ca să fie înțelepți. De la un anumit nivel de înțelepciune începi să nu mai știi nimic. „Mare ignorant trebuie să fie omul care dă răspuns la toate problemele” (Voltaire).

Încercări lirice

Imelda CHINȚA

Joi, 28 ianuarie 2016, invitată a Cenaclului „Silvania” pentru o lectură a unui grupaj liric, a fost Coșar Antonia, elevă în clasa a XII-a la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” din Zalău. În deschiderea ședinței, președintele Cenaclului, prof. Marcel Lucaciu, menționează faptul că Antonia nu este o debutantă, ea a mai avut participări la concursul „Tinere condeie”, deopotrivă concursul „Ion Creangă” desfășurat la Brăila.

În urma lecturii poemelor și a unei proze scurte *Țara mâncătorilor de covrigi*, cu evidentă încărcătură ludică și ironică, aprecierile membrilor cenaclului s-au concentrat asupra grupajului de poezii. Scriitorul Florin Horvath remarcă stilul telegrafic al lecturii, specific unei debutante, de asemenea dimensiunea confesivă și descriptivă a poemelor. Prin *Poema icoanei de os*, „Acolo am auzit liniștea/ când s-a izbit de icoane”, se certifică talentul ei, având un filon ce o mărturisește și o califică pentru a face parte din Cenaclu. Creația, adaugă scriitorul Florin Horvath în finalul intervenției, trebuie prezentată „precum ar curge din tine”.

Poetul și prozatorul Ion Pițoiu-Dragomir surprinde inegalitatea grupajului, dar apreciază muzicalitatea și expresivitatea unor versuri. Poemul esențializat, ca sinteză este remarca domnului Daniel Săuca, insistând asupra exercițiului haiku pe care ar trebui să îl abordeze Antonia în încercările ei viitoare.

Comentariile scriitorului Daniel Hoblea au glisat în

jurul actului scrierii, care „e un gest spontan al ființei noastre profunde sau o premeditare a rațiunii noastre”, așa cum remarcă un cunoscut exeget. De însemnătatea creației, dacă este o simplă faldare sau un mijloc de cunoaștere, de căutare a sinelui, de exhibare a unor frustrări, Antonia Coșar își va da seama în timp și numai probând lectura: „raportându-te la altul îți dai seama dacă vrei să continui scrisul”.

Carmen Ardelean vede poezia Antoniei ca o „subtrahere a ceea ce simte și vede diferit de noi”, un grupaj al contrastelor. Profesorul și poetul Marcel Lucaciu subliniază importanța expresivității lecturii, apreciind totodată „oazele de poezie autentică” din versurile prezentate. Este remarcată preferința simbolistă, cromatica, roșu, negru, dimensiunea modernă și postmodernă. Se constată de asemenea că poemetele sunt inegale valoric, creând prin prezentul grupaj „un babilon de versuri”, cu toate acestea poetul îi distinge filonul liric. Unele titluri sunt bine alese, altele, precum *Flori de mină*, sunt prozaice, nu creează expresivitate; titlul este o chintesență, iar poemul este o distilare a cuvintelor și nu un amalgam al lor. În finalul intervenției, criticul Marcel Lucaciu concluzionează că Antonia Coșar are talent care trebuie cultivat prin consecvență, iar scrisul să fie dublat de lectură, o lectură a poeziei moderne și contemporane: „Creatorul de poezie e un bun cititor de poezie”.

Antonia Coșar

Cioburi de lună pe clape

Se auzea luna
Cum se scurge pe clape și corzi;
Din cer cad pene
Și erau roșii.

Revoltă nocturnă

Luna
Era zgâriată în roșu și verde
Pene lungi și negre
Scârțâiau la infinit
Răsfirate în negrul dintre stele.

Convorbire la miezul nopții

mai îți minte cana de ceai din dimineața aceea
din aer plângeau penele
iar noi ne scriam unul altuia cuvinte pe gene
fără puncte, fără diacritice
(ideea era ca poezia să nu aibă „puncte sau diacritice”)

Icoane de os

Printre clape de os
Înecate în roșii ape
Zăcea un babilon de versuri

Acolo am auzit prima oară liniștea,
Când s-a izbit de icoane.

Timp nou

Degeaba scriu ploile în geamuri
Note muzicale –
Se roagă pietrișul
La zece cuvinte și o linie

Sinestezie goală

Gustul e mut
Vocile tac
mă simt tot mai singură

tot ce mai am sunt versuri
adunate pentru tipar

(Grupaj citit de Antonia Coșar, joi, 28 ianuarie 2016, în cadrul Cenaclului literar „Silvania”. Autoarea este elevă în clasa a XII-a la Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” din Zalău.)

Viorel Știrbu

Viorel Știrbu s-a născut în Buciumi, județul Sălaj, la 2 octombrie 1940. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității din Cluj-Napoca, lucrează la Turda ca redactor la ziarul „Turda Nouă”, director al Teatrului de Stat din Turda (1967-1971), apoi este referent la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț (1971). Stabilit la București, va fi redactor la „Tribuna școlii” (1972), secretar literar în cadrul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice (1973-1985), redactor principal la „Urzica” (1985-1987), director la Uniunea Scriitorilor (1987-1990), redactor la revista „Lucefărul” (1990) și redactor-șef la ziarul „Viitorul Românesc” (1991). În 1992 înființează Editura Viitorul Românesc, unde este director.

Debutează la „Tribuna”, în 1965, cu proză originală, iar editorial cu volumul de schițe și povestiri *Un septembrie frumos*, apărut în 1967. Publică apoi proză apropiată de factura celei polițiste în romanul *Însemnările agentului Adam* (1968) și nuvelele din *Urma* (1972). Romanele următoare diversifică temele abordate: depersonalizarea și alienarea omului: *Cortegiul* (1969), implicațiile fanatismului religios: *Canionul* (1975).

În 1976 apare ***Marele Sigiliu***, un roman monumental dedicat revoluției române din 1848, care îl are în centrul atenției pe Nicolae Bălcescu și tovarășii săi de idei și fapte. „E o datorie a timpului nostru să ne rescriem și istoria adevărată”, scria Mihai Gafița în prefața primului volum.

„Cartea lui Viorel Știrbu dă o mare amploare universului care se leagă de locul și rolul națiunii române în contextul european pe de o parte, de puterea populară instaurată prin revoluție și preocupată să constituie conștiința națională și națiunea și, în sfârșit, de ideea unității naționale a românilor. Toate acestea în principal prin Bălcescu, dar nu numai el”, continuă Mihai Gafița.

Urmează *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza* (în colaborare cu Dan Bogdan, 1985) și volumul de nuvele *Ce departe e dimineața aceea* (1989).

Colaborează la „Tribuna”, „Steaua”, „Lucefărul”, „Viața românească”, „Vatra”, „Convorbiri literare”, „România literară”.

Între 1995 și 2003 publică ***Moara de Nisip***, continuată cu ediția *Vămile Damascului sau Moara de nisip* și *Moara de vorbe sau Iisus Tămăduitorul*. Un roman a cărui acțiune se întinde pe mai multe decenii ale istoriei noastre recente, explorând, prin personaje exponențiale, transformarea societății contemporane. Ciclul „Morilor” cuprinde și este reunit într-o ediție nouă – a II-a și cea definitivă – sub titlul „Moara de nisip”, vol. 1 și 2, Editura Verus, București, 2009.

În 2015 publică ***Scriitori de viață lungă***, un volum cu caracter memorialistic și care povestește întâmplări cu și despre scriitori români afirmați și care au făcut carieră în ultima jumătate de secol.

Opera literară

Un septembrie frumos, București, 1967; *Oameni singuri*, București, 1968; *Însemnările agentului Adam*, București, 1968; *Cortegiul*, București, 1969; *Urma*, București, 1972; *Canionul*, Cluj-Napoca, 1975; *Marele Sigiliu*, prefață de Mihai Gafița, București, I-III, 1976-1980; ediția I-II, București, 1987; *Pe urmele lui Alexandru Ioan Cuza* (în colaborare cu Dan Bogdan), București, 1985; *Ce departe e dimineața aceea...*, București, 1989; *Anchetă de iarnă*, I-II, București, 1991; *Paznici la drumul mare*, București, 1992; *Moara de nisip*, București, 1995; ediția (*Vămile Damascului sau Moara de nisip*), București, 2003; *Iisus Tămăduitorul*, București, 2000, ediția a II-a *Moara de vorbe sau Iisus Tămăduitorul*, București, 2003; *Scriitori de viață lungă*, Râmnicu Vâlcea, 2015.

Despre volumul *Scriitori de Viață Lungă*, publicat în 2015

Un volum cu caracter memorialistic și care povestește întâmplări cu și despre scriitori români afirmați după cel de-al Doilea Război Mondial.

Ce veți găsi în paginile acestei cărți:

Dezvăluiri inedite

- Amănunte în premieră despre scriitori consacrați, narate prin prisma întâlnirilor directe și a poveștilor de viață ale autorului.

- Dezvăluiri dincolo de mituri și legende despre scriitori și viața din spatele scrisului, de la Marin Preda la Fănuș Neagu, Veturia Goga, Dumitru Radu Popescu, Valentin Silvescu, Ion Brad, Dan Deșliu, Augustin Buzura, Mircea Zăciu, Nicolae Velea, Mihai Ispirescu, Marin Sorescu și mulți alții.

Pagini semnificative de istorie literară a ultimilor 60-70 de ani

- Volumul prezintă o călătorie în timp a ultimilor 60-70 de ani de literatură română. Scriitorii celebri, dar și cei mai puțin recunoscuți de vârtoarea timpului, își recapătă locul firesc sub condeiul autorului. Memoria cititorului este îmborsătată, pentru că „istoria este cea mai frumoasă poveste” atunci când este descrisă așa cum s-a întâmplat.

Umor captivant

- Cartea este scrisă cu înțelegere și simțul umorului, prezentând personajele și întâmplările în autenticitatea lor, în conjunctura politică și culturală a timpului, dar și în perspectiva unor reevaluări contemporane.

Alte romane:

„Un septembrie frumos”

Volumul de debut, o culegere de povestiri, cu o ironie bine stăpânită și un sentiment al inutilului existențial foarte puternic și care se ocupa de „individul contemporan din mediul provincial” (Marian Popa). Publicat în *Colecția Luceafărul*, 1967.

„Oameni Singuri”

Unul dintre primele romane ale autorului, de o frantă modernitate, publicat în 1968. Critica vremii a făcut dese referiri la Kafka, Durrenmatt, Edgar Poe, Henri James. În „Oameni singuri”, autorul abordează proza cu latura polițistă, trei personaje fiind acuzate pe nedrept pentru o crimă. *Editura pentru Literatură*, 1968.

„Marele Sigiliu”

„Marele Sigiliu” este un roman monumental dedicat revoluției române din 1848, care îl are în centrul atenției pe Nicolae Bălcescu și tovarășii săi de idei și fapte. „E o datorie a timpului nostru să ne rescriem și istoria adevărată”, scria Mihai Gafița în prefața primului volum. *Ediția a II-a, reeditat, vol. 1-2, Cartea Românească*, 1987.

„Ce departe e dimineața aceea”

Un volum de nuvele care surprinde absurdul existenței supusă regulilor și stereotipurilor. Contextul și firul narațiunii presimt schimbările politice și sociale, cartea fiind publicată în decembrie 1989. *București, Cartea Românească*, 1989.

„Paznici la drumul mare”

Un roman ironic și comic, despre istoria unei ciudate întreprinderi, o alegorie a societății românești de ieri, de azi și, poate, de mâine. Volumul amintește de celebra „Cooperativă pentru coarne și copite”, a lui Ilf și Petrov. *București, Editura Eminescu*, 1991.

„Moara de Nisip”

Un roman a cărui acțiune se întinde pe mai multe decenii ale istoriei noastre recente, explorând, prin personaje exponențiale, transformarea societății contemporane. Ciclul „Morilor” cuprinde și este reunit într-o ediție nouă – a II-a și cea definitivă – sub titlul „Moara de nisip”, vol. 1 și 2, *Editura Verus, București*, 2009.

Disponibilă online

<http://books.corect.com/ro/pachete/moara-de-nisip-vol-iii>

Din critica literară a vremurilor

Despre **Scriitori de viață lungă**

„Scriitori de viață lungă constituie un pretext pentru a prezenta istoria așa cum a fost ea cu oamenii ei și adevăratele evenimente care s-au derulat de-a lungul anilor. [...] Printre figurile exponențiale, pe care cu generozitate Viorel Știrbu le evocă în paginile cărții sale, întâlnim pe: Marin Preda, Fănuș Neagu, Marin Sorescu, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Vealea, Mircea Zăciu, Ion Brad, Tudor Popescu, Augustin Buzura și mulți alți condeieri de primă mărime ai scrisului românesc. Cititorul este tentat să nu lase cartea din mână, fiind atras și captat de momentele captivante, unele dintre ele străbătute de firul veseliei, altele mai zgârcite în bucurii, dar toate la un loc constituie pentru masa de cititori un tablou pestriț și contradictoriu, adică viața cea de toate zilele”.

Nicolae Dinescu

Despre **Marele Sigiliu**

„E o datorie a timpului nostru să ne rescriem istoria adevărată. [...] Situația lui Bălcescu a fost probabil cea mai reprezentativă din acest punct de vedere, între toate câte ni le înfățișează istoria noastră modernă. [...] Cartea lui Viorel Știrbu dă o mare amploare universului care se leagă de locul și rolul națiunii române în contextul european, pe de o parte, de puterea populară instaurată prin revoluție și preocupată să constituie conștiința națională și națiunea și, în sfârșit, de ideea unității naționale a românilor. Cititorii au în față o carte plină de noutăți moderne și de o mare actualitate pe care autorul se încumetă să le afirme drept adevărurile unui moment intrat de mult în tradiție, adevăruri ce se cereau revelate”.

Mihai Gafița, prefața volumului *Marele Sigiliu*

Scriitorul Viorel Știrbu a încetat din viață luni, 21 septembrie 2015, la București. Ceremonia funerară a avut loc miercuri, 23 septembrie, la Capela Cimitirului „Bellu” din București. Viorel Știrbu a fost înmormântat pe Aleea scriitorilor din Cimitirul „Bellu”.

Dumnezeu să-l odihnească!

Vasile Rebreanu și debutul meu la „Tribuna”*

Viorel ȘTIRBU

Anul al V-lea, care urma, era și ultimul. În primul semestru ni se predau cursuri la capătul cărora ne așteptau niște teste, clar în al doilea trebuia să ne ocupăm numai de examenul de stat și de lucrarea de diplomă. Era un program cât se poate de potrivit unor studenți dornici să obțină diploma de absolvent și încercam și eu să fac față pretențiilor – ca și ceilalți colegi. Nu mai chiuleam de la prelegeri și seminarii, cum se ivea un timp liber fugeam la biblioteca universitară, pe scurt intrasem în febra evenimentelor.

La începutul anului 1964, după ultima sesiune de student, am reușit să debutez, în sfârșit, în revista „Tribuna” din Cluj, dar nu cu proză originală, ci cu o traducere din Franz Kafka, „Medicul de țară”. În anul trei, în vacanța de iarnă, promisem, prin UASR (Uniunea Asociațiilor Studențești din România), un concediu de opt zile la Predeal. Fuseserăm cazați la hotelul „Rosmarin” și împreună cu Gheorghe Fotiade, coleg de grupă, și Michael Markel, de la germană, ne petreceam vremea mai mult împreună. Ne puneam schiurile și făceam turul cabanelor bând ceai stropit cu un pic de rom. Fotiade a ajuns secretar literar la Teatrul de Stat din Satu Mare, iar Markel a fost selectat la facultate ca asistent universitar. Prin anii optzeci a emigrat în Germania. Ultimele vești despre el le-am aflat puțin după '89. Era profesor universitar la Universitatea din Berlin. Hotelul „Rosmarin” a fost mistuit de un incendiu după restaurația capitalistă, probabil în vreo afacere cu societățile de asigurare.

Împreună cu Michael Markel am făcut traduceri din Franz Kafka, Heinrich Boll și Gunther Grass. Din toate acelea noi am reușit să publicăm doar „Medicul de țară”. Acuma, ca să nu cumva să înțelegeți greșit, trebuie să spun că eu mai mult stilizam, traducerea brută îi aparținea lui Michael.

Important, consideram eu, era faptul că spărsesem gheața, cum se spune. Și aveam dreptate. Scurtă vreme după traducerea pomenită, revista „Tribuna” mi-a

publicat prima schiță originală, „Aceași țintă” se numea. Nu era cine știe ce, un instantaneu cu niște tipi care construiau un pod. Unul mare, presupun, căci altfel nu m-ar fi debutat nimeni. Vasile Rebreanu, care lucra în redacția săptămânalului, era și el bucuros că reușisem în sfârșit să o scoatem la capăt. Vorbesc la plural fiindcă Vasile a tras și el, din greu, la pregătirea debutului meu.

L-am cunoscut pe Vasile Rebreanu prin 1959, primăvara. Eram student anul I la Agronomie. În semestrul al II-lea lucram la ferma institutului din Mănăștur și mă hotărâsem să renunț la facultate și să dau în toamnă admitere la Filologie. Dar nu prea aveam idee cum să îl conving și pe taică-meu să fie de acord cu o asemenea năzbâtie. Cum adică, să dai vrabia din mână pe cioara de pe gard? se mirase el când încercasem, într-un rând, să îmi pledez cauza. Firește că îl înțelegeam. Dacă învățământul era, după Reforma din 1948, gratuit, nu însemna că putea să intre oricine la studii superioare. Se dădeau examene de admitere grele și mai ales cu un număr mare de concurenți peste locurile aprobate de minister. De pildă, în anul precedent, când încercasem la medicină, fuseserăm vreo 20 de candidați pe un loc! Așa că taică-meu știa el ce știa, anume că nu trebuie să dai cu piciorul norocului. Iar eu avusesem o șansă, prin urmare cel mai isteț lucru pe care îl aveam de făcut era să mă folosesc de ea până la capăt. Dar arătați-mi dumneavoastră un tânăr de 18-19 ani dispus să asculte glasul rațiunii fără să încerce să răstoarne clișeele.

Ce mi-am zis eu? Păi mi-am zis să încerc. Mi-am dus la dactilografiat câteva schițe și după aceea urcai la „Tribuna”. Bună ziua, bună ziua, pe cine căutați și toate cele. Nu căutam pe nimeni anume și în același timp căutam pe toată lumea.

- Vasile, zice secretara redacției, ia vezi tu ce vrea băiatul ăsta – că pare cam rătăcit pe-aici.

Vasile era un tip mai scund decât mine, buclat, blond și prietenos.

- Salut, se prezintă el, eu sunt Vasile Rebreanu. Ai ceva pentru mine? Proză sau poezie?

- Câteva schițe, domnu' Rebreanu.

Auzisem de el dar încă nu îl întâlnisem în carne și oase. Nu mai țin minte dacă îi apăruse deja sau urma să-i apară volumul de debut editorial, „În plină zi”, anunțat de altfel.

- Sunt bătute la mașină?

- Da, domnu' Rebreanu.

- Atunci ia loc și așteaptă până le citesc.

Mă așez cu oarece emoții, vă dați seama. I-or plăcea ori nu prozele? Căci ce credeți că mă bătuse gândul? Păi mă bătuse gândul că de aș reuși să public vreo câteva schițe l-aș putea convinge și pe taică-meu că treaba asta cu literatura era serioasă.

După vreun sfert de ceas, poate o jumătate, răstimp în care răsfoisem revista la ușa căreia bătusem, Vasile Rebreanu se ridică și îmi dă mâna:

- Felicitări, zice el, te public. Nu știi dacă un ciclu sau doar o schiță, depinde și de șefii secției, dar uneia sigur îi dăm drumul. Poate săptămâna viitoare, dacă nu, sigur peste două.

Plec eu fericit și încep să aștept. Și zilele treceau greu de tot, însă în cele din urmă chiar s-au dus și vine joia, parcă, ziua de apariție a săptămânalului. Cumpăr revista, o răsfoiesc grăbit și nerăbdător. Nimic în ce mă privește. Mai fac o trecere peste pagini, rar, pe îndelete, o schiță se pierde ușor printre atâtea materiale. Tot nimic. Eh, zic, probabil data viitoare, că așa a zis de fapt: poate săptămâna viitoare, dacă nu, sigur peste două!

Și „săptămâna viitoare sigur” a durat vreo cinci-șa-se ani. Mă rog, nu mă propunea nici Vasile săptămânal și mai și schimba repertoriul, „ia să încercăm și schița aia sau aia”. Augustin Buzura, cu care mă împrietenisem prin anul III, mă susținea și el. În perioada aceea era student la medicină și pe acest temei primise dreptul de a locui și funcționa ca infirmier la cabinetul medical al căminului studentesc „Avram Iancu”. Într-o bună zi Buzura îmi zice:

- Bătrâne, își dă el cu părerea, eu cred că trebuie să schimbi și tu ceva.

- Păi aș schimba eu dacă mi-aș da seama ce anume ar trebui.

Prin anul 1963 Augustin Buzura debutase editorial cu volumul „Capul Bunei Speranțe” iar eu îl consideram deja scriitor consacrat. Prin urmare nu se puneau problema că nu i-aș fi ascultat sfatul. O povăță simplă și înțeleaptă ca și povestea cu oul: cum îl faci

să devină pătrat? Îi dai un lat de palmă și îl ciocnești de colțul mesei, după care se scurge singur pe jos. Ce pătrat mai bun vrei?

- Găsește-ți și tu un personaj dintre muncitori, dintre țăranii colectivizați, vreun tip mai deosebit și fă-i o descriere pozitivă, zice Gusti. Din câte îmi dau eu seama cam asta te ține în loc. Te învârti într-un mediu cu prea mulți indivizi tară tipologie clară.

Într-adevăr, nu le aveam nici cu muncitorii, nici cu țăranii, pe cei dintâi nu îi cunoșteam aproape deloc, iar de colectivști mă rupsesem de când începusem liceul și trăiam mai mult prin internatele școlilor. Dar, hotărât să răzlesc în cele din urmă, am luat de bună sugestia lui Buzura și am scris schița „Aceași țintă” despre oamenii și podul de care pomeneam. I-am citit-o lui Gusti iar el o consideră destul de reușită ca să o propun pentru debut. Am uitat să spun că după ce i-a apărut volumul „Capul Bunei Speranțe” el fusese încadrat la revista „Tribuna”, la secția de proză. De fapt Dumitru Mircea, redactorul șef, îl angajase pe un post de dactilografă, pentru că nu avea altul liber în schemă. Mai târziu, peste ani, mi-am dat seama că o astfel de practică se folosea frecvent în lumea scriitoricească. Pe Mircea Dinescu îl plătea Fănuș Neagu, pe la mijlocul anilor '70, ca paznic sau pompier la „Asociația Scriitorilor din București”, pe Ștefan Agopian și Nicolae Iliescu, prin anii optzeci, îi cooptase D.R. Popescu tehnoredactor și corector la „România literară”, iar pe Cristian Teodorescu și Elena Ștefoi tot ceva cu jumătate de normă la „Contemporanul” și așa mai departe.

Vasile Rebreanu zise și el că merge și prin martie 1965 am văzut, în sfârșit, tipărit în „Tribuna”: Debut! Între timp pot să spun că intrasem în relații amicale cu Domițian Cesereanu, care mi-a devenit redactor de carte la primele apariții editoriale, cu Ion Lungu, Ion Oarcăsu, Miron Scorobete, Constantin Cubleșan și ceilalți tribuniști.

Am cumpărat un teanc de reviste și am tras o fugă până la Bucium, că doar aveam motocicletă, să mă laud cu isprava mea. Maică-mea, căreia îi plăcea să citească, se bucură. Și taică-meu, dar mai cu măsură. După el domn era acela care avea bani, iar despre scriitori știa că sunt săraci ca Eminescu – dacă nu erau politicieni sau miniștri ca Octavian Goga.

* Capitolul V din volumul *Scriitori de viață lungă*, Editura Bibliostar, Rm. Vâlcea, 2015.

O carte pentru interesele copiilor de acum

Ioan Adrian MIRONOV

Continuând povestea începută în volumul „Petrecerea vampirilor” (Editura Inspirescu, Satu Mare, 2014), volumul „Salvarea piramidienulelor” (Editura Singur, Târgoviște, 2015) semnat de Maria V. Croitoru se încadrează în literatura de aventuri pentru copii, aplicându-se, evident, pe așteptările și cerințele contemporane.

Aventurile copiilor ce sunt eroii celor două cărți pot fi asemuite oarecum aventurilor imaginate de Constantin Chiriță, cu multă vreme în urmă, în „Cireșarii”. Dacă „Cireșarii” au făcut deliciul generațiilor de copii între 1956-1970, Maria V. Croitoru aduce în prim-plan interesele copiilor de acum, provocându-i să părăsească televizorul ce le livrează non-stop desene animate cu OZN-uri și super-eroi în favoarea unor evenimente trăite pe propria piele.

Ritmul alert în care este scrisă cartea și dialogurile dese și antrenante au un impact benefic asupra copiilor obișnuiți de mici cu viteza halucinantă a lumii de azi. De asemenea, și cadrul natural ales ca spațiu de desfășurare a acțiunii este unul excepțional de bine ales, dând atât impresia de mister, cât și senzația de libertate în aer liber. Puși în fața unor situații neprevăzute, copiii sunt obligați să ia decizii rapide, să se adapteze, să-și folosească imaginația pentru a ieși din diverse încurcături.

„Nu ne oprim din joacă atunci

când îmbătrânim, ci îmbătrânim când încetăm să ne mai jucăm”, spunea George Bernard Shaw. Copiii aleși ca personaje principale de Maria V. Croitoru nu uită în nicio împrejurare că sunt copii, deseori folosindu-se de asta ca de un atu:

„Traseul era marcat și ei se bucurau că nu se vor rătăci. Pe la zece se hotărâră să facă un popas pentru un sandviș, cum zise Alin, și să se mai odihnească.

Mihu n-avea astâmpăr. Se mișca de acolo până acolo, intra și ieșea în tufișurile din marginea potecii. Nu zăbovi mult timp, că veni grăbit:

- Haideți să vedeți ceva!

Ceilalți îl urmară.

- Ce să vedem? - întrebă Radu. Nu se vede nimic neobișnuit în afară de niște tufe de alun și niște pietroaie.

- Ei, tocmai aceasta-i curiozitatea! Ia uitați-vă la piatra asta! Ce ziceți?

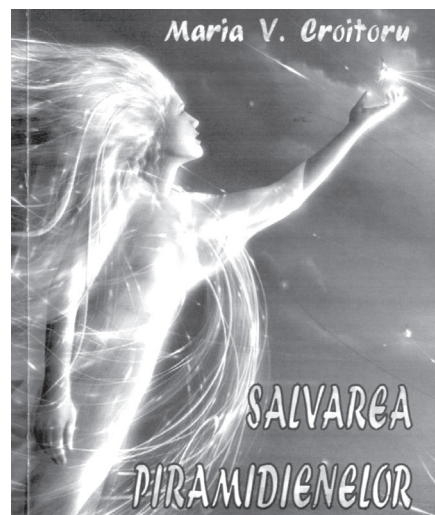
O lespede de piatră de grosimea unei jumătăți de palmă era așezată în spatele unei tufe de alun, ca și cum ar închide o intrare în munte.

- O dăm la o parte și vedem ce-i? - întrebă Radu.

- Daaa! - strigară ceilalți trei în cor.

Spre mirarea lor, lespedeaua nu era așa de grea cum își închipuiseră. Partea care era afară părea de piatră, dar, de fapt, copiii își dădură seama că nu era piatră.

- Parcă-i făcută de mână de om. Dar din ce-i făcută? O traseră într-o parte și mare le fu mirarea când observară că partea care era înspre in-

terior parcă era din cristal.

- Oare ce-i acolo? - întrebă Alin.

Toți cinci se înghesuiră să se uite la intrarea aceea ciudată.”

Citatul de mai sus exemplifică ideal curiozitatea proprie copilăriei, însă pe tot parcursul cărții întâlnim astfel de exemple ce dau savoare narațiunii; merită menționat aici și momentul în care copiii returnează la un post de poliție, florile de mină furate de la un muzeu de către Ovalieni (extraterestri prezentați ca parte negativă). Această optică demnă de gândirea matură a oamenilor mari evidențiază puternica educație inoculată la o vârstă timpurie, atunci când astfel de întâmplări devin de neuitat.

„Salvarea piramidienulelor” se înscrie, negreșit, în linia cărților pentru copii ce ar trebui recomandată acestora de toți părinții receptivi la modernitatea societății actuale.

Cronica discului

Dream Theater – The Astonishing

Daniel MUREȘAN

Mare curaj trebuie să ai să scoți în anii aceștia un dublu album ce durează mai bine de două ore! După ce mergi împotriva curentului, mai și treci la un gen epic, necaracteristic pentru tine. Dar dacă te numești Dream Theater îți poți permite așa ceva. Ei au forțat dintotdeauna limitele, și-au extins orizonturile muzicale, au experimentat permanent.

Uluitorul disc se prezintă cu 34 de piese, plin de curaj, un concept progresiv inspirat de cântece populare franțuzești sau de coloane sonore din *Războiul Stelelor* sau *Urzeala tronurilor*. Saga se petrece în anul 2258 în Marea Imperiu de Nord al Americii, condus de Lord Nafaryus. Aici nu este democrație, totul fiind condus de mașinile Nomacs. Dar, întotdeauna viitorul sună bine. Se iscă o rebeliune în orașul Ravenskill, unde frații Arhys luptă împotriva lui Nafaryus. Muzica este atuul lui Gabriel Arhys, dar intervine dragostea pentru fiica împăratului, gelozii, compasiune, intrigi și alte chestii lumești.

Conceptul este semnat, cum se putea altfel, de cuplul Petrucci-Rudess, de această dată plin de efecte reale, meticolos aranjate, tocmai bune pentru o poveste. Ca la orice material conceptual progresiv, presiunea se pune pe vocalist. Dar James LaBrie este la nivelul așteptărilor: voce de Broadway, octave maxime, tot arsenalul ce duce la un produs de înaltă clasă.

Fanii Dream Theater, printre care – recunosc – mă număr, dar și ceilalți iubitori de rock, vor găsi un dublu LP epic inspirat, plin de surprize plăcute, magistral interpretat.

Tracklist

CD 1

1. Descent of the NOMACS

2. Dystopian Overture
3. The Gift of Music
4. The Answer
5. A Better Life
6. Lord Nafaryus
7. A Savior in the Square
8. When Your Time Has Come
9. Act of Faythe
10. Three Days
11. The Hovering Sojourn
12. Brother, Can You Hear Me?
13. A Life Left Behind
14. Ravenskill
15. Chosen
16. A Tempting Offer
17. Digital Discord
18. The X Aspect
19. A New Beginning
20. The Road to Revolution

CD 2

1. 2285 Entr'acte
2. Moment of Betrayal
3. Heaven's Cove
4. Begin Again
5. The Path That Divides
6. Machine Chatter
7. The Walking Shadow
8. My Last Farewell
9. Losing Faythe
10. Whispers on the Wind
11. Hymn of a Thousand Voices
12. Our New World
13. Power Down
14. Astonishing

Roadrunner Records 2016

Componentă Dream Theater:

- John Myung – bass
- John Petrucci – chitară, backing vocals
- James LaBrie – voce
- Jordan Rudess – keyboards
- Mike Mangini – baterie

Discografie

- When Dream and Day Unite (1989)
- Images and Words (1992)

- Awake (1994)
 - Falling into Infinity (1997)
 - Metropolis Pt. 2: Scenes from a Memory (1999)
 - Six Degrees of Inner Turbulence (2002)
 - Train of Thought (2003)
 - Octavarium (2005)
 - Systematic Chaos (2007)
 - Black Clouds & Silver Linings (2009)
 - A Dramatic Turn of Events (2011)
 - Dream Theater (2013)
 - The Astonishing (2016)
- Live albums:
- New York City – 3/4/93 (CD)
 - Tokyo, Japan – 10/28/95 (CD)
 - Old Bridge, New Jersey – 12/14/96 (CD)
 - Los Angeles, California – 5/18/98 (CD)
 - Bucharest, Romania – 7/4/02 (DVD)
 - When Dream and Day Reunite – 5/6/04 (CD/DVD)
 - Santiago, Chile – 12/6/05 (DVD)
 - Happy Holidays 2013 – 12/25/13 (digital download)
- Cover albums:
- Master of Puppets (CD)
 - The Number of the Beast (CD)
 - Made in Japan (CD)
 - Uncovered 2003–05 (CD)
 - The Dark Side of the Moon (CD/DVD)

Taoism și Confucianism*

René GUÉNON

Majoritatea popoarelor vechi nu s-au preocupat aproape deloc să stabilească pentru istoria lor o cronologie riguroasă; unele nu au folosit, cel puțin pentru epocile cele mai îndepărtate, decât numere simbolice, care n-ar putea fi luate, fără a comite o gravă eroare, drept date în sensul obișnuit și literal al acestui cuvânt. Chinezii constituie, în această privință, o excepție destul de remarcabilă: ei sunt poate singurul popor ce a avut constant grijă, chiar de la originea tradiției sale, să-și dateze anelele cu ajutorul unor observații astronomice precise, ce presupuneau descrierea stării cerului în momentul în care s-au produs evenimentele a căror amintire a fost păstrată. În ce privește China și istoria sa antică, putem fi deci mai afirmativi decât în multe alte cazuri; și se știe că această origine a tradiției ce poate fi numită în mod propriu chineză urcă până pe la 3700 de ani înaintea erei creștine. Printr-o coincidență destul de curioasă, aceeași epocă este și începutul erei ebraice; dar, pentru aceasta din urmă, ar fi greu de spus la ce eveniment se raportează, în realitate, acest punct de pornire.

O asemenea origine, oricât de îndepărtată ar putea să pară atunci când e comparată cu cea a civilizației greco-romane și cu datele antichității numită „clasică”, este totuși încă, la drept vorbind, destul de recentă; care era, înaintea acestei epoci, starea rasei galbene ce locuia atunci în mod plauzibil anumite regiuni ale Asiei Centrale? E imposibil să fie precizată, în absența unor date suficient de explicite; se pare că această rasă a traversat o perioadă de întunecare, de o durată indeterminată, și că a fost smulsă din această toropeală într-un moment marcat de schimbări importante și pentru alte părți ale umanității. E posibil așadar, și chiar e singurul lucru ce se poate afirma destul de clar: ceea ce apare drept un început nu a fost decât trezirea unei tradiții mult anterioare, care a trebuit pusă atunci sub o altă formă, pentru a se adapta unor condiții noi. Oricum, istoria Chinei, sau a ceea ce este numit astfel acum, nu începe propriu-zis decât cu Fo-hi, considerat primul său împărat; și trebuie adăugat numaidecât că numele Fo-hi, de care este legat ansamblul cunoștințelor ce constituie esența tradiției chineze, servește în realitate la desemnarea unei perioade, care se întinde pe mai multe secole.

Fo-hi, pentru a fixa principiile tradiției, s-a folosit de simboluri lineare cât mai simple și mai sinte-

tice posibil: linia continuă și linia întreruptă, semnele respective ale lui *yang* și *yin*, adică a celor două principii activ și pasiv care, pornind dintr-un fel de polarizare a supremei Unități metafizice, dau naștere întregii manifestări universale. Din combinațiile acestor două semne, în toate aranjamentele posibile, sunt formate cele opt *koua* sau „trigrame”, ce au rămas mereu simbolurile fundamentale ale tradiției extrem-orientale. Se spune că, „înainte de a trasa trigramele, Fo-hi a privit Cerul, apoi și-a coborât ochii spre Pământ, i-a observat particularitățile, a examinat caracterele corpului uman și a tuturor lucrurilor exterioare”¹. Acest text este deosebit de important deoarece conține expresia formală a marii Triade: Cerul și Pământul, sau cele două principii complementare din care sunt produse toate ființele, și omul, care, participând la ambele prin natura sa, este termenul mediu al Triadei, mediatorul între Cer și Pământ. Trebuie să precizăm că e vorba aici de „omul veritabil”, adică de cel care, ajuns la deplina dezvoltare a facultăților sale superioare, „poate ajuta Cerul și Pământul la menținerea și transformarea ființelor și, chiar prin asta, constituie o a treia putere împreună cu Cerul și Pământul”². Se spune de asemenea că Fo-hi locuiește într-un dragon ieșit din fluviu, care unește în el puterile Cerului și Pământului și are trigramele înscrise pe spatele său; și acesta nu este decât un alt mod de a exprima simbolic același lucru.

Toată tradiția a fost deci conținută în mod esențial și în germen în trigrame, simboluri excelent înzestrate ca să servească drept suport unor posibilități indefinite: nu rămânea decât să se extragă din ele dezvoltările necesare, fie în domeniul cunoașterii pur metafizice, fie în cel al diverselor sale aplicații la ordinele cosmic și uman. În acest scop, Fo-hi a scris trei cărți, dintre care doar ultima, numită *Yi-king* sau „Cartea mutațiilor”, a ajuns până la noi; și textul acestei cărți este atât de sintetic încât poate fi înțeles în multiple sensuri, de altfel perfect concordante între ele, după cum se rămâne strict la principii sau se vrea aplicarea lor la cutare sau cutare ordin determinat. Astfel, în afara sensului metafizic, există o mulțitudine de aplicații contingente, de importanță inegală, care constituie tot atâtea științe tradiționale: aplicațiile logică, matematică, astronomică, psihologică, socială etc.; există chiar o aplicație divinatorie, privită de altfel drept una dintre cele mai inferioa-

re, și a cărei practică este lăsată în seama jonglerilor rătăcitori. Este de altminteri un caracter comun al tuturor doctrinelor tradiționale faptul că ele conțin, de la început, posibilitățile tuturor dezvoltărilor conceptibile, inclusiv pe cele ale unei indefinite varietăți de științe despre care Occidentul modern nu are nici cea mai vagă idee, și a tuturor adaptărilor ce pot fi cerute în circumstanțe ulterioare. Nu e deci de mirare că învățăturile cuprinse în *Yi-king*, și pe care Fo-hi însuși a declarat că le-a preluat dintr-un trecut foarte îndepărtat și greu de determinat, au devenit la rândul lor baza comună pentru două doctrine în care tradiția chineză a continuat până în zilele noastre, și care totuși, datorită domeniilor total diferite la care se raportează, pot părea la prima vedere că nu au niciun punct de contact: Taoismul și Confucianismul.

Ce circumstanțe au făcut necesară, după aproape trei mii de ani, o readaptare a doctrinei tradiționale, adică o schimbare ce viza nu fondul, ce rămâne mereu riguros identic lui însuși, ci formele în care această doctrină este într-un fel încorporată? Fără îndoială, acesta este încă un punct greu de elucidat în mod complet, căci aceste lucruri, în China la fel ca în alte părți, sunt dintre acelea ce nu lasă deloc urme în istoria scrisă, unde efectele exterioare sunt mult mai vădite decât cauzele profunde. În orice caz, pare cert că doctrina, așa cum a fost formulată în epoca lui Fo-hi, a încetat să fie înțeleasă în general în ceea ce are ea mai esențial; și fără îndoială nici aplicațiile extrase din ea odinioară, în special din punct de vedere social, nu mai corespundeau condițiilor de existență ale rasei, care trebuiau să se fi schimbat foarte simțitor între timp.

Era vorba atunci de secolul VI înaintea erei creștine; și e de remarcat că în acest secol s-au produs schimbări de proporții la aproape toate popoarele, astfel încât ceea ce s-a întâmplat atunci în China pare a se datora unei cauze, poate greu de definit, a cărei acțiune a afectat întreaga umanitate terestră. Interesant este faptul că secolul VI poate fi considerat, într-un mod foarte general, drept începutul perioadei propriu-zis „istorice”: când vrem să urcăm mai departe, e imposibil de stabilit o cronologie chiar aproximativă, în afara câtorva cazuri excepționale cum este tocmai cel al Chinei; dimpotrivă, începând din această epocă, datele evenimentelor sunt peste tot cunoscute cu o exactitate destul de mare; ar merita, cu siguranță, să se reflecteze puțin la acest fapt. Schimbările ce au avut loc atunci prezentau de altfel caractere diferite în funcție de țări: în India, de exemplu, se năștea budismul, adică o revoltă împotriva spiritului tradițional, ce a mers până la negarea oricărei autorități, până la o adevărată anarhie în ordinul intelectul și în cel social; în China, dimpotrivă, s-au constituit simultan, în mod strict pe linia tradiției, cele două forme doctrinale noi ce au fost numite Taoism și Confucianism. (...)

Traducere de Daniel HOBLEA

* Fragment din capitolul X al volumului postum *Aperçus sur l'ésoterisme islamique et le taoisme*, Éditions Gallimard, Paris, 1973, text apărut inițial în *Le Voile d'Isis*, 1932, pp. 485-508.

¹ *Livre des Rites de Tchouou.*

² *Tchoung-young*, XXII.

Alexandru Petrea

Zei uitați

Și în infern voi scrie poeme întinse
prin piper,
dar le voi trimite prin urlete lui Zeus
și Neptun pentru a mai tulbura încă
o dată aparent zadarnic scoici și
furtuni banale, nedorite în epopei.

Capul meu plutitor profețește indiscret
între oglinzi sentimentale și fără contur,
iar bacantele nu încetează să asedieze

un craniu despre a cărui geneză nici
măcar nu s-au interesat, jignindu-le doar
cuvintele împotriva cărora luptă cu bolovani.

Dar vorbele-s ciume cu soare la apus și
vor molipsi pietrele, apoi marea, corali, crabi
comuni, bărcile pescarilor, uscatul,
aerul și uraganele.

Nu va mai ști nimeni nimic, va fi doar o
muzică întreținută de zei uitați, iar
natura templu în care nu ne vom
cunoaște obârșiile și numele.

Malaxorul de februarie

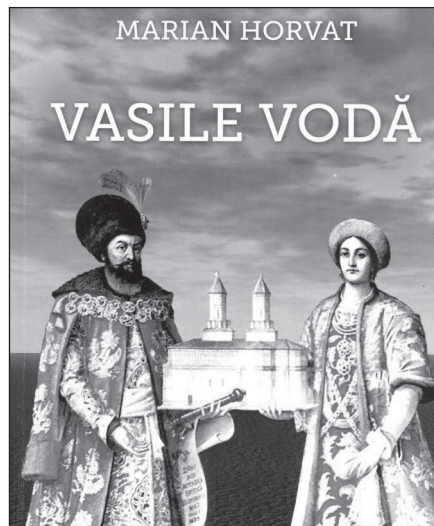
■ **Cristian Borz, *Monografia satului Bădăcin și a familiei Maniu***, ediția a doua, revizuită și adăugită, volum apărut în colecția „Monografii” a Editurii Caiete Silvane a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Zalău, 2016.

Lansarea a avut loc la Biserica Greco-Catolică din Bădăcin în 7 februarie a.c., în cadrul manifestărilor dedicate memoriei marelui om politic Iuliu Maniu... „O nouă ediție a *Monografiei satului Bădăcin și a familiei Maniu* se impunea nu doar din pricina epuizării primei ediții, ci și din alte considerente. Realizarea relativ rapidă a proiectului, ritmul inițial, dorința de a duce la capăt proiectul într-un timp cât mai scurt au impus o mai atentă revizuire. Totodată, numărul ridicat de noi lucrări de specialitate apărute, noi documente scoase la lumină din arhiva CNSAS, fotografiile din colecții personale, la acestea adăugându-se dorința firească de a mai completa, de a aduce la zi, de a aranja după alte criterii conținutul și informațiile, au creat noi perspective. Înfăptuirea unei noi ediții s-a impus, în consecință, ca necesară, ca un act firesc. (...) Sper ca noua ediție, revăzută și adăugită, însoțită de aceste precizări și lămuriri, va fi de folos tuturor celor interesați de istoria locală a sa-

tului Bădăcin, precum și de cea a familiei, care l-a dat României pe unul dintre cei mai mari oameni de stat, Iuliu Maniu” (Pr. Cristian Borz).

■ **Marian Horvat, *Vasile Vodă (povestire)***, Editura Avallon, Cluj-Napoca, 2015.

Din Prefața lui Ovidiu Pecican: „Romantic în toată puterea cuvântului se dovedește, încă de la debutul nu tocmai îndepărtat, Marian Horvat, un prozator de vocație născut și crescut în podișul transilvan. După ce a dus la bun sfârșit o poveste de aventuri ambientată în Orientul secolului al XII-lea, printre cruciați și adversarii lor răsăriteni (*Codrul Ducelui*, 2012), studentul la istorie a atacat cu îndrăzneală partitura temei *fnis Hungarie*, evocând într-un roman încă neterminat – dar din care a publicat în spațiul virtual câte ceva – împrejurările dispariției de pe harta începuturilor epocii moderne a Regatului Maghiar. De aceea, prezenta povestire, deși marchează apariția celei de a doua cărți a autorului, este, în fapt, cea de a treia scrisă (...); „(...) sunt sigur că proza lui Marian Horvat își va găsi cititorii fără ezitări și necăzând în eroare. Prin ea, un talent genuine de mare vitalitate își caută locul în literele românești actuale”.

■ **Scriptor, nr. 1-2 (13-14)/ianuarie - februarie 2016.**

Din sumarul revistei ieșene: Ștefan Afloroaei – *Imagine, lume virtuală și metafizică*; Ioan Savițescu – *Viața și opera Sanctității Sale, Ioan Paul al II-lea*; Constantin Cubleșan – *Poezia sapiențială*; Anastasia Dumitru – *Despre calea regală a Culturii*; Alexandru Zub – *Un precursor al modernizării, Carol Mihalic de Hodocin*; Traian Diaconescu – *Mihai Eminescu – noi doi avem același dascăl*; Mihaela Grădinaru – *George Vulturescu: sacralitatea firului de praf*; Eugen Uricaru – *Moinești*; Grigore Ilisei – *Călătorie în ținuturile edenice*; Constantin Coroiu – *Esenin în limba lui Eminescu*; Liviu Ioan Stoiciu – *Din anul revoluției. De uz strict personal (V)*; Aurel Dumitrașcu – *Epistole inedite*; Leo Butnaru – *Jurnal despre jurnal (Fragmente dintr-o călătorie prin Italia)*...

■ **Argeș, nr. 1 (403), ianuarie 2016.**

Din cuprins: Gheorghe Grigurcu – *Lección străzii*; Nicolae Oprea – *Atelierul „Echinoului”*; Liviu Ioan Stoiciu – *Mama natură a pus la cale o invazie a Orientului Islamic asupra Occidentului „necredincios”*; Constantin Trandafir – *Realitatea imediată, grotescă și parodică*; Florin Nicolescu – *Adânc pe adânc cheamă*; Horia Bădescu – *Despre neliniștile noastre, cu dragoste*; Paul Aretzu – *Un jurnal eseistic*; Ștefan Dimitriu – *Condamnare cu executare*; Mihai Barbu – *Călătoria prin viață a Împăratului Petre din Fundeni...*

■ **Alina Marieta Ion, Cu fața la stradă, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2015**, în colecția *Poezia 9*, publicată în colaborare cu Asociația Culturală Direcția 9 și coordonată de Adrian Suciu.

E vorba de volumul de debut al autoarei, din care cităm poemul ce-i dă titlul, *Cu fața la stradă*: „În suflet este o poartă deschisă/ ce dă în strada mare./ Las-o așa!/ Să intre de pe drum/ străinul obosit și pribeag/ cu necunoscutul lui cu tot./ Mai sus este o fereastră, cu două ochiuri./ Las-o și pe ea deschisă/ să se plimbe aerul în voia sa/ și să se bucure de neoprire./ Și mai așa.../ este un om știut și neștiut,/ ce stă pe banca lui și se uită/ la un suflet călător/ care a ieșit el singur la plimbare”.

(D.H.)

■ Semnalăm și noi volumul „**Dimineată cu soare apune**” (**Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015**) al scriitoarei **Minerva Chira**.

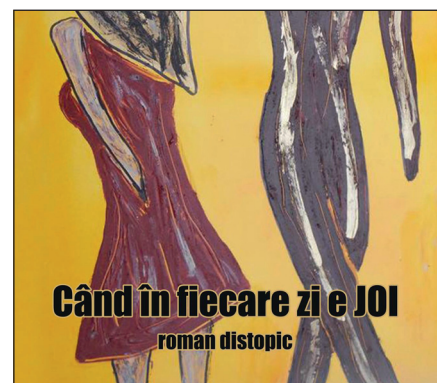
„În operele de ficțiune, dar nu numai, oamenii scriu, în general, despre faptele minții și ale spiritului. *Dimineată cu soare apune* îmbină existența materială cu cea spirituală, transformând scrisul Minervei Chira într-o spovedanie. Aici, actul scrierii devine cale de acces către adevărul ființei. În evocarea copilăriei, cuvintele par să posede calități mistice. O lume care apune se metamorfozează în cuvânt. Un portret al mamei, în primele pagini, se conturează dintr-o țesătură de gesturi magice, rituri, ritualuri și relații tainice cu divinitatea. O soră și un frate, morți de mici, înaintea nașterii ei, o apropiere pe autoare de un complex cu puternică valoare psihică, determinant la Vincent van Gogh sau la Mircea Ivănescu, care au trăit toată viața cu sentimentul că nu sunt decât o față a medaliei, rămasă în lumină, pe când cealaltă e îngropată. Cadența este a poeziei sacre în versete: «Când mă ducea la biserică îmi arăta coroana surorii mele pusă între coroanele agățate în peretele opus altarului. Întorceam capul mereu să o văd și atunci clătina degetul arătător ca un semn de mirare. Numai ea îmi povestea de sora mea, pentru tata fiind nume

tabu.[...] Dacă ea ar fi trăit, eu nu eram» (p. 15)”.

(Viorel Mureșan, *Scrisul ca o spovedanie*, în *Familia*, octombrie 2015)

■ Editura „Școala Ardeleană” a adus în fața cititorilor clujeni proaspătul roman al **Hannei Bota, „Când în fiecare zi e joi”**. Romanul distopic, așa cum ne previne autoarea, conține într-un demers aproape jurnalistic, fragmente din suferințele copiilor și tinerilor cu insuficiență renală, transplantați sau dializați, reușiți la Cluj în „Gașcă”, relatate, alături de propriile zbateri, de personajul principal Daria în jurnalul ei.

Este povestea reală a primului copil căruia i s-a transplatat la noi un rinichi, relatată de tânăra ce nu a mai apucat să vadă cartea terminată.

Hanna Bota a fugit de tentația literaturizării, preferând formula unui jurnal, dar care poartă amprenta scriitoricească a autoarei.

Este o carte care te urmărește mult după ce ai citit-o, căci realitatea oglindită acolo e frustrată, de la amănunte intime din chinul de fiecare zi, la traficul cotidian din spitalele românești, cu medici corupți, dar și cu medici inimoși, cu bătălii nesfârșite pentru o clipă de fericire și de normalitate.

Anii în care a lucrat în spital cu bolnavii dializați nu au lăsat-o indiferentă pe Hanna Bota și ea ne propune un ciob nu afumat, ci unul stropit cu sângele fiecărui pacient trădat de propriul trup, prin care să privim înspre lumea lor și apoi înspre lumea noastră.

(A.M.)

Șimișna 700

Laurențiu MERA

O nouă carte a Editurii Caiete Silvane

Șimișna 700. Istorie, Tradiții, Destine este noua apariție la Editura *Caiete Silvane*, în colecția „Monografii”, scoasă sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj împreună cu Primăria comunei Șimișna.

Realizată într-o ținută grafică deosebită, lucrarea este rodul unei îndelungate cercetări colective a profesorilor Ionel Penea, fostul director al Arhivelor sălăjene, Ioan Pop și Viorica Pop. Autorii au ținut să onoreze în acest mod așteptările locuitorilor acestei frumoase așezări din Podișul Someșan, la împlinirea a șapte secole de la prima atestare documentară a localității, la 1314.

Din mulțimea de date și fapte rezultate din examinarea surselor și izvoarelor editate și multe inedite, necesare elaborării lucrării, autorii au selectat pe cele esențiale, tipice pentru viața oamenilor locului, părtași activi la toate evenimentele principale din istoria Transilvaniei și a țării.

Într-un prim capitol este prezentat cadrul natural, așezarea geografică cu denumirile cunoscute, care încadrează localitatea și râul pe a cărui terasă s-a format. Este explicat toponimul alături de alte denumiri, într-o încercare cât mai aproape de numele vehiculate de locuitori de-a lungul timpului.

Cel mai extins dar și mai dens și bine documentat capitol este cel care prezintă aspecte din trecutul localității începând cu elementele de arheologie și istorie romană, așezarea aflându-se în interiorul provinciei Daciei Porolissensis. Capitolul continuă cu prezentarea mărturiilor documentare ce amintesc de venirea ungarilor pe aceste meleaguri și proprietățile luate în stăpânire de familiile conților și baronilor Bánffy, Ebeni, Cserényi și chiar Fiscul Transilvaniei. Mai târziu, sunt amintite familiile nobiliare cunoscute în localitate: Dardai, Pétsy, Feherváry și a nobililor români Bohățel, Cherecheș, Pop, Bude și Nemeș.

Pe baza mărturiilor documentare din urbarii, conscripții, recensăminte etc. sunt prezentate date importante privind starea socială, relațiile interetnice, confesionale, averea și drepturile nemeșilor, iobagilor, jelerilor și slujitorilor. Sunt prezentate apoi evenimente și momente din viața acestei așezări, în concordanță cu cele ale țării, ce duc până în anii revoluției de la 1848-1849.

Participarea locuitorilor la evenimentele prilejuite de mișcarea memorandistă, la alegerea deputaților români în Parlament la 1863 și 1905, dovedesc că această mare așezare de pe Someș a avut, prin reprezentanții săi de seamă **Teodor Mihali** și **Alexandru Vaida Voevod**, un cuvânt important privind soarta națiunii române.

Conștienți de obârșia lor, ca rezultat al anilor de instruire și ridicare culturală înfăptuite de preoții și dascălii școlilor confesionale, mai ales că din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea aveau o mănăstire și o biserică, șimișnenii au înțeles mersul vremii intrând și ei în focul luptelor pentru drepturile naționale și pentru înfăptuirea Marii Uniri.

Un moment important pentru istoria acestei localități a fost și Primul Război Mondial, cu zecile de jertfe și din Și-

mișna, apoi participarea la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, ca și aspecte ale instaurării administrației românești. Este evidențiat rolul important al protopopului greco-catolic **Simion Petricea**, ctitor de școală și biserică, militant al Partidului Național Român și participant cu credențional la Marea Unire.

Realizările comune pe plan economic, educativ, cultural și spiritual până în septembrie 1940, rod al bunei conviețuirii între românii majoritari, maghiari, evrei și armeni ca și suferințele determinate de catastrofele inundațiilor din anii 1939-1940 și dezastrele celui de-al Doilea Război Mondial sunt tratate pe larg în lucrare.

Un capitol important este dedicat evoluției demografice și statisticilor economice și edilitare.

De o amplă documentare și ilustrare foto color și alb-negru se bucură și cele două capitole privind viața spirituală, strâns legată de biserică și școală. Avem detalii despre învățământul românesc confesional, organizat începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, cu primii ei dascăli: *Nicolae Ban, Eliseu Ban, Cosma Bora* și până în zilele noastre.

Viața tradițională a comunei cu menirea de a aduce în actualitate frumoasele obiceiuri și datini împletite cu preocupările și sărbătorile de peste an, cu jocul și cântecele prilejuite de evenimentele vieții cotidiene, cu expresii, legende și întâmplări alcătuiesc un relevant capitol al acestei lucrări.

Perioada ce a urmat după sfârșitul războiului, în 1945, este redată și cu ajutorul memoriei colective: rolul sovieticilor la instaurarea noului regim, desființarea partidelor politice, naționalizarea principalelor mijloace de producție, desființarea Bisericii Greco-Catolice, arestarea elitelor culturii naționale și a foștilor lideri politici, cotele obligatorii, cooperativizarea agriculturii, migrația forței de muncă spre orașe, schimbările de după 1970 și până în anul 1989 la căderea regimului totalitar.

În noile condiții de libertate sunt remarcate câteva îmbunătățiri pe plan urbanistic și social: sistematizarea în construcții, introducerea apei potabile, asfaltarea străzilor, apariția unor unități comerciale, renovarea, dotarea tehnică și întreținerea căminului cultural, a școlilor, bisericilor, a clădirilor administrative: primăria, poliția, dispensarul medical uman și cel veterinar.

Firește mai sunt multe proiecte de viitor pentru ca locuitorii acestei așezări să acceadă la standarde europene de dezvoltare.

Fiii comunei, care au dorit să răspundă invitației autorilor, au înfrumusețat cu amintirile și exemplul lor de viață această lucrare.

Rezumatul în limbile engleză și maghiară, alături de bibliografia folosită, încheie această reconstituire a unor momente, fapte și imagini din trecutul încărcat de jertfe, vicisitudini și speranțe a unei minunate așezări românești din Podișul Someșan. Faptele nobile ale generațiilor de odinioară, forțele vii, care au făcut ca aceste generații să zidească și să dănuie prin trudă și zbulucium, prin frumos și moralitate merită să fie cunoscute și asumate de generațiile prezente și cele viitoare.

„Popă haiducit”, cum îl numea Nicolae Fulga, Valentin Meseșan s-a născut la 14 august 1949, în comuna Hida, județul Sălaj. A absolvit Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca, secția română-franceză, promoția 1972. A fost profesor la Hida, Surduc, Școala Normală „Gheorghe Șincai” și Grupul Școlar „Voievodul Gelu” din Zalău. În perioada 1978-1991 a deținut funcția de secretar șef al Facultății de Medicină (Cluj-Napoca).

A debutat cu versuri în revista „Tribuna”; în 1993 a obținut Premiul Editurii „Duminica” la Festivalul Național de Poezie „Lucian Blaga” (Sebeș). În anul 1997 a debutat editorial cu volumul de versuri *Anotimpurile iubirii* (Fundatia Culturală Forum), iar postum i-a apărut volumul *Arhiva cu tăceri* (Editura Silvania, Zalău, 2002).

Vreme de un deceniu (1992-2002), „Contele” (așa îl alintau prietenii) a fost însăși inima Cenaclului literar județean „Sylvania”. A plecat Dincolo, îmbrățișând „clipa albă”, într-o zi de vineri, 15 februarie 2002.

Antologia *Poeme* (Editura „Caiete Silvane”, 2016) include cele două volume amintite, constituind integrala poetică a regretatului Valentin Meseșan.

Marcel Lucaciu

Temeiuri

Sunt os voinicit de lună,
cai hoțiți în mine sună,
ehei, cum s-aprinde jungherul,
o să-l arunc în inima lunii!

Sunt muiat în ochi de ciută,
talpa-mi ce atinge sărută,
o, cum sângerat-a lacrima
acum înghețată la porțile tale.

Sunt speranță albastră de cer
și rugul pe care mă pier,
o, rămase zbciumate semne de-ntrebare,
cum mă vor ucide cuvintele!

Cântec pentru ochiul stâng

Vine vremea vremuită
și mi-e buza risipită,
de cuvânt tămăduită
și mi-e ochiul mort de-o stea
și mi-e inima cățea
și zăpezile mi-s grele,
gândul-șarpe intră-n ele,
clipa-vierme-mi roade trupul
și-mi destăinuie sărutul
care m-a iscat spre fruct,
din sfârșit fără-nceput,
ars din țarnă și din cer,
viu precum un foc stingher,
os de lună-nsângerată,
cu țipăt înjunghiată
și cu moarte sărutată.

Valentin Meseșan
POEME

Pentru poeți coroane de spini

În târgul literar,
falși poeți negociază cuvinte,
verbele le-au cumpărat surugii,
metaforele au ajuns în sacii soioși
ai zdrențarilor,
la o tarabă a iluziilor pierdute,
poeți pletoși, serafici,
încearcă să vândă cuvântul „frumos”
(cu toate culorile lui)
și cuvântul „iubire”
(cu toate nopțile lui
cu inimi însângerate, cu tot)
nimeni nu cumpără!
cuvântul „dragoste”
s-a vândut pe valută,
la o altă tarabă
se vând pentru poeți coroane de spini.

printre lucruri
ființa mea mirată
se năruie
ca un soldat
miruit de glonț...

Centrul de Cultură
și Artă al Județului
Sălaj

Anuarul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj

Consiliul Județean
Sălaj

- 2015 -

T R A D I T I O N E
Linii arhitecturale tradiționale

Proiect cultural co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

ORDINUL
ARHITECTILOR
DIN ROMANIA
TRANSILVANIA

Fondul
Cultural
Național

Detalii pe www.culturasalaj.ro